

Nr 3

Utrikesutskottets betänkande i anledning av propositionen 1974:1 i vad avser anslag till internationellt utvecklingssamarbete, jämte motioner.

Allmänt (prop. s. 13, 15, s. 18–19)

U-länderna har under senare år allt kraftigare understrukit sina krav på att de ekonomiska relationerna mellan alla länder skall grundas på likaberättigande och respekt för det nationella oberoendet. I propositionen refereras uttalanden från de alliansfria staternas möte i Alger hösten 1973, där de begärde ökat inflytande och större hänsynstagande till sina intressen i de internationella förhandlingarna på bl. a. de handelspolitiska och monetära områdena.

I olika länder liksom i den internationella utvecklingsdebatten understryks att en långsiktig strategi för ökat ekonomiskt oberoende måste förankras i en bred social och ekonomisk utveckling. De stora folkgrupperna måste engageras i produktionen och bli delaktiga av dess resultat. En förbättrad sysselsättning ger en jämnare inkomstfördelning och ökar den inhemska efterfrågan. I länder som har små möjligheter att på annat sätt – t. ex. genom beskattning – påverka inkomstfördelningen, är det endast genom att direkt inrikta varu- och tjänsteproduktionen på de stora folkgruppernas behov som en utveckling mot social rättvisa kan åstadkommas.

Sådana utvecklingsansträngningar ställer emellertid de fattiga staterna inför stora problem. Även i länder där folkmajoritetens krav på förbättringar är grundvalen för utvecklingspolitiken saknar regeringen ofta den makt och de effektiva instrument som den behöver för att genomföra fastställda utvecklingsplaner. Den inhemska överklassen som vanligen motsätter sig åtgärder för en resursomfördelning har ofta en intressegemenskap med utländska kapitalintressen och ser oberoendesträvandena som ett hot mot sina privilegier.

I en av FN:s ekonomiska kommission för Latinamerika utarbetad rapport pekar man på de stora svårigheter, som möter de reformaktiva u-länderna. Strukturförändringarna frigör en tidigare uppdämd efterfrågan, som de inhemska resurserna har svårt att tillfredsställa. Situationen förvärras om länderna därtill möts av fientlighet och ekonomisk aggression från utlandet. Detta är, säger rapporten, särskilt allvarligt eftersom länder som söker genomföra strukturreformer i enlighet med FN-strategins åtaganden borde få internationellt stöd för dessa reformer.

Undersökningar av FAO visar att försörjningsläget i ett stort antal u-länder försämrades under 1960-talet och de första åren av 1970-talet. För perioden 1961–1971 översteg befolkningstillväxten jordbruksproduktionens ökning i inte mindre än 42 u-länder, däribland några av de mest folkrika. Under år 1972 minskade u-ländernas spannmålsproduktion inte endast räknat per invånare utan även totalt. På grund av dåliga skördar i bl. a. Sovjetunionen ökade samtidigt efterfrågan på världsmarknaden rekordartat. Världens överskottslager av vete sjönk till sin lägsta nivå på 20 år, och världsmarknadpriset fördubblades. U-ländernas möjligheter att täcka sitt spannmålsbehov genom import minskade därigenom ytterligare. Internationella hjälpaktioner genomfördes under år 1973 till förmån främst för de av torka eller andra naturkatastrofer drabbade länderna i Afrika och Sydasien.

Stagnationen i u-ländernas jordbruksproduktion har gjort dem starkt beroende av en osäker världsmarknad. Det står klart att de på lång sikt kan trygga sin livsmedelsförsörjning endast genom att öka sin egen produktion. Därigenom stärks också deras ekonomiska oberoende.

Särskilda frågor avseende Sveriges insatser i internationellt utvecklingssamarbete

1. Anslagsutveckling, planeringsramar och vägen till enprocentsmålet

Propositionen (s. 23–24)

De samlade anslagen för internationellt utvecklingssamarbete föreslås tills vidare öka med 35 % till totalt 2 100 milj. kr. När det ekonomiska läget kan överblickas klarare avser regeringen att återkomma till frågan om hur enprocentsmålet skall uppnås. Detta kan tidigast ske i vårens kompletteringsproposition.

I internationella sammanhang har Sverige anslutit sig till det i FN:s utvecklingsstrategi angivna målet för överföring av resurser till de fattiga länderna. Målet innebär att utbetalningarna av offentligt bistånd vid mitten av årtiondet skall motsvara 0,7 % av industriländernas bruttonationalprodukt till marknadspris. Enligt nu föreliggande prognoser för utbetalningar av svenskt bistånd kommer detta mål att nås antingen 1974 eller 1975, dvs. i enlighet med vårt internationella åtagande.

Beräkningen av planeringsramarna för biståndsanslagen har tidigare gjorts med utgångspunkt i riksdagens beslut att anslagen skall öka i absoluta tal minst lika mycket som under löpande budgetår. Denna planeringsmetod är inte längre tillämplig. Med hänsyn bl. a. till den osäkerhet som råder förordas att planeringsramarna för budgetåren 1975/76 och 1976/77 preliminärt beräknas till 2 600 milj. kr. resp. 2 800 milj. kr. Härigenom tillgodoses kraven på en effektiv långsiktig planering av biståndet. Om de tidigare nämnda förnyade anslagsöversvägandena för budgetåret 1974/75 ger anledning därtill återkommer Kungl. Maj:t med förslag till nya planeringsramar.

Planeringsramar för budgetåren 1974/75 – 1976/77

	Budgetår, milj. kr.				1974/75– 1976/77
	1973/74 Anslag	1974/75 Förslag	1975/76 Planeringsramar	1976/77 Planeringsramar	Summa
Bidrag till internationella biståndsprogram	550,0	750,0	875,0	910,0	2 535,0
Bilateralt utvecklingssamarbete	960,0	1 297,9	1 660,0	1 822,0	4 779,9
Förvaltning, utbildning, rekrytering och information m. m.	52,5	52,1	65,0	68,0	185,1
Totalt	1 562,5	2 100,0	2 600,0	2 800,0	7 500,0

Planeringsramarna är som nämnts preliminära. Detta gäller också fördelningen på anslag. Förskjutningar i den ena eller andra riktningen mellan andelarna för multilateralt resp. bilateralt bistånd måste nämligen kunna ske för att man skall kunna ta hänsyn till omständigheter som nu inte kan förutses.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1974:80 av herr Werner i Malmö m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen beslutar att u-landsbiståndet för budgetåret 1974/75 skall motsvara en procent av bruttonationalprodukten,

dels motionen 1974:657 av herr Helén m. fl. (fp) i vad avser hemställa att riksdagen uttalar att det statliga anslaget för bistånd till u-länderna budgetåret 1974/75 i enlighet med tidigare gjorda utfästelser skall ha en omfattning motsvarande en procent av bruttonationalprodukten (punkt 1); att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att förslag om erforderliga tilläggsanslag för att nå detta mål framlägges för riksdagen (punkt 2) samt att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts om planeringsramarna för 1975/76 och 1976/77 (punkt 3),

dels motionen 1974:1271 av herr Fälldin m. fl. (c) i vad avser hemställa att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad som i övrigt i motionen anförts,

dels motionen 1974:1281 av herr Åkerlind (m) i vad avser hemställa att riksdagen beslutar att till det svenska u-landsbiståndet under budgetåret 1974/75 anslå 1 562,5 milj. kr. (punkt 1).

Utskottet

Sverige har i internationella sammanhang anslutit sig till det i FN:s utvecklingsstrategi angivna målet för överföring av resurser till de fattiga länderna. Målet innebär att utbetalningarna av offentligt bistånd vid

mitten av årtiondet skall motsvara 0,7 % av industriländernas bruttonationalprodukt till marknadspris. Av propositionen framgår, att detta mål enligt nu föreliggande prognoser för utbetalning av svenskt bistånd kommer att nås antingen 1974 eller 1975, dvs. i enlighet med vårt internationella åtagande.

Det av riksdagen år 1968 antagna enprocentsmålet innebär att de samlade biståndsanslagen budgetåret 1974/75 skulle svara mot 1 % av bruttonationalprodukten till marknadspris. I propositionen framhålls att det med hänsyn till rådande osäkerhet – här åberopas bl. a. energikrisen – inte är möjligt att göra en kalkyl över bruttonationalproduktens utveckling för det närmaste året. De samlade biståndsanslagen föreslås öka med ca 35 % till 2 100 milj. kr. När det ekonomiska läget kan överblickas klarare avser regeringen återkomma till frågan om hur enprocentsmålet skall uppnås. Detta kan tidigast ske i vårens kompletteringsproposition.

Yrkandena i motionerna 80 och 657, punkterna 1 och 2, har innebörden att riksdagen skall aktualisera frågan om enprocentsmålet uppnående i enlighet med tidigare beslut.

Även yrkandet i motionen 1271, punkten 7, synes främst beröra enprocentsmålet. Motionärerna förutsätter att detta mål skall uppnås.

Eftersom av propositionen framgår att regeringen nu aktivt överväger hur det av riksdagen antagna målet skall uppnås, finner utskottet att motiv inte föreligger för att särskilt påminna regeringen om målet.

Utskottet anser att ovannämnda motionsyrkanden bör besvaras med vad utskottet anfört.

Yrkandet i motionen 1281, punkten 1, är liktydigt med att ingen höjning skall företas under budgetåret 1974/75 av anslagen för internationellt utvecklingssamarbete. Liknande motionsyrkanden har avslagits av de tre föregående riksdagarna, som konstaterat att yrkandena var oförenliga med de av riksdagen 1968 antagna principerna för de svenska biståndsinsatsernas ökning. Utskottet avstyrker motionen 1281, punkten 1, med samma motivering.

I motionen 657, punkten 3, föreslås att den biståndspolitiska utredningen skall ges ett klart uppdrag att lägga fram förslag om hur en ökning av andelen av BNP bör ske, sedan enprocentsmålet nåtts.

Utskottet delar uppfattningen att Sveriges insatser i utvecklings-samarbetet även i framtiden bör öka i takt med vårt lands ekonomiska möjligheter. Det bör dock understrykas att det övergripande målet för Sveriges framtida utvecklingsinsatser inte kan uttryckas enbart i en viss procentandel av vår bruttonationalprodukt. U-länderna har under senare år framfört allt starkare krav att industriländerna anlägger ett vidare synsätt på förbindelserna mellan de två ländergrupperna. Sålunda har de bl. a. understrukit att de ekonomiska relationerna mellan alla länder skall grundas på likaberättigande och respekt för nationellt oberoende. Deras krav har i allt större utsträckning kommit att koncentreras till de handelspolitiska och monetära områdena, där de ansett att i-ländernas större ekonomiska makt har påverkat resultatet av hittills genomförda

internationella förhandlingar. Inför de multilaterala handelsförhandlingarna inom GATT har u-länderna — senast vid de alliansfria staternas möte i Alger hösten 1973 -- hävdad att frågor av intresse för dem borde utgöra en av huvudpunkterna. Under arbetet inom Internationella valutafonden (IMF) på en förbättring av det internationella valuta-systemet har de krävt förändringar av systemet som leder till en ökad överföring av resurser till u-länderna. Samtidigt har debatten inom FN i allt större utsträckning kommit att gälla begränsningarna för u-ländernas självständiga utveckling, t. ex. deras rätt att fritt förfoga över de egna naturresurserna. Utvecklingen innebär inte att de fattiga länderna avvisar bistånd från den rika delen av världen, men att de skärper kraven på att detta skall utgå från mottagarnas önskemål och planer. Samtidigt har de anledning konstatera att den totala biståndsvolymen ökar endast mycket långsamt och väsentligt understiger den målsättning som fastställts i FN:s utvecklingsstrategi.

U-ländernas situation och utvecklingsmöjligheter kommer att ingående diskuteras vid en rad internationella konferenser under det närmaste året. Den extra generalförsamling som inleds den 9 april 1974 kommer att behandla råvaruproblemen och utvecklingsfrågorna mot bakgrund av den senaste tidens utveckling inom energisektorn. Församlingen torde bli av stor betydelse för de förhandlingar rörande utvecklingsproblem som redan pågår eller förutses inom FN-systemet. FN:s havsrättskonferens kommer bl. a. att behandla frågan om kuststaternas rätt att ekonomiskt utnyttja havet och havsbotten i angränsande områden. I augusti 1974 äger FN:s befolkningskonferens rum. Under november kommer FN:s världslivsmedelskonferens att överväga nationella och internationella åtgärder på jordbruks-, handels- och biståndspolitikens områden för att höja jordbruksproduktionen i u-länderna och främja en förbättrad konsumtionsstandard. Under 1975 kommer en särskild session med FN:s generalförsamling att äga rum i direkt anslutning till en omprövning av FN:s utvecklingsstrategi. Förhandlingarna på de handelspolitiska och monetära fälten pågår löpande inom GATT, UNCTAD och IMF.

Nämnda konferenser och förhandlingar innebär att det internationella samfundet inom en relativt kort tidsrymd utsätter de internationella ekonomiska relationerna i alla deras aspekter för en ingående granskning. Det är inte osannolikt att denna process kommer att leda fram till påtagliga förändringar av synen på u-ländernas krav och utvecklingsmöjligheter.

Dessa förhållanden kan även medföra ändrade förutsättningar för och nya krav på Sveriges politik gentemot u-länderna. Det är därför särskilt viktigt att vid samordningen och beredningen av de svenska ställningstagandena inför de förestående internationella mötena dra nytta av den sakkunskap rörande u-ländernas förhållanden som finns i SIDA och på andra håll i förvaltningen.

Det är inte minst mot bakgrunden av den här beskrivna internationella utvecklingen som en översyn och värdering av den svenska biståndspolitikerna nu företas. Först när resultatet av den biståndspolitiska utredningens arbete föreligger kommer tillräckligt underlag att finnas för

ställningstaganden till frågor av det slag som aktualiseras i motionen 657, punkten 3.

Med hänvisning till det som här anförts avstyrks sistnämnda motion, såvitt nu är i fråga.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen anser motionen 1974:80 besvarad med vad utskottet anför, t,
2. att riksdagen anser motionen 1974:657, i vad avser uppnående av enprocentsmålet och förslag om tilläggsanslag för att nå detta mål, besvarad med vad utskottet anför, t,
3. att riksdagen avslår motionen 1974:657 i vad avser plane-ringsramarna för 1975/76 och 1976/77,
4. att riksdagen anser motionen 1974:1271, i vad avser enprocentsmållets uppnående, besvarad med vad utskottet anför, t,
5. att riksdagen avslår motionen 1974:1281, såvitt nu är i fråga.

2. Biståndspolitikens inriktning och utformning

Propositionen (s. 13—15, 19)

Vid de alliansfria staternas möte i Alger hösten 1973 har bl. a. slagits fast av de fattiga länderna att de måste förlita sig främst på egna krafter i utvecklingsarbetet. De avvisar inte bistånd från den rika delen av världen men de skärper kraven på att detta skall utgå från mottagarnas önskemål och planer. De fordrar att själva få bestämma över hur deras naturtillgångar och andra resurser skall utnyttjas.

Den svenska regeringen ser en sådan utveckling som ett nödvändigt led i de fattiga ländernas strävan till frigörelse och sociala förbättringar för de egna folken. Utvecklingen ligger helt i linje med den uttalade målsättningen för Sveriges utvecklingssamarbete med den tredje världen. På de handelspolitiska och monetära områdena ställs Sverige inför delvis nya krav. Även i dessa avseenden söker emellertid Sverige, tillsammans med andra i-länder som har en besläktad syn på samarbetet med u-länderna att fortsätta sina ansträngningar att främja dessa länders intressen.

Propositionens avsnitt om handels- och valutafrågor refereras under punkten 7 nedan.

Inom det internationella utvecklingssamarbetet fullföljs den svenska politiken till förmån för ett ökat u-landsinflytande. Detta gäller såväl Sveriges politik i mellanstatliga organisationer som i vårt direkta samarbete med enskilda u-länder. Sverige stöder u-ländernas uppfattning att varje stat har rätt att fritt förfoga över de egna naturresurserna. Med skärpa har Sverige vänt sig mot att internationellt utvecklingsbistånd, i synnerhet sådant som förmedlats av de multilaterala organisationerna, undanhålls länder som sökt uppnå ett minskat beroende av utländska ekonomiska intressen.

Det har länge varit ett viktigt u-landsönskemål att utvecklingskrediter

inte skall bindas till upphandling i det land som finansierar krediten. För egen del tillämpar Sverige denna princip och har bl. a. i OECD:s biståndskommitté (DAC) arbetat för att få den allmänt godtagen. Diskussionerna i DAC, som avbröts år 1971 i samband med den internationella valutakrisen, har nu återupptagits. Sverige verkar för att den fortsatta behandlingen snarast skall leda till en överenskommelse om avbindning av utvecklingskrediterna.

Det direkta svenska samarbetet med enskilda u-länder utformas så att mottagarländerna får ett vidgat reellt inflytande över de resurser som ställs till förfogande. Genom länderprogrammeringen har samarbetsformer utvecklats med sikte på att möjliggöra för mottagarlandet att ange inriktningen av samarbetet inom givna finansiella ramar. Härigenom tillgodoses det av riksdagen fastlagda målet att biståndet skall grundas på mottagarlandets egna prioriteringar.

I sitt bilaterala utvecklingsprogram inriktar sig Sverige i första hand på ett samarbete med enskilda länder vilkas utvecklingsansträngningar syftar till oberoende samt social och ekonomisk rättvisa. I det multilaterala arbetet verkar Sverige för att FN-strategin på motsvarande sätt skall få praktiska uttryck i de internationella organisationernas bistånd.

En FN-konferens för världens livsmedelsproblem kommer att äga rum år 1974. Konferensen kommer i första hand att efter förberedelser i ECOSOC:s regi behandla åtgärder för att öka u-ländernas egen livsmedelsproduktion och livsmedelsbiståndets framtida roll. Genom att skörden år 1973 synes ha blivit väsentligt bättre än under tidigare år i de flesta u-länder liksom i i-länderna, bör denna konferens kunna möjliggöra en mera långsiktig planering av utvecklingssamarbetet på detta för u-länderna väsentliga område. Sverige bör aktivt medverka i denna konferens.

I det svenska utvecklingssamarbetet spelar insatser för att trygga u-ländernas försörjning med livsmedel på såväl kort som lång sikt en väsentlig roll.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1974:61 av herr Hermansson m. fl. (vpk) i vad avser hemställan att riksdagen hos regeringen begär att den svenska politiken gentemot u-länderna utformas med beaktande av att biståndet omfördelas så att stödet till reaktionära regimer helt upphör och att de resurser som därigenom frigörs används till stöd åt progressiva stater och nationella och sociala befrielserörelser (punkt 1),

dels motionen 1974:1281 av herr Åkerlind (m) i vad avser hemställan att riksdagen beslutar att i de fall bistånd skall ges till länder där inbördesstrider eller krigstillståndslignande förhållande gentemot annat land föreligger, biståndet skall administreras av Röda korset, Rädda barnen och/eller Missionen (punkt 2).

Utskottet

Det förslag om omfördelning av det svenska biståndet mellan olika mottagare som framförs i motionen 61, punkten 1, motsvaras av motionsyrkanden som behandlats av 1972 och 1973 års riksdagar. Dessa avslogs (jfr UU 1973:3, punkt 2) med motiveringen att förslaget inte var förenligt med de riktlinjer för det svenska biståndets inriktning som riksdagen antagit. Utskottet avstyrker motionen 61, såvitt nu är i fråga, med samma motivering.

Motionen 1281 behandlar frågan om svenskt bistånd till länder som befinner sig i väpnad konflikt med annat land eller där det råder en intern väpnad konflikt. Riksdagen har tidigare understrukit (SU 1969:62) att svenskt statligt stöd ej kan tillåtas komma i konflikt med den folkrättsliga regeln att ej ingripa i annan stats inre angelägenheter. Vidare har framhållits att statligt humanitärt stöd som genom Röda korset och därmed jämförliga hjälporganisationer förmedlas till olika befolkningsgrupper i länder, vilka befinner sig i inbördeskrig, inte synes möta betänkligheter från folkrättslig synpunkt.

Utskottet vill tillägga att andra former av kanalisering av humanitärt bistånd i konfliktsituationer kan förekomma, varvid dock dess humanitära karaktär måste klart framträda.

Frågorna om stöd till Indokina och befrielseörelser i Afrika, vilka berörs i motiveringen till sistnämnda motion, behandlas av utskottet under punkterna 3 resp. 10.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1974:61 såvitt avser omfördelning av det svenska biståndet,
2. att riksdagen anser motionen 1974:1281, såvitt nu är i fråga, besvarad med vad utskottet anfört.

3. Svenska insatser i enskilda mottagarländer

Propositionen (s. 41–60)

En i propositionen intagen tabell över bl. a. indikativa planeringsbe-
lopp för budgetåret 1974/75 avseende det bilaterala biståndet återfinns
under punkten 18 här nedan.

I propositionen redogörs för vissa pågående eller planerade svenska
insatser. Redogörelsen avser Tunisien, Etiopien, Kenya, Tanzania, Öst-
afrikanska Gemenskapen (EAC), Zambia, Botswana, Lesotho, Swaziland,
Sudan, södra Afrika: flyktingar och befrielseörelser, Indien, Bangladesh,
Demokratiska republiken Vietnam, Sydvietnam, Laos, Cambodja, Sri
Lanka, Pakistan, Afghanistan, Sydkorea, Malaysia, Cuba och Chile.

Systemet för länderprogrammering presenteras på s. 42–43.

Utrikesutskottet uttalade år 1973 (UU 1973:3 s. 13) att det är
önskvärt att utskottet ges kvalificerad insyn i länderplaneringen på ett
tidigt stadium utan att samtidigt formella ställningstaganden från
riksdagens sida aktualiseras. I propositionen meddelas att föredragningar

kommer att äga rum inför utrikesutskottet om biståndsplaneringen för de enskilda mottagarländerna. På detta sätt kan riksdagen hållas informerad om regeringens långsiktiga länderplanering.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1974:278 av herr Bohman m. fl. (m), i vad avser hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t uttalar att svenskt biståndsarbete framför allt bör inrikta sig på de fattigaste länderna (punkt 1); att riksdagen hos Kungl. Maj:t uttalar att anslaget till Cuba snarast överföres till verkligt behövande länder samt till u-landsforskning och de frivilliga organisationernas hjälpsatser (punkt 2); att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att inom ramen för beviljade anslag ett belopp om 50 milj. kr. skall utgå till Etiopien budgetåret 1974/75 (punkt 3); samt att riksdagen hos Kungl. Maj:t uttalar att hjälpen till Vietnams folk bör få en mera rättvis fördelning och att en planering genast bör igångsättas beträffande svenska humanitära och återuppbyggnadsinsatser i Sydvietnam (punkt 5),

dels motionen 1974:655 av herrar Ahlmark och Molin (fp) vari föreslås att riksdagen beslutar att planeringsramen för budgetåret 1974/75 för biståndet till Zambia höjs till 70 milj. kr.,

dels motionen 1974:657 av herr Helén m. fl. (fp) i vad avser hemställan att riksdagen begär att Sri Lanka (Ceylon), Lesotho och Swaziland i fortsättningen kommer att ingå bland programländerna för svenskt bistånd (punkt 7); att riksdagen uttalar sig för att biståndet till Bangladesh och Zambia under budgetåret 1974/75 ökar till i motionen angiven nivå (punkt 8) samt att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad i övrigt anförs i motionen under avsnittet Biståndets länderinriktning (punkt 9),

dels motionen 1974:979 av herr Adolfsson (m), vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t uttalar att anslaget till Cuba och Nordvietnam överföres till katastrofdrabbade länderna i Västafrika,

dels motionen 1974:980 av fru Dahl m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen uttalar att det svenska biståndet till PRR snarast möjligt bör kraftigt ökas,

dels motionen 1974:1272 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen under III huvudtiteln C 2 (prop. 1974:1, bilaga 5) anvisar 50 milj. kr. till Cambodjas nationella enhetsregering (GRUNK),

dels motionen 1974:1273 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari föreslås att riksdagen under tredje huvudtiteln punkten C 2 anvisar 300 000 000 kronor till Demokratiska republiken Vietnam och 150 000 000 kronor till Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering,

dels motionen 1974:1274 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen under III huvudtiteln C 2 (prop. 1974:1, bilaga 5)

anvisar 50 milj. kr. till den befriade zonen i Laos, dvs. till Laos patriotiska front,

dels motionen 1974:1279 av herr Takman m. fl. (vpk), vari föreslås att riksdagen beslutar inrätta en statlig forskningsfond för Vietnam, varvid fondens medel skall användas i samarbete med myndigheterna i Demokratiska republiken Vietnam *dels* för finansiering av uppbyggnaden av basresurser för vetenskaplig forskning och teknisk utveckling i DRV, i synnerhet av sådana institutioner, bibliotek och andra vetenskapliga inrättningar, som skadats eller förstörts av USA:s bombningar, *dels* för inköp av vetenskapliga instrument och annan utrustning, *dels* för forskning och teknisk utveckling i Vietnam, utförd av vietnamesiska vetenskapsmän och tekniker, och *dels* som stöd till de svenska forskare och tekniker, som i samarbete med vietnamesiska kolleger själva bedriver forskning för Vietnam, eller på annat sätt, exempelvis genom sammanställningar ur vetenskapliga rapporter, stöder den vietnamesiska forskningen (punkt 1) samt att riksdagen för budgetåret 1974/75 till denna forskningsfond för Vietnam anvisar 25 milj. kr. (punkt 2).

Utskottet

Frågan om *principerna för biståndets länderinriktning* berörs i motionen 1974:278, vari yrkas att svenskt biståndsarbete framför allt bör inrikta sig på de fattigaste länderna.

Utskottet vill framhålla att över 70 % av det bilaterala svenska biståndet faktiskt inriktar sig på mycket fattiga länder. Därtill kommer särskilda svenska bidrag till UNDP-program till förmån för de minst utvecklade länderna. Även genom sina bidrag till Internationella utvecklingsfonden (IDA) stöder Sverige främst de fattigaste länderna.

Den bild som det bilaterala svenska biståndet i dag uppvisar motsvarar alltså i praktiken ganska väl det krav som uppställs i motionen 278.

I propositionen anförts att Sverige i sitt bilaterala utvecklingsprogram i första hand inriktar sig på ett samarbete med enskilda länder, vilkas utvecklingsansträngningar är inriktade på oberoende och social och ekonomisk rättvisa. En fullständig redovisning av de principer som gäller för ländervalet återfinnes i statsutskottets av 1970 års riksdag godkända utlåtande (SU 1970:84), vilket fogats som bilaga till detta betänkande. Dessa riktlinjer, som alltså gäller, möjliggör en fördelning av det bilaterala biståndet som kan vinna bred anslutning hos den svenska allmänheten.

Motionen får anses besvarad med vad utskottet sålunda anför.

Innebörden av motionen 657, punkten 7, torde vara att fleråriga samarbetsprogram skall uppgöras för biståndet till *Sri Lanka* (Ceylon), *Lesotho* och *Swaziland*.

Riksdagen har tidigare (SU 1969:82) understrukt behovet av försiktighet vid en utvidning av kretsen av nya mottagarländer för svenskt bistånd av större omfattning. Beslut härom måste föregås av grundliga

analyser som klarlägger förutsättningarna för det svenska engagemanget. Sådana analyser kan i praktiken endast utföras av statliga myndigheter. Riksdagen har samtidigt förordat en pragmatisk handlingslinje, innebärande att biståndsmyndigheterna försöksvis engagerar sig i vissa delprojekt i nya länder genom samarbete med FN-organ som redan är verksamma inom landet i fråga. Biståndsmyndigheten kan därigenom successivt vinna erfarenheter av lämpligheten av direkta biståndsinsatser i större skala, utan att man fördenskull hos vederbörande regering väcker förväntningar om att Sverige skall binda sig för ett omfattande långsiktigt bistånd.

Utskottet konstaterar att de tre i motionen 657 nämnda länderna tillhör den krets av länder i vilka Sverige redan har biståndsåtaganden. Flera länder i denna kategori skulle kunna nämnas. Utskottet anser emellertid att underlag ännu inte finns för beslut av riksdagen om en utvidgning av kretsen av programländer.

Motionen 657, såvitt nu är i fråga, torde härmed få anses besvarad.

I motionen 657, punkten 9, förordas att möjligheterna till nya hjälpinsatser i Pakistan och Sudan prövas.

Beträffande *Pakistan* framhålls i propositionen följande.

Det svenska biståndet till *Pakistan* uppgick budgetåret 1972/73 till 5 milj. kr. varav 4 milj. kr. som stöd via FN till ett program för personer som blev hemlösa genom kriget med Indien. Innevarande budgetår fortsätter en insats avseende ett teleprojekt till en kostnad av ca 1,6 milj. kr. Därutöver har 5 milj. kr. i form av svenskt vete samt 1 milj. kr. genom Röda korset lämnats till offren för förra årets översvåmningskatastrof.

För budgetåret 1974/75 räknar departementschefen med ett belopp på 10 milj. kr., som bör ge utrymme åt bl. a. stöd till särskilda återuppbyggnadsinsatser efter översvåmningskatastrofen.

I enlighet med en överenskommelse inom det s. k. Pakistan-konsortiet träffade Sverige år 1973 avtal med Pakistan om en förlängning av 1972 års skuldkonsolidering och har skrivit av samtliga räntefordringar på biståndskrediter under innevarande budgetår. Därtill har Sverige i samma avtal skrivit ned en kredit med 9,9 milj. kr. och därmed befriat Pakistan från samtliga skulder avseende tidigare biståndsinsatser i Bangladesh.

Av SIDA:s petita framgår att verket har upprätthållit en beredskap för fortsatt bistånd till Pakistan, när härför erforderliga betingelser föreligger.

Förnyad planering av svenskt bistånd till Pakistan beräknas ske under innevarande budgetår. Biståndsbehovet är påtagligt. Svenskt bistånd skulle kunna utgå i form av stöd till exempelvis familjeplaneringsprogram, oljeväxtodling, seminavel samt yrkesutbildning. Varubistånd kan visa sig utgöra en lämplig biståndsform, framhåller SIDA.

Utskottet finner, mot bakgrund av Sveriges tidigare erfarenheter av insatser i Pakistan och den beredskap som råder i fråga om planeringen av fortsatta insatser, att förutsättningar föreligger för en utbyggnad av utvecklingssamarbetet med nämnda land.

I fråga om *Sudan* framhålls följande i propositionen.

Under budgetåret 1972/73 utbetalades 6,2 milj. kr. till *Sudan* enligt två tidigare tecknade utvecklingskrediter till landsbygdens vattenför-

sörjning. Därmed återstår 4,2 milj. kr. av krediterna att utnyttja. Till FN:s hjälpprogram för flyktingar och hemlösa i södra Sudan har Sverige bidragit med sammanlagt 7 milj. kr. Programmet avslutades i oktober 1973, då ansvaret för FN:s verksamhet i området överfördes till dess reguljära utvecklingsorgan. Behoven i södra Sudan är alltså stora och en fortsättning av det svenska humanitära biståndet kan komma att aktualiseras.

Utskottet förutsätter att en aktiv prövning sker av möjligheterna att göra fortsatta biståndsinsatser i Sudan.

Motionen 657, såvitt nu är i fråga, torde få anses besvarad.

Frågan om biståndet till *Etiopien* aktualiseras i motionen 278, punkten 3. Motionärerna föreslår att 50 milj. kr. skall utgå till detta land under nästa budgetår, medan i statsverkspropositionen föreslås 40 milj. kr.

Propositionen innehåller följande om utvecklingssamarbetet med *Etiopien*.

Budgetåret 1972/73 utbetalades 38,5 milj. kr. i svenskt bistånd till *Etiopien*. Härav avsåg 5,5 milj. kr. utbetalningar under tidigare ingångna kreditavtal, medan 33 milj. kr. ställdes till förfogande under budgetåret som gåvobistånd. För innevarande budgetår beräknas ett medelsbehov om 30 milj. kr. Katastrofbistånd för 5 milj. kr. har därtill lämnats med anledning av torkan och hungersnöden i landet. Planeringsramen för budgetåret 1974/75 har ökat till 40 milj. kr. med hänsyn till behovet av särskilda insatser i de av torkan drabbade områdena.

Liksom tidigare koncentreras det svenska biståndet under innevarande budgetår till insatser på hälsovårdens, utbildningens och landsbygdsutvecklingens områden. Det svenska personalbiståndet uppgår f. n. till ca 100 personer.

Samarbetet avseende hälsovård omfattar bl. a. stöd till ett institut för näringsfrågor (ENI) samt till hälsocentraler i några landsbygdsområden. ENI bedriver forskning och upplysningsverksamhet rörande kosthåll och näringsfrågor. Dessutom tillverkar och säljer institutet proteinrik barnmat. Denna produktion har ökat innevarande år för att möjliggöra leveranser till de torkdrabbade områdena. Sveriges samlade stöd till ENI t. o. m. budgetåret 1973/74 uppgår till 24 milj. kr. Inriktningen av institutets framtida verksamhet utreds.

Det svenska stödet till skolbyggnadsprogrammet, ESBU, har förlängts med ett år för att anpassas till innevarande etiopiska planperiod. Vid utgången av budgetåret 1973/74 beräknas ca 6 000 skolrum ha producerats till en kostnad för svensk del av ca 60 milj. kr. Programmets framtida utformning utreds f. n.

Stödet fortsätter till det regionala landsbygdsutvecklingsprojektet, CADU, i Chilalo-provinsen. Fortsatta bidrag lämnas även till den enhet inom jordbruksministeriet, EPID, som samordnar och stödjer ett antal integrerade projekt för landsbygdsutveckling i andra delar av landet. Under budgetåret 1973/74 belöper sig den svenska kostnaden för dessa projekt till ca 11 milj. kr. Sammanlagt har Sverige därmed bidragit med ca 64 milj. kr. för dessa verksamheter. Avtalet om stöd till CADU löper ut i juni 1975. En svensk-etiopisk grupp har tillsatts för att utvärdera projektet.

Med de ytterligare belopp som regeringen senare har anslagit för katastrofhjälp till *Etiopien* har Sverige nu lämnat bidrag med sammanlagt

9,1 milj. kr. till detta land utöver den ordinarie biståndsramen för innevarande budgetår, vilken beräknats till 30 milj. kr.

Utskottet finner att möjligheterna för en ökning av det reguljära utvecklingssamarbetet med Etiopien för dagen är svåra att överblicka. Utskottet förutsätter att det kommer att finnas möjligheter för ytterligare humanitära hjälpinsatser i Etiopien, utanför den nu föreslagna ramen, om utvecklingen skulle motivera detta.

Mot denna bakgrund avstyrks motionen 657, såvitt nu är i fråga.

Frågan om biståndet till *Zambia* berörs i motionerna 655 och 657 (punkten 8). I den förstnämnda motionen föreslås att ett belopp av 70 milj. kr. utgår till *Zambia* under nästa budgetår, i den andra motionen att planeringsramen för *Zambia* för nästa budgetår höjs till 60 milj. kr., för vilket ändamål tilläggsanslag skall utgå.

I propositionen sägs följande om utvecklingssamarbetet med *Zambia*.

De svenska åtagandena uppgick budgetåret 1972/73 till 15 milj. kr. och utbetalningarna till 8,9 milj. kr. För budgetåret 1973/74 beräknades ursprungligen en finansiell ram om 20 milj. kr. Den höjdes till 30 milj. kr. med anledning av stängningen av gränsen mellan *Sydrhodesia* och *Zambia* i januari 1973. Planeringsramen för 1974/75 har ökats till 45 milj. kr.

Zambias utsatta och strategiska läge i södra Afrika har motiverat en utbyggnad av det svenska stödet till landets ansträngningar att öka sitt ekonomiska oberoende. Det svenska biståndet inriktas främst på två områden, landsbygdsutveckling och utbildning, vilka ges ökad vikt inom *Zambias* utvecklingsplan. En betydande del av det svenska biståndet utgörs, som tidigare, av personalbistånd. Under innevarande budgetår arbetar sålunda ca 60 utsända personer inom den zambiska förvaltningen.

Svenskt stöd utgår till ett program för integrerad landsbygdsutveckling inom s. k. intensivutvecklingszoner. Avtal har vidare ingåtts om stöd till ett lantbruksinstitut i *Mpika* för utbildning av lantbruksassistenter. Kostnaden för denna insats uppgår för svensk del till drygt 17 milj. kr. Bistånd lämnas även för uppförande och drift av en lärarskola med en kapacitet på 320 utbildningsplatser vid full utbyggnad. Ytterligare svenska insatser stöder zambiska program för arbetskraftsplanering, hälsovård, telekommunikationer och elkraftförsörjning. Svensk personal är bl. a. behjälplig i utvecklingen av jordbrukskooperationen, och insatser inom konsumentkooperationen kan även komma att aktualiseras. Den i samband med gränsstängningen beslutade ökningen av biståndet har använts för import från Sverige av fordon och teleutrustning till det zambiska transportväsendet.

Utskottet noterar att en kraftig ökning under senare år har skett av de svenska insatserna i *Zambia*. Landets ekonomiska läge torde under den senaste tiden ha förbättrats genom de stigande köpparpriserna.

Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motionerna 655 och 657, såvitt nu är i fråga.

Motionen 657, punkten 8, aktualiserar en höjning av planeringsramen för biståndet till *Bangladesh* till 100 milj. kr. under nästa budgetår. Motionärerna förutsätter att detta sker på tilläggsstat.

Beträffande *Bangladesh* framhålls följande i propositionen.

De svenska biståndsåtagandena gentemot *Bangladesh* uppgick under budgetåret 1972/73 till 76,7 milj. kr. och utbetalningarna till 75,6 milj.

kr., varav 5,5 milj. kr. till FN för katastrofinsatser i landet. För innevarande budgetår har avtal tecknats om sammanlagt 75 milj. kr., varav 8 milj. kr. som kredit på IDA-villkor Planeringsramen för budgetåret 1974/75 har ökats till 80 milj. kr.

Det löpande avtalet omfattar huvudsakligen importstöd, delvis i form av svenska varor som papper, pappersmassa, teleutrustning samt reservdelar till industrin. En viktig del av avtalet omfattar direkt stöd till livsmedelsförsörjningen i form av svensk rapsolja samt finansiering av spannmålstransporter. Det projektinriktade biståndet avser främst stöd till familjeplanering, men omfattar även exportfrämjande åtgärder, yrkesutbildning och Kooperation.

I Bangladesh sker nu en stegvis övergång från återuppbyggnadsarbetet till ett mer reguljärt utvecklingsarbete, och en utvecklingsplan för perioden 1973–1978 har lagts fram. Svenska biståndsinsatser med en mer långsiktig inriktning har också successivt ökat, och det finns anledning att räkna med att denna utveckling fortsätter även budgetåret 1974/75.

Eftersom valutaknappheten torde fortsätta att utgöra ett allvarligt hinder för landets utveckling kan huvuddelen av de svenska resurserna förutses komma att utnyttjas för importfinansiering även i framtiden. Med hänsyn till situationen i Bangladesh kommer även nästa budgetårs avtal att ge utrymme för livsmedelsleveranser ägnade att förbättra livsmedelsläget.

Utskottet konstaterar att Bangladesh nu är mottagare av ett långsiktigt svenskt utvecklingsbistånd av ungefär samma storlek som det katastrofbistånd som utgått under tidigare budgetår. Sverige kan beräknas svara för något mera än 5 % av det bistånd som landet erhåller. Utskottet förutsätter att regeringen framlägger förslag om ytterligare höjning av de svenska insatserna i den mån erfarenheterna av det praktiska utvecklingssamarbetet med Bangladesh motiverar detta.

Med hänvisning till det som här anförts avstyrks motionen 657 i denna del.

Ökade biståndsinsatser i *Demokratiska republiken Vietnam* yrkas i motionen 1273. Ett belopp av 300 milj. kr. föreslås utgå under nästa budgetår.

Propositionen innehåller följande om utvecklingssamarbetet med Demokratiska republiken Vietnam.

De svenska åtagandena för budgetåret 1972/73 uppgick till 190 milj. kr., varav 100 milj. kr. utgjordes av medel som enligt 1970 års riksdagsbeslut reserverats för återuppbyggnadsbistånd budgetåren 1970/71 och 1971/72. Till följd av krigsförhållandena som medfört bl. a. stora transportproblem stannade utbetalningarna under budgetåret 1972/73 vid ca 38 milj. kr. För budgetåret 1973/74 har avtal tecknats om totalt 120 milj. kr. och därutöver har lämnats ett bidrag på 10 milj. kr. för återuppbyggnaden av Bach Mai-sjukhuset. Planeringen för budgetåret 1974/75 skall utgå från en finansiell ram på 170 milj. kr.

Den omfattande förstörelse som de amerikanska bombningarna åstadkom har medfört att landets importbehov är stort såväl av konsumtions- som kapitalvaror. En betydande del av det svenska biståndet står till förfogande för att möta dessa behov.

Samtidigt pågår planeringen av återuppbyggnadsinsatser. Under innevarande budgetår kommer den s. k. förprojekteringen att avslutas av två

omfattande projekt, nämligen ett skogsindustriprojekt samt ett barnsjukhus. Genomförandet av dessa projekt förutses bli påbörjade under senare delen av budgetåret. Skogsindustriprojektet utgörs av en integrerad massa- och pappersfabrik med en beräknad produktionskapacitet om ca 50 000 årston skriv- och tryckpapper. Vidare planeras samhällsinvesteringar i bl. a. kraftverk, vägar, bostäder och sjukhus. Kalkylerna över investeringskostnaderna är fortfarande osäkra men sannolikt kommer de att överstiga 500 milj. kr. Sverige kan förutses komma att bestrida den övervägande delen härav.

Barnsjukhuset, som kommer att byggas i Hanoi, får ca 370 vårdplatser. Kostnaden beräknas till ungefär 40 milj. kr. Ytterligare ett sjukhus, ett allmänsjukhus beläget i gruvdistriktet norr om Haiphong, planeras och byggandet av detta beräknas starta under budgetåret 1974/75.

Stödet till DRV:s familjeplaneringsprogram fortsätter. Denna verksamhet inleddes budgetåret 1971/72 och bidraget för budgetåret 1973/74 beräknas till 5 milj. kr.

Mot bakgrund av det som här anförts beträffande planeringen för biståndsinsatser i Demokratiska republiken Vietnam avstyrks motionen 1273, såvitt nu är i fråga.

Utskottet vill vidare framhålla följande. Det skogsindustriprojekt i Demokratiska republiken Vietnam som beskrivs i propositionen är den största enskilda biståndsinsats som hittills planerats av de svenska myndigheterna. Kalkylerna över investeringskostnaderna är fortfarande osäkra. Vårt land kan, enligt vad utskottet erfarit, komma att bestrida betydligt mer än en halv miljard kronor för denna insats som under en följd av år kommer att ställa stora krav, delvis av principiellt nytt slag, på de i insatserna deltagande svenska parterna. Förprojekteringen av insatsen beräknas vara genomförd inom kort, varefter slutgiltigt ställningstagande till genomförandet bör göras.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om följande uttalande av 1973 års riksdag (UU 1973:3).

Frågor rörande samarbete med mottagarländerna inom de redovisade finansiella ramarna utgör en viktig del av Sveriges utrikespolitik. Regeringsformen innehåller föreskrifter om riksdagens medverkan vid ingåendet av överenskommelser med främmande makter och om samråd mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter. Huruvida överenskommelser med främmande makter avser frågor av sådan vikt att de i enlighet med 12 § regeringsformen skall underställas riksdagen avgör regeringen ensam under konstitutionellt ansvar.

En regel som tvingar regeringen att underställa riksdagen samarbetsavtalen för godkännande skulle kunna omintetgöra en av länderprogrammeringens väsentligaste fördelar, nämligen den frihet som systemet ger avtalsparterna att planera samarbetets innehåll för flera år framåt.

Utskottet vill emellertid framhålla vikten av att ett parlamentariskt deltagande i planeringsprocessen äger rum på ett tidigt skede, innan regeringen utfärdar direktiv som blir avgörande för resursernas länderfördelning och uppläggnings av samarbetet med mottagarländerna.

I statsverkspropositionen meddelas i anledning av detta uttalande att föredragningar framdeles kommer att äga rum inför utrikesutskottet om den långsiktiga biståndsplaneringen för de enskilda mottagarländerna.

Utskottet torde därför i fortsättningen få kännedom om särskilt betydande insatser i god tid innan de blir föremål för beslut som binder Sverige i förhållande till vederbörande mottagarland.

En ökning av det svenska biståndet till övriga delar av Indokina förordas i motionerna 1974:980, 1272, 1273 och 1274.

Av propositionen framgår följande beträffande insatser i *övriga Indokina*.

Under budgetåret 1972/73 lämnades 13,5 milj. kr. som humanitärt bistånd till Provisoriska Revolutionära Regeringen (PRR) i Sydvietnam. Ett bidrag om 1,5 milj. kr. lämnades via Frikyrkan Hjälp till De Förenade Buddistkyrkorna i Sydvietnam för hjälp till flyktingar. Vidare lämnades stöd med sammanlagt 5 milj. kr. till Internationella Röda korsets särskilda program för Indokina (IOG) och till Världskyrkorådet som likaledes genomför en biståndsinsats avseende hela Indokina. För innevarande budgetår har som tidigare nämnts anvisats 20 milj. kr. för bistånd till PRR. Vidare har ett bidrag om 2 milj. kr. lämnats som stöd för UNICEF:s insatser i Indokina.

Möjligheterna till svenska biståndsinsatser i Sydvietnam, Laos och Cambodja prövas fortlöpande av regeringen i enlighet med vad riksdagen uttalat (UU 1973:3, rskr 1973:139) om beaktande av de akuta biståndsbehoven och de insatser som andra länder gör i ifrågavarande områden.

I Laos har träffats avtal om bildande av en koalitionsregering, med lika representation för de två partierna. Regeringen står beredd att inleda biståndsdiskussioner med denna regering när den har bildats i överensstämmelse med det ingångna avtalet och praktiska förutsättningar i övrigt bedöms föreligga för ett bistånd som når fram till de folkgrupper som hårdast drabbats av kriget. I Cambodja pågår kriget fortfarande. Av de diskussioner som förts med företrädare för den kambodjanska befrielse-rörelsen FUNK har framgått att det i detta läge inte är praktiskt möjligt att lämna ett direkt humanitärt bistånd till huvuddelen av befolkningen i landet. Regeringen står dock beredd att lämna ett sådant bistånd när förutsättningar härför skapats.

I prop. 1973:1, bil. 5, framhöll dåvarande utrikesministern att frågan om rehabilitering och återuppbyggnad i de krigshärjade områdena i Vietnam och det övriga Indokina skulle aktualiseras efter ett krigsslut samt att det omfattande bistånd, som denna återuppbyggnad kräver, skulle vara en internationell angelägenhet. Vi nödgas i dag konstatera att det med undantag för UNICEF:s insatser inte varit möjligt att organisera något mellanstatligt biståndsprogram med rättvis fördelning av resurserna mellan de olika parterna. Det finns flera, delvis samverkande orsaker härtill: De fortsatta striderna i området, tveksamhet hos bl. a. några av de potentiella mottagarparterna om innebörden av en internationell samordning av biståndet samt tendensen hos vissa av de större internationella organisationerna att föregripa en bredare, samordnad aktion genom ensidiga biståndsinsatser till förmån för i första hand Saigonregimen. Det aktiva svenska arbetet för att främja rättvist fördelade, internationella insatser, som grundas på samtliga parterns behov, kommer att fortsättas.

Utskottet noterar att möjligheterna till svenska biståndsinsatser i Sydvietnam, Laos och Cambodja fortlöpande prövas av regeringen i enlighet med vad riksdagen uttalat om beaktande av de akuta biståndsbehoven och de insatser som andra länder gör i ifrågavarande områden.

Med hänvisning härtill torde motionen 980 få anses besvarad, medan motionerna 1272, 1273, i denna del, och 1274 avstyrks.

I motionen 1974:278, punkten 5, uttalas att hjälpen till Vietnams folk bör få en mera rättvis fördelning och att en planering genast bör igångsättas beträffande svenska humanitära och återuppbyggnadsinsatser i Sydvietnam.

Riksdagen har tidigare uttalat (SU 1970:84) att biståndet skall avse både Nord- och Sydvietnam och har förutsatt att Kungl. Maj:t söker inleda planering av återuppbyggnadsbistånd till Sydvietnam vid den tidpunkt då realistiska förutsättningar härför kan anses föreligga. Riksdagen har dessutom framhållit (UU 1971:2) att vid fördelningen av insatser mellan olika områden bör beaktas såväl det akuta biståndsbehovet som de insatser vilka andra länder gör i ifrågavarande områden. Utskottet vill understryka dessa uttalanden. Motionen 278 torde få anses besvarad med hänvisning till det som nu anförts och den ovannämnda redogörelsen för planeringen av biståndet till Indokina.

Yrkandet i motionen 1279 angående inrättande av en statlig forskningsfond för Vietnam har motsvarighet i en motion till fjolårets riksdag. Denna avslogs med motiveringen att tanken på en dylik insats inte ingått bland de projekt som tagits upp från Demokratiska republiken Vietnams sida i förhandlingar med de svenska myndigheterna. Utskottet har erfart att läget är oförändrat i detta avseende. Motionen avstyrks därför.

I motionen 278 föreslås att anslaget till *Cuba* snarast överförs till verkligt behövande länder samt till u-landsforskning och till de frivilliga organisationernas hjälpinsats.

Av propositionen framgår följande beträffande biståndet till *Cuba*.

De svenska åtagandena för budgetåret 1972/73 uppgick till 20 milj. kr. och utbetalningarna till 6,3 milj. kr. För innevarande budgetår har avtal tecknats om 35 milj. kr. Planeringssiffran för budgetåret 1974/75 har ökat till 45 milj. kr.

Cubas brist på konvertibel valuta utgör ett allvarligt hinder för landets utvecklingsansträngningar. Det svenska biståndet har därför huvudsakligen givits i form av importstöd, främst till sektorerna hälsovård och utbildning, som prioriteras högt av den kubanska regeringen.

I maj 1973 slöts avtal om ett treårigt stöd för undervisningen på landsbygden. Insatsen avser import av bl. a. laboratoriemateriel samt utrustning för framställning av skolböcker och andra läromedel. Vidare träffades överenskommelse angående svenskt varubistånd om sammanlagt 30 milj. kr. under en treårsperiod. Under år 1973 beslöt Sverige också att via FAO stödja ett institut för utveckling av köttindustrin.

De närmaste åren kommer det svenska biståndet att huvudsakligen avse importstöd till undervisnings- och hälsovårdssektorerna. Svenska multibisatser via ITC, UNESCO och FAO kommer också att ta medel i anspråk.

Utskottet finner att inga sakskaäl har framlagts i motionen 278 för ett avbrytande av de svenska biståndsinsatser som nu pågår i *Cuba*. Det är riktigt att *Cuba* liksom flera andra svenska programländer inte tillhör kretsen av de allra fattigaste. Av vad som här tidigare anförts framgår att det svenska biståndet inte heller skall vara förbehållet endast de fattigaste

länderna. Utskottet avstyrker motionen 1974:278, såvitt nu är i fråga, av de skäl som här anförts.

Utskottet återkommer i annat sammanhang till frågan om bidrag till u-landsforskning och till de frivilliga organisationerna.

I motionen 1974:979 hemställs att anslaget till Cuba och Nordvietnam överförs till de katastrofdrabbade länderna i Västafrika. Innebörden av motionen är att utvecklingssamarbetet med Cuba och Nordvietnam skall avbrytas. Under hänvisning till det som ovan anförts om samarbetet med dessa länder avstyrks motionen. Utskottet återkommer under avsnittet 11 här nedan till frågan om bistånd till katastrofdrabbade länder i Västafrika.

Utskottet återkommer i samband med medelsanvisningen under punkten 18 (Bilateralt samarbete) till hemställan angående motionerna 1974:278 (punkten 3), 655, 1272, 1273, 1274 och 1279 (punkten 2).

Utskottet hemställer

1. att riksdagen anser motionen 1974:278, i vad avser inriktningen av biståndsarbetet, besvarad med vad utskottet anfört,
2. att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om riktlinjerna för ländervalet,
3. att riksdagen avslår motionen 1974:278 i vad avser bistånd till Cuba,
4. att riksdagen anser motionen 1974:278, i vad avser fördelningen av hjälpen till Vietnams folk, besvarad med vad utskottet anfört,
5. att riksdagen anser motionen 1974:657, i vad avser bistånd till Sri Lanka, Lesotho och Swaziland, besvarad med vad utskottet anfört,
6. att riksdagen avslår motionen 1974:657 i vad avser bistånd till Bangladesh och Zambia,
7. att riksdagen anser motionen 1974:657, i vad avser biståndsländerinriktning i övrigt, besvarad med vad utskottet anfört,
8. att riksdagen avslår motionen 1974:979,
9. att riksdagen anser motionen 1974:980 besvarad med vad utskottet anfört,
10. att riksdagen avslår motionen 1974:1279, i vad avser beslut om inrättande av en statlig forskningsfond för Vietnam.

4. Sveriges deltagande i utvecklingssamarbete inom ramen för internationella biståndsprogram

Propositionen (s. 24–41)

Den i propositionen lämnade beräkningen av medelsbehovet under budgetåret 1974/75 för bidrag till de internationella biståndsprogrammen redovisas under punkten 17.

Ur propositionen i övrigt må följande refereras.

Den multilaterala andelen av Sveriges biståndsprogram är väsentligt

större än för flertalet i-länder. Sverige har under budgetåren 1967/68-1972/73 bidragit med sammanlagt ca 1 900 milj. kr. till de internationella biståndsprogrammets verksamhet, vilket motsvarar ca 40 % av de totala svenska biståndsanslagen under nämnda period. Detta överstiger väsentligt motsvarande andel för DAC-länderna som helhet.

FN:s utvecklingsinriktade verksamhet är ett led i världsorganisationens strävanden att främja fred och internationell samverkan. De bidrag som Sverige lämnar till FN-systemets utvecklingsarbete utgör därför en viktig del av vår allmänna FN-politik. En annan utgångspunkt för våra multilaterala bidrag är u-ländernas uppslutning kring denna form för internationellt utvecklingssamarbete, manifesterad bl. a. vid de alliansfria staternas möte i Alger.

Sveriges stora multilaterala bidrag har förstärkt möjligheterna att verka för u-ländernas önskemål gentemot andra i-länder.

De grundläggande målsättningarna för Sveriges utvecklingssamarbete styr självfallet Sveriges handlande i de internationella biståndsorganisationerna. Den naturliga ramen härför har utgjorts av FN:s utvecklingsstrategi vars syn på utvecklingsprocessen präglas av ett socialt utjämnings- och rättvisetänkande och en betoning av u-ländernas strävan mot oberoende.

SIDA, som bl. a. vid genomförandet av s. k. multibi-projekt samarbetar med flertalet av FN:s fackorgan, har belyst de internationella organisationernas administrativa problem i sin anslagsframställning för budgetåret 1974/75. Departementschefen vill i detta sammanhang framhålla att man knappast kan förvänta att det multilaterala biståndet uppnår samma administrativa effektivitet som kan förekomma inom det direkta utvecklingssamarbetet. Det finns flera orsaker härtill. Personalen rekryteras på världsvid basis, vilket självfallet resulterar i samarbetsproblem inom sekretariaten. Verksamhetens karaktär av kunskapsöverföring från i första hand en rad i-länder till u-länder med vitt skilda förutsättningar att motta dessa kunskaper skapar problem som inte möter ett enskilt i-land. Därtill kommer en långsamhet i beslutsfattandet, som naturligt präglar mellanstatligt samarbete.

På bl. a. svenskt initiativ genomförs nu en reform av FN-familjens biståndsverksamhet. Reformarbetet gäller såväl UNDP som de olika FN-organ vilka i samarbete med mottagarländerna svarar för insatsernas genomförande. Utgångspunkten för arbetet är insikten om att biståndsinsatserna för att vara framgångsrika måste vara direkt knutna till mottagarlandets prioriteringar och engagemang i dessas genomförande. Enligt entydiga uttalanden från u-ländernas sida ger FN:s nya länderprogrammeringssystem således möjlighet till en samlad och rationell flerårsplanering av FN-biståndet med direkt anknytning till u-ländernas egna utvecklingsplaner.

Fortfarande återstår dock mycket att göra innan reformprogrammets alla syften nåtts. Målet är att få till stånd en snabbare och smidigare resursöverföring, att rationalisera projektarbetet samt att anpassa organens struktur till det nya ländertänkandet.

Bedömningen av de multilaterala organens verksamhet kan dock inte begränsas till de administrativa effektivitetsproblemen. I förgrunden måste stå innehållet i organisationernas politik på utvecklingssamarbetets område. Från svensk sida söker vi aktivt påverka utformningen av denna politik.

Detta gäller exempelvis FN-biståndets länderfördelning, där Sverige ställt sig bakom de fattigare u-ländernas krav på en starkt ökad andel av FN-resurserna. Ett första principbeslut härom antogs förra året i UNDP:s styrelse som ansvarar för denna fråga. Vidare kan nämnas strävandena inom de olika FN-organen att låta biståndet präglas av FN-strategins sociala rättvisetänkande.

Sverige strävar systematiskt att förstärka u-ländernas inflytande inom de multilaterala organisationerna. Inom IDA har Sverige aktivt, men hittills utan framgång, hävdad att u-ländernas röstandel bör ökas och fastställas i stadgan. På svenskt initiativ organiserades ett möte i samband med IDA:s årsmöte år 1973 där u-länderna gavs möjlighet att utveckla sina synpunkter på Världsbanksgruppens lånepolitik. Mot bakgrund av det intresse som visades av u-länderna bör man från svensk sida verka för att sådana diskussioner blir ett bestående inslag i IDA:s verksamhet. Sverige har vidare vänt sig mot att de finansiella organisationerna inskränkt eller inställt sin kreditgivning till länder som genomfört strukturreformer till förmån för befolkningens flertal. Sådana länder bör tvärtom ha särskilt företräde i det multilaterala biståndet.

De svenska insatserna inom de multilaterala organisationerna förbättras i nära samråd med berörda svenska myndigheter, bl. a. inom ramen för den s. k. multilaterala samrådsgruppen. Härigenom har ett enhetligt uppträdande i de olika organisationerna möjliggjorts, liksom en närmare samordning med det direkta svenska utvecklingssamarbetet. Det är också angeläget att som ett led i dessa samordningssträvanden se till att alla biståndsinsatser som Sverige kanaliserar via internationella organisationer inordnas i Sveriges allmänna politik i dessa organisationer.

I propositionen redogörs närmare för samarbetet inom FN:s utvecklingsprogram (UNDP), FN:s barnfond (UNICEF), Internationella utvecklingsfonden (IDA), Regionala utvecklingsbanker, Internationella livsmedelsprogrammet, Konventionen om livsmedelshjälp, FN:s flyktingkommissariat (UNHCR), FN:s hjälpprogram för Palestinaflyktingar (UNRWA), UNCTAD/GATT:s handelscentrum (ITC), FN:s befolkningsfond (UNFPA), FN:s enhet för ekonomisk och social information (CESI), WHO:s projekt för forskning för den mänskliga fortplantningens område, den rådgivande gruppen för internationell jordbruksforskning, ILO:s världssysselsättningsprogram (WEP), FN:s forskningsinstitut för social utveckling (UNRISD) och FN:s utbildnings- och forskningsinstitut (UNITAR).

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1974:61 av herr Hermansson m. fl. (vpk) i vad avser hemställa att riksdagen hos regeringen begär att den svenska politiken gentemot u-länderna utformas med beaktande av följande: att Sverige utträder ur Världsbanken, Internationella utvecklingsfonden, IDA, och andra organ som har sin udd riktad mot u-länderna samt upphör med sina ekonomiska åtaganden gentemot IDA (punkt 4),

dels motionen 1974:278 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställa att riksdagen hos Kungl. Maj:t uttalar att samarbetet med de regionala utvecklingsbankerna bör byggas ut (punkt 8),

dels motionen 1974:398 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen beslutar avslå det i prop. 1974 bil 5 punkt C 1 äskade anslaget till IDA och regionala utvecklingsbanker samt att riksdagen beslutar om Sveriges utträde ur Världsbanksgruppen,

dels motionen 1974:657 av herr Helén m. fl. (fp) i vad avser hemställa att riksdagen begär hos Kungl. Maj:t att ökade möjligheter till insyn i de internationella biståndsprogrammen skapas för riksdagen (punkt 5) samt att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad som i övrigt framförs i motionen under Multilateralt bistånd (punkt 6),

dels motionen 1974:1271 av herr Fälldin m. fl. (c) i vad avser hemställa att riksdagen uttalar att riksdagen skall ges ökad insyn i de internationella biståndsprogrammen (punkt 6),

dels motionen 1974:1276 av herr Olof Johansson i Stockholm m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anholder om tilläggsdirektiv till utredningen angående Sveriges utvecklingssamarbete med u-länderna (UD 1972:03) så att prövningen av de internationella biståndsorganens verksamhet kommer att behandlas med förtur (punkt 1) samt att riksdagen i avvaktan på prövningen av de internationella biståndsorganens verksamhet avslår hemställa i propositionen 1974:1, Bilaga 5, C 1.4 angående medgivande för Kungl. Maj:t att utbetala det första svenska bidraget till IDA under den fjärde påfyllnaden (punkt 2).

Utskottet

Sveriges medlemskap i Världsbanksgruppen samt bidragen till IDA tas upp i motionerna 1974:61, 398 och 1276. I de förstnämnda två motionerna krävs utträde ur Världsbanksgruppen samt att riksdagen avslår det i propositionen äskade anslaget till IDA. Tidigare riksdagar har avvisat motsvarande krav.

Statsmakternas inställning till frågan om Sveriges medlemskap i Världsbanksgruppen har senast formulerats av statsrådet Sigurdson i ett anförande i riksdagen den 14 februari 1974 som svar på en enkel fråga. I anförandet framhölls bl. a. att Sveriges medlemskap i Världsbanks-

gruppen liksom i andra internationella organisationer på utvecklings-samarbetets område måste avgöras mot bakgrund av en bred bedömning av deras politik och det stöd verksamheten har bland u-länderna. Även om Världsbanksgruppens politik i vissa avseenden med fog har kritiserats, är det uppenbart att bankgruppen har u-ländernas stöd som en viktig källa för obunden internationell kreditgivning för utvecklingsändamål.

Våra möjligheter att påverka Världsbanksgruppen, så att den bättre tillgodoser de fattiga folkens behov och krav, kan bara tillvaratas om vi stannar kvar inom organisationen. Det råder inget tvivel om att detta överensstämmer med u-ländernas uppfattning, framhöll statsrådet.

I propositionen ges en närmare redovisning av de svenska strävandena att förstärka u-ländernas inflytande inom IDA.

Den politik som Sverige bör eftersträva i Världsbanksgruppen behandlas också av den biståndspolitiska utredningen. Följande bakgrund för översynen ges i utredningsdirektiven.

Världsbanksgruppens dominerande ställning i den internationella utvecklingskreditgivningen har förstärkts. Internationella utvecklingsfondens (IDA) mjuka, leveransobundna kreditgivning har snabbt utbyggt. Liksom FN lägger bankgruppen nu i sin deklarerade biståndspolitik allt större vikt vid de sociala faktorerna i utvecklingsprocessen. Samtidigt har emellertid kritik riktats av åtskilliga u-länder mot bankgruppen för dess agerande i samband med nationaliseringar av i-landsföretag i u-länder. Från u-landshåll har också hävdats att bankens krav på den ekonomiska politikens utformning i mottagarländerna i vissa fall försvårar genomförandet av utvecklingsstrategier för mobilisering av de egna resurserna genom en social rättvisepolitik.

En ingående redogörelse för Världsbanksgruppens verksamhet har vidare lämnats i utrikesutskottets av riksdagen godkända betänkande 1971:15.

I motionen 61 påstås bl. a. att "banken är en alltmer lysande affär på u-ländernas bekostnad". Motionärerna bortser från att av Världsbanks årsvinst på 190 milj. dollar — detta var storleken 1972/73 — överförs 110 milj. dollar till IDA för utlåning till u-länderna. Därigenom sker således en direkt ökning av IDA:s resurser som står i överensstämmelse med u-ländernas önskemål. Återstoden av vinsten överförs till fondering inom Världsbanken, varigenom bankens upplåningskapacitet ökas. Någon utdelning har aldrig förekommit från Världsbanken.

Av föredragningar inför utskottet har framgått att IDA kan komma att råka in i ett mycket prekärt finansiellt läge, om den fjärde påfyllnaden av IDA:s resurser inte kan komma till stånd i enlighet med träffade överenskommelser. Till grund för dessa farhågor ligger den tveksamhet som under intryck av bl. a. oljekrisen har visats av de största bidragsgivarna.

Mot den bakgrund som här tecknats avstyrks motionen 61, såvitt nu är i fråga, och motionen 398.

I motionen 1276 hemställs att riksdagen skall avstå regeringens förslag om utbetalning av det första svenska bidraget till IDA under den fjärde påfyllnaden i avvaktan på att den biståndspolitiska utredningen

med förtur behandlar biståndsorganens verksamhet.

Utskottet vill framhålla att det inte är möjligt för Sverige att å ena sidan godkänna överenskommelsen om den fjärde påfyllnaden av IDA och å andra sidan underlåta att fullgöra sina förpliktelser enligt denna överenskommelse. Av detta skäl och under hänvisning till vad utskottet i övrigt anfört om IDA avstyrks motionen 1276.

Ett ökat samarbete med de regionala utvecklingsbankerna förordas i motionen 278, punkten 8, och i motionen 657, punkten 6. I motionen 1974:398 yrkas däremot att äskade anslag till regionala utvecklingsbanker skall avslås. Svenskt stöd till nya regionala program i södra Afrika förordas i motionen 1974:657, punkten 6.

I propositionen lämnas en ingående redogörelse för Sveriges syn på samarbetet med de regionala utvecklingsbankerna.

Utskottet vill understryka att Sverige i olika sammanhang internationellt redovisat en mycket positiv inställning till regionalt samarbete mellan u-länderna. Ett icke obetydligt svenskt stöd lämnas till sådant samarbete. Regionalt samarbete kan omfatta en rad skilda verksamheter, och förutsättningen för svenska insatser varierar väsentligt, beroende på förhållandena i varje särskilt fall. Detta gäller även samarbetet med de regionala utvecklingsbankerna, vilka dock uppvisar väsentliga skillnader beträffande uppbyggnad och verksamhetsinriktning och därmed också har olika värde som förmedlare av svenskt bistånd.

Sverige är medlem i den Afrikanska utvecklingsfonden. Denna är knuten till den Afrikanska utvecklingsbanken och inriktar en stor del av sin verksamhet på de minst utvecklade länderna. Under fondens första treårsperiod har ett svenskt bidrag av 25 milj. kr. utgått. För att fonden skulle få i gång sin verksamhet snabbt har Sverige också under innevarande budgetår lämnat ett bidrag på 2,5 milj. kr. till den Afrikanska utvecklingsbanken, som bl. a. bedriver förinvesteringsstudier i de minst utvecklade länderna i regionen. Kapitaltillflödet till den Afrikanska utvecklingsbanken är begränsat, och medlemskapet i banken är förbehållet afrikanska stater.

I Interamerikanska utvecklingsbanken föreligger än så länge inte möjligheter för icke-regionala länder att vara medlemmar. Sverige har 1966 bidragit med 5 milj. dollar till en utvecklingsfond för Latinamerika, som är knuten till banken. Ytterligare bidrag har inte lämnats, vilket sammanhänger med Sveriges bedömning av bankens verksamhet. Bl. a. är bankens upphandlingspolitik mycket restriktiv; vid upphandling inom ramen för bankens projekt får icke-medlemsländer bara deltaga om de successivt tillskjuter medel till banken parallellt med upphandlingen i landet. Kritik kan också riktas mot bankens inriktning på relativt utvecklade länder.

Förhandlingar pågår nu om en utvidgning av bankens medlemskrets så att europeiska länder och Japan skulle kunna bli medlemmar. En rad olika problem föreligger. Bl. a. har rests invändningar mot röstreglerna för användning av bankens utvecklingsfond för Latinamerika. Härvidlag har f. n. USA veto i alla lånebeslut. Även upphandlingsfrågan är

fortfarande olöst. Sverige fortsätter att följa de pågående förhandlingarna. Något ställningstagande till svenskt inträde i banken är för närvarande inte aktuellt.

I den Asiatiska utvecklingsbanken är Sverige medlem sedan bankens grundande och har del i bankens aktiekapital. Inga svenska medel har emellertid sedan dess lämnats för att öka bankens fonder, vilket sammanhänger med en bedömning av bankens allmänna lånepolitik och syn på utvecklingsproblemen. Banken har i mycket begränsad omfattning tagit hänsyn till den syn som finns i FN:s utvecklingsstrategi.

Vidare föreligger erfarenhet av svenskt stöd till utvecklingsbanker avseende mindre regionala grupper. Sverige har sålunda genom SIDA lämnat en utvecklingskredit till den Östafrikanska utvecklingsbanken, EADB.

Banker, som i stort sett har samma funktioner och arbetssätt som EADB, finns också inom andra regioner, t. ex. den Andinska banken och den Karibiska banken. Av SIDA:s petita framgår att styrelsen är i färd med att närmare studera sådana finansieringsinstitut i syfte att utröna om det finns förutsättningar att med tekniskt och finansiellt bistånd stödja och förstärka de delar av deras verksamhet som tar sikte på eftersatta grupper i samhället eller som har speciell inriktning på de minst utvecklade länderna inom regionen. En bedömning av bankernas upphandlingsbestämmelser är också en viktig del i utredningsverksamheten kring de regionala bankerna.

Sverige stöder den Östafrikanska gemenskapen, EAC, dels via EADB, dels genom en utvecklingskredit till det Östafrikanska telebolaget och dels med personalbistånd. SIDA anser att även stöd till ökat regionalt samarbete mellan Botswana, Lesotho och Swaziland bör prövas.

Inom FN:s utvecklingsprogram (UNDP) prövas vidgad medverkan i och uppmuntran till regionalt inriktad verksamhet, t. ex. för flera länder gemensamma utbildningsanstalter eller forskningsprojekt.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är angeläget att undersöka möjligheterna till vidgat samarbete med de olika regionala utvecklingsbankerna, där sådant samarbete kan bidra till att främja målen för det svenska utvecklingsbiståndet. Hithörande frågor kommer att beaktas av den biståndspolitiska utredningen, som enligt sina direktiv bör pröva de internationella biståndsorganens verksamhet utifrån u-ländernas behov och de värderingar som vägleder den svenska biståndspolitiken. Även andra frågor avseende stöd till regionalt inriktad verksamhet kan tas upp av utredningen. Motionerna 278 och 657, såvitt nu är i fråga, torde därmed få anses besvarade.

Mot den bakgrund som här lämnats avstyrker utskottet motionen 1974:398 såvitt nu är i fråga.

Motionen 657, punkten 5, och motionen 1271, punkten 6, behandlar frågan om ökad insyn i de internationella biståndsprogrammen. Utskottet delar uppfattningen om önskvärdheten av att riksdagen skall erhålla ökad insyn i de internationella biståndsprogrammets verksamhet. Den ökade redovisning som ges till riksdagen beträffande de

internationella biståndsprogrammen välkomnas i detta sammanhang. Frågan om möjligheterna att fortlöpande följa verksamheten i vederbörande organisationer genom närvaro av parlamentariska representanter vid de viktigaste årliga mötena tas upp i motionen 657. Utskottet finner att frågan om ökad parlamentarisk insyn vid olika internationella organs möten kan behandlas av den biståndspolitiska utredningen i samband med dess undersökning av det svenska deltagandet i vederbörande organs arbete. Yrkandena i motionerna 657 och 1271, såvitt nu är i fråga, får härmed anses besvarade.

Utskottet återkommer i samband med medelsanvisningen under punkten 17 (*Bidrag till internationella biståndsprogram*) till hemställa i anledning av motionen 398, såvitt avser anslaget till IDA och regionala utvecklingsbanker, och motionen 1276, punkten 2.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1974:398 i vad avser utträde ur Världsbanksgruppen samt motionen 1974:61 i vad avser dels utträde ur Världsbanken, Internationella utvecklingsfonden m. fl. organ, dels Sveriges ekonomiska åtaganden gentemot IDA,
2. att riksdagen anser motionen 1974:278, såvitt nu är i fråga, besvarad med vad utskottet anfört om samarbete med regionala utvecklingsbanker,
3. att riksdagen anser motionerna 1974:657 och 1271, båda såvitt nu är i fråga, besvarade med vad utskottet anfört om insyn i internationella biståndsprogram,
4. att riksdagen anser motionen 1974:657, såvitt nu är i fråga, besvarad med vad utskottet anfört om samarbete med regionala utvecklingsbanker och svenskt stöd till regionala program,
5. att riksdagen avslår motionen 1974:1276 i vad avser tilläggsdirektiv till den biståndspolitiska utredningen.

5. Forskning

Propositionen (s. 16–17, 38–39)

I samband med översynen av FN:s utvecklingsstrategi har både i- och u-länder uttalat sig för att de totala forskningsresurserna i högre grad borde inriktas på problem av intresse för u-länderna. Ett förstärkt inflytande över forskningen från u-ländernas sida måste ses som en förutsättning för att dessas egna behov och prioriteringar skall kunna styra forskningens inriktning.

Under budgetåret 1972/73 beräknas ca 50 milj. kr., eller ca 5 % av de svenska biståndsutbetalningarna, ha avsett forskningsändamål.

Ett omfattande svenskt stöd lämnas till Världshälsovårdsorganisationen (WHO) för *forskning på den mänskliga fortplantningens område*.

Propositionens redogörelse för detta stöd refereras under punkten 8.

Vidare redogörs i propositionen närmare för det stöd som lämnas till internationell jordbruksforskning och till forskning inom ramen för ILO:s världssysselsättningsprogram (WEP) samt till FN:s forskningsinstitut för social utveckling (UNRISD) och FN:s utbildnings- och forskningsinstitut (UNITAR).

Stöd lämnas också till ett till FN:s organisation för undervisning, vetenskap och kultur (UNESCO) knutet institut som sysslar med forskning på utbildningsområdet liksom till Internationella samfundet för vetenskap (IFS), vars syfte är att lämna stöd till enskilda forskare i u-länderna.

Inom det bilaterala utvecklingssamarbetet går forskningsstöd till institutioner såväl i u-länderna som i Sverige och andra i-länder. Forskning som stöds i i-länder genomförs vanligen i samarbete med u-landsinstitutioner. Huvuddelen av forskningsstödet avser insatser inom medicin, jordbruk och nutrition. Bland pågående insatser kan nämnas ett institut för näringsfrågor i Etiopien, ett insektsforskningsinstitut i Kenya och ett regionalt institut i Östafrika för bekämpning av gräshoppor. Bidrag har lämnats till en FAO-utredning om åtgärder för att förhindra den fortgående utbredningen av öknen i Saharas södra gränsområden. Bland insatser som förbereds kan nämnas stöd till ett laboratorium för forskning om vattenföroreningar i Östafrika samt några arbetsmarknadsprojekt. Utöver dylika insatser förekommer inslag av forskningsverksamhet inom åtskilliga av de utvecklingsprojekt som stöds av Sverige.

U-landsforskningsutredningen presenterade hösten 1973 ett betänkande om inriktningen och organisationen av det svenska stödet till forskning med anknytning till u-landsförhållanden (Forskning för utveckling, SOU 1973:41). Betänkandet, som redovisar förslag till förstärkta insatser för utvecklingsforskningen, remissbehandlas f. n.

Motionen

I motionen 1974:278 av herr Bohman m. fl. (m) hemställs bl. a. att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att förslag i enlighet med u-landsforskningsutredningens betänkande snarast föreläggs riksdagen samt att i avvaktan härpå ett belopp av 25 mkr. inom ramen för anslagna medel särskilt anslås för utvecklingsforskning (punkt 6).

Utskottet

Utskottet har erfarit att remissförfarandet avseende u-landsforskningsutredningens betänkande nu har avslutats och att sedvanlig beredning av ärendet pågår inom Kungl. Maj:ts kansli. Den biståndspolitiska utredningen understryker i sitt remissyttrande vikten av att beslut beträffande principer, utformning och organisation av det svenska biståndet till utvecklingsforskning inte ges en definitiv utformning förrän utredningens översyn av den svenska biståndspolitiken föreligger.

Av propositionen framgår att över 50 milj. kr. eller ca 5 % av de svenska biståndsutbetalningarna redan under budgetåret 1972/73 avsåg forskningsändamål. Propositionen innehåller en ingående redogörelse för det svenska stödet till olika internationella forskningsprojekt och redovisar även de bilaterala insatserna på detta område.

Utskottet delar motionärernas synpunkter på angelägenheten av att utvecklingsforskningen snabbt byggs ut. Det föreligger emellertid inte för närvarande underlag för beslut om ett sådant särskilt anslag för utvecklingsforskning som motionärerna förordar. Utskottet förutsätter att regeringen fortsätter att ägna frågorna om utvecklingsforskning stor uppmärksamhet och framlägger ytterligare förslag härom så snart detta är praktiskt möjligt.

Utskottet hemställer

att riksdagen anser motionen 1974:278, i vad avser frågor rörande utvecklingsforskning, besvarad med vad utskottet anfört.

6. U-landsinvesteringar, u-ländernas industrialisering, kapitalbildning i u-länderna m. m.

Propositionen (s. 21–23)

I slutet av år 1972 överlämnade industribiståndsutredningen sitt betänkande (SOU 1972:90) Industriutveckling och utvecklingssamarbete, vilket därefter remissbehandlats.

Utredningen har framlagt flera förslag om en utbyggnad av Sveriges bistånd på industriområdet både i vad avser det direkta samarbetet med u-länderna och genom ökat deltagande i de multilaterala organens verksamhet. Denna utbyggnad bör enligt utredningens uppfattning kunna ske inom ramen för den pågående biståndsverksamheten. Samtliga remissinstanser som tagit ställning har tillstyrkt utredningens uppfattning på denna punkt.

De förslag från industribiståndsutredningen som berör det bilaterala utvecklingssamarbetet innebär i väsentliga avseenden en ökad satsning på en redan tidigare påbörjad verksamhet. Som svar på mottagarländernas önskemål om överföring av kunnande och finansiella resurser för industriutveckling har dessa verksamheter fått ett större utrymme i det svenska biståndsprogrammet. Det sker bl. a. genom en ökad satsning på småindustri. Verksamhet pågår i Kenya, Tunisien och Lesotho, medan nya sådana insatser förbereds i bl. a. Tanzania och Botswana. Sveriges kapacitet att kombinera industriinsatser med forskning och produktutveckling byggs ut och inriktas bl. a. på försök att utveckla s. k. u-landsanpassad teknologi. Stöd till u-ländernas ansträngningar att öka sin export av industrivaror lämnas sedan en lång tid tillbaka genom bidrag till UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC). För budgetåret 1974/75 föreslås en fortsatt ökad medelsanvisning för detta ändamål. Även samarbetet med FN:s industriorgan (UNIDO) byggs ut successivt.

Den ökning av SIDA:s personal som föreslås i propositionen (jfr punkt 15 nedan) tar bl. a. sikte på att vidga verkets möjligheter att lämna bistånd på industriområdet. Den närmare utformningen och inriktningen av Sveriges industribistånd i framtiden blir emellertid, som utredningen understryker, beroende av de prioriteringar mottagarländerna gör inom givna finansiella ramar.

Industribiståndsutredningen konstaterar att det saknas skäl att upprätta ett svenskt investeringsbolag. De huvudsakliga motiv som från industrins sida framförts för ett investeringsbolag anser utredningen oförenliga med Sveriges mål för det internationella utvecklingssamarbetet. Bl. a. Landsorganisationen (LO), Kooperativa förbundet (KF), Lantbrukarnas riksförbund (LRF) och riksbanken instämmer i utredningens bedömning i denna fråga, medan t. ex. Sveriges industriförbund m. fl. och Sveriges exportråd menar att det finns goda skäl, även från biståndspolitiska utgångspunkter, att upprätta ett svenskt investeringsbolag. Kommerskollegium och SIDA vill att frågan ytterligare utreds. T. v. avser departementschefen inte att ta upp denna fråga.

Utredningen föreslår slutligen att det svenska investeringsgarantisystemet, som f. n. endast omfattar länder som i betydande utsträckning mottar svenskt bistånd, bör utvidgas till att i princip omfatta alla u-länder. Industribiståndsutredningen motiverar förslaget att utvidga det svenska investeringsgarantisystemet i huvudsak med att svenska företag i största möjliga utsträckning bör kunna konkurrera på lika villkor med andra länders industri. Utredningen anför vidare att utlandsinvesteringar i flera fall tryggar avsättningsmarknader för svensk export. Samtliga remissinstanser tillstyrker förslaget om att investeringsgarantisystemet utvidgas. LO understyrker emellertid behovet av att beakta utlandsinvesteringarnas effekter på sysselsättningen i Sverige.

En utvidgning av investeringsgarantisystemet kan enligt industribiståndsutredningens uppfattning inte motiveras från biståndspolitiska utgångspunkter. Av denna anledning föreslår utredningen att det finansiella ansvaret för eventuella skadefall inom systemet, som nu åvilar biståndsanslagen, överförs till ett annat anslag i budgeten. Flertalet remissinstanser instämmer i förslaget att ett utvidgat garantisystem avskiljs från biståndsprogrammet. Kommerskollegium anser att de kommersiella aspekterna poängteras om skadeansvaret överförs från biståndsanslagen till tionde huvudtiteln, vilket kollegiet finner riktigt. Även KF och LRF uttrycker sitt gillande av utredningens förslag på denna punkt.

Frågan om en utvidgning av det nuvarande investeringsgarantisystemet bör såsom utredningen och flertalet remissinstanser framhåller bl. a. ses från närings- och handelspolitiska utgångspunkter. Det är samtidigt särskilt viktigt att ta hänsyn till effekterna på den inhemska sysselsättningen. Inom denna allmänna ram får frågan om ett svenskt investeringsgarantisystem prövas vidare. Det är därvid angeläget att också beakta den biståndspolitiska utredningens kommande förslag till principer för Sveriges samarbete med u-länderna.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1974:61 av herr Hermansson m. fl. (vpk) i vad avser hemställan att riksdagen hos regeringen begär att den svenska politiken gentemot u-länderna utformas med beaktande av följande: att det nuvarande investeringsgarantisystemet slopas (punkt 3),

dels motionen 1974:278 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t uttalar att investeringsgarantisystemet bör utvidgas till att omfatta alla u-länder (punkt 9) samt att riksdagen hos Kungl. Maj:t uttalar att ett utvecklingsbolag bör tillskapas för investeringar i u-länderna, ägt gemensamt av staten och näringslivet (punkt 10),

dels motionen 1974:657 av herr Helén m. fl. (fp) i vad avser hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär förslag till årets riksdag om ett vidgat investeringsgarantisystem i enlighet med vad som anförs i motionen (punkt 21) samt att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförs om inrättande av ett utvecklingsbolag och främjande av förinvesteringsundersökningar med svensk medverkan (punkt 22),

dels motionen 1974:1271 av herr Fälldin m. fl. (c) i vad avser hemställan att riksdagen uttalar, att stödet till u-ländernas industrialisering skall ges en sådan utformning, att man utvecklar en arbetskraftsintensiv småindustri, inriktad på hela samhällets utveckling och på oberoende gentemot industriländerna (punkt 4).

Utskottet

Frågan om utformningen av det svenska *investeringsgarantisystemet* är under utredning. Som av propositionen framgår har i industribiståndsutredningens betänkande lämnats ett förslag till utvidgning av systemet. Detta förslag har emellertid inte biståndspolitiska motiv. I betänkandet föreslås därför att det finansiella ansvaret för eventuella skadefall inom systemet, som nu åvilar biståndsanslagen, överförs till annat anslag i budgeten. I propositionen framhålls vidare att frågan om en utvidgning av det nuvarande investeringsgarantisystemet bl. a. bör ses från närings- och handelspolitiska utgångspunkter.

Frågan behandlas bl. a. i ett avsnitt i motionen 1271, som dock ej utmynnar i något yrkande. I detta avsnitt framhålls att den utvidgning av investeringsgarantisystemet som utredningen förordar kan innebära en snedvridning av de privata svenska investeringarna på så sätt att länder, som i sin allmänna politik inte motsvarar de målsättningar som vägleder svensk biståndspolitik, drar till sig privata investeringar där Sverige och svenskt kapital står som garant. Skall likväl investeringsgarantisystemet utvidgas till att omfatta också andra länder än dem som i dag är föremål för svenska biståndsaktioner av olika slag, måste säkra garantier finnas för

att biståndspolitikens målsättningar inte äventyras eller beskärs. Det förefaller i stort motiverat att avvakta en ytterligare vidgning av investeringsgarantisystemet till dess att den tidigare nämnda biståndspolitiska utredningen framlagt sitt betänkande med förslag till principer för Sveriges framtida samarbete med u-länderna.

Utskottet instämmer i dessa synpunkter.

Av de skäl som här anförts avstyrker utskottet motionerna 61, 278 och 657, de båda sistnämnda motionerna såvitt nu är i fråga.

Frågan om tillskapande av ett *utvecklingsbolag* tas upp av motionerna 278 och 657. Liknande motionsyrkanden har tidigare avslagits av riksdagen. I sitt betänkande 1973:3 konstaterade sålunda utrikesutskottet att denna fråga behandlats av industribiståndsutredningen, som ställt sig negativ till tanken på ett dylikt bolag. Bl. a. har utredningen antagit att de stora exportföretagen kommer att bygga ut dotterföretag även utan en svensk statlig partner. De små och medelstora företagen bedöms i regel ha mindre kapacitet att avvara företagsledning och riskkapital.

I motionen 657 föreslås vidare en ökad satsning på *förinvesteringsundersökningar* i u-länderna med svenskt näringslivs medverkan.

Ett motsvarande motionsyrkande avslogs av 1973 års riksdag. Utrikesutskottet framhöll i sitt betänkande 1973:3 att betydande resurser redan ställdes till förfogande av SIDA för projektförberedelser som i stor utsträckning utnyttjades för förinvesteringsstudier.

Utskottet noterar att läget i detta avseende är oförändrat och att mottagarländernas önskemål om bistånd att utföra förinvesteringsstudier i regel kan tillmötesgå.

Samtliga här berörda frågor kan tas upp till behandling av den biståndspolitiska utredningen, vilken enligt direktiven bl. a. bör beakta industribiståndsutredningens förslag vid sin allmänna översyn av den svenska biståndspolitiken. Mot denna bakgrund avstyrks motionerna 278 och 657, båda såvitt nu är i fråga.

I motionen 1271 uttrycks synpunkter på utformningen av *insatser för u-ländernas industrialisering*. Utskottet noterar att dessa synpunkter ligger i linje med de principer som gäller för det svenska biståndet på detta område. Av propositionen framgår bl. a. att verksamhet för överföring av kunnande och finansiella resurser för industriutveckling fått ett större utrymme i det svenska biståndsprogrammet. Det sker bl. a. genom en ökad satsning på småindustri. Verksamhet pågår i Kenya, Tunisien och Lesotho, medan nya insatser förbereds i bl. a. Tanzania och Botswana. Sveriges kapacitet att kombinera industriinsatser med forskning och produktutveckling byggs ut och inriktas bl. a. på försök att utveckla s. k. u-landsanpassad teknologi.

Syftet med motionen 1271 är således tillgodosett.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1974:61, såvitt nu är i fråga,
2. att riksdagen avslår motionerna 1974:278 och 657, i vad avser frågan om utvidgning av investeringsgarantisystemet,

3. att riksdagen avslår motionen 1974:278, i vad avser frågan om utvecklingsbolag, och motionen 1974:657, i vad avser frågorna om utvecklingsbolag och förinvesteringsundersökningar,
4. att riksdagen anser motionen 1974:1271, i vad avser stöd till u-ländernas industrialisering, besvarad med vad utskottet anfört.

7. Handelsutbyte med u-länderna, u-ländernas exportinkomster m. m.

Propositionen (bil. 12 s. 5—6, bil. 5 s. 13, 36—37)

Sedan den tredje sessionen med världshandelskonferensen (UNCTAD III) i Santiago de Chile ägt rum under april—maj 1972, har ett flertal sammanträden hållits med UNCTAD:s styrelse och dess olika kommittéer. Sverige är medlem i styrelsen och i samtliga kommittéer.

I centrum för uppföljningsarbetet efter konferensen har stått frågan om samordning vid lösandet av monetära, finansiella och handelspolitiska problem, råvarukonsultationer, behandlingen av u-ländernas problem vid de allmänna handelsförhandlingarna inom GATT, biståndsmålsättningen, u-ländernas skuldbörda, genomförandet av FN:s strategi för det andra utvecklingsårtiondet och utarbetandet av en kod för linjekonferenser. En stadga för staters ekonomiska rättigheter och skyldigheter är under utarbetande.

De särskilda tullförmåner (s. k. tullpreferenser), som Sverige sedan den 1 januari 1972 beviljar u-länderna har under år 1973 utvidgats till att omfatta ytterligare ett antal varor. Preferenserna tillämpas nu för de sammanlagt 62 länder och områden som hittills kommit in med bl. a. uppgift om den myndighet som utfärdar s. k. ursprungsintyg, vilket krävs för att preferenser skall kunna beviljas.

FN:s sockerkonferens 1973 har under året sammanträtt i två omgångar i UNCTAD:s regi med deltagande av ett 80-tal länder, däribland Sverige. Konferensen lyckades inte nå enighet om ett fullständigt sockeravtal att ersätta 1968 års avtal. Resultatet blev i stället ett s. k. administrativt avtal utan marknadsreglerande artiklar att gälla från och med 1 januari 1974 och två år framåt, såvida inte ett nytt fullständigt avtal har kunnat ingås dessförinnan. Sverige har ratificerat avtalet.

Under år 1973 har Sverige ratificerat 1972 års internationella kakaoavtal, som trädde i kraft den 30 juni 1973 och gäller till och med den 30 september 1976.

Efter beslut inom kaffeorganisationen har det internationella kaffeavtalet i dess administrativa delar förlängts att gälla till den 1 oktober 1975. Avtalet avses komma att omförhandlas under år 1974. Sverige är f. n. medlem i kaffeorganisationens styrelse.

Sverige är den störste enskilde bidragsgivaren till GATT/UNCTAD:s gemensamma handelscentrum (ITC), som är det centrala internationella organet för främjande av u-ländernas export. Av det svenska bidraget

utgörs en del av ett allmänt bidrag av multilateral karaktär. Budgetåret 1973/74 uppgick detta bidrag till 5 milj. kr. Härutöver sker samarbete med ITC inom ramen för de svenska länderprogrammen.

U-ländernas behov av exportfrämjande åtgärder i form av marknadsinformation, utbildning m. m. har under senare år ökat kraftigt. Denna ökning får ses mot bakgrund av u-ländernas strävanden att utveckla sina exportindustrier och göra dem mer mångsidiga. Exportfrämjande bistånd utgör ett nödvändigt komplement till åtgärder för att t. ex. genom råvaruavtal stabilisera u-landsprodukternas prisutveckling och underlätta deras tillträde till i-ländernas marknader genom att ta bort tullar och andra handelshinder. Under det senaste året har ITC vunnit allmänt erkännande som det centrala organet för FN:s exportfrämjande verksamhet.

I en utredning som utarbetats inom handelsdepartementet har föreslagits ett svenskt organ för stöd till u-ländernas exportansträngningar på den svenska marknaden. Kostnaderna för verksamheten har beräknats till 1,2 milj. kr. under det första verksamhetsåret. Utredningens förslag remissbehandlas f. n. Proposition i ärendet avses föreläggas 1974 års riksdag.

U-länderna deltar genom sitt medlemskap i den s. k. 20-kommittén inom Internationella valutafonden (IMF) i arbetet på att förbättra det internationella valutasystemet. Sedan flera år föreligger ett samlat u-landskrav på förändringar av detta system som leder till en ökad överföring av resurser till u-länderna. De nordiska länderna anser att frågan om förhållandet mellan de s. k. särskilda dragningsrätterna (SDR) och utvecklingsbistånd bör studeras i positiv anda. Den allmänna uppfattningen är att de särskilda dragningsrätterna skall utgöra den huvudsakliga reservtillgången i det internationella betalningssystemet och att deras eventuella användning i utvecklingssyfte inte får äventyra detta monetära mål. Den gemensamma nordiska uppfattningen är att det nu borde vara möjligt att finna en lösning där de monetära aspekterna på de särskilda dragningsrätterna kan kombineras med ett system som gynnar u-länderna.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1974:61 av herr Hermansson m. fl. (vpk), i vad avser hemställa att riksdagen hos regeringen begär att den svenska politiken gentemot u-länderna utformas med beaktande av följande nämligen, att Sverige upphör med stödet till den amerikanska dollarn och verkar för en reglering av den internationella valutapolitiken i enlighet med de krav som u-länderna enats om i Lima-programmet (punkt 5),

dels motionen 1974:278 av herr Bohman m. fl. (m), i vad avser hemställa att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att frågan om den i

motionen berörda kreditkonkurrensen utreds och att därvid inrättande av en särskild kreditkonkurrensfond särskilt övervägs (punkt 7).

dels motionen 1974:657 av herr Helén m. fl. (fp) i vad avser hemställa att riksdagen uppmanar regeringen att tillsammans med övriga nordiska länder ta nya initiativ för att ett system med supplementär finansiering kommer till stånd (punkt 19) samt att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad som i övrigt anförs i motionen om världshandeln och åtgärder för att främja u-ländernas export (punkt 20).

Utskottet

I-ländernas handelsutbyte med u-länderna har stadigt försämrats under de senaste årtiondena. Även Sveriges handel med u-länderna har relativt sett minskat. År 1960 kom 13 % av den svenska importen från u-länderna. Denna andel har nu sjunkit till 8 %. På samma sätt har exportandelen sjunkit från 11 % till 8 à 9 %. I propositionen framhålls att frågor av intresse för u-länderna med svenskt stöd har kommit att slås fast som en av huvudpunkterna vid de pågående förhandlingarna inom det allmänna tull- och handelsavtalet GATT, i vilka nästan samtliga u-länder deltar.

Sverige har redan gjort betydande *insatser för att underlätta u-ländernas export* inte minst genom utformningen av det allmänna systemet för tullpreferenser. Därigenom råder tullfrihet i Sverige för u-landsimporten på industrivaruområdet med vissa undantag såsom för textilvaror. Tullpreferenserna omfattar även vissa jordbruksprodukter av intresse för u-länderna.

Vissa kvantitativa begränsningar tillämpas när det gäller importen från u-länderna. Dessa avser i huvudsak textilsektorn.

De hinder för importen av u-landsprodukter som sålunda föreligger har arbetsmarknadspolitiska och beredskapspolitiska motiv.

Vad textil- och konfektionsområdet angår har de begränsningar som Sverige tillämpar i allt väsentligt följt det mönster som fanns i 1962 års bomullstextilavtal. Vid senaste årsskiftet ersattes detta avtal av en överenskommelse som täcker även ull och syntetiska fibrer, ett s. k. multifiberavtal. Enligt detta nya avtal skall existerande importbegränsningar avskaffas och inga nya införas om detta inte är motiverat av marknadsstörningsskäl.

Genom avtalet skapas ett internationellt regelsystem för den brokiga samling bilaterala åtgärder och avtal som existerar på textilområdet.

För u-ländernas vidkommande innebär det nya avtalet både fördelar och nackdelar. De garanteras en årlig exportökning av textilvaror med minst 6 % och kan inte längre tvingas in i ofördelaktiga uppgörelser av importländer med stor förhandlingsstyrka. Alla uppgörelser skall granskas av textilövervakningsorganet.

Industriländerna har genom avtalet bl. a. vunnit erkännande för de svårigheter som drabbat textilindustrin i dessa länder. Avtalet ger dem en

lugnare importutveckling, vilket ger andrum för omställningar. Avtalets enhetliga regler skapar också större jämlikhet mellan importländerna — inget land kan vara mer protektionistiskt än andra.

Sveriges förhållandevis liberala importpolitik på detta område har lett till att importens andel av konsumtionen för vissa varor är så stor att upprätthållande av svensk produktion hotas. En liknande situation råder också i övriga nordiska länder. Under förhandlingarna om det nya multifiberavtalet uppnådde de nordiska länderna ett visst erkännande av detta förhållande genom att i avtalet skrevs in en passus som medger länder med små marknader och stor import vissa ökade möjligheter att bromsa en besvärande importökning. Bl. a. ur beredskapssynpunkt är detta tillfredsställande.

I motionen 657 framhålls bl. a. att man bör ytterligare utvidga tullpreferenserna och iakttä en betydligt mer restriktiv praxis än hittills när det gäller att införa kvantitativa begränsningar gentemot u-länder.

Utskottet konstaterar att Sverige strävar efter att liberalisera importen från u-länderna men att arbetsmarknadspolitiska och beredskapspolitiska hänsyn i vissa fall kan lägga hinder i vägen. Inga delade meningar råder om önskvärdheten att komma vidare i strävandena att öka u-ländernas exportintäkter. Av propositionen framgår att Sverige kommer att aktivt verka i denna riktning under de internationella handelsförhandlingar som inletts inom ramen för GATT.

Mot den bakgrund som här tecknats avstyrker utskottet motionen 657, såvitt nu är i fråga.

I motionen 657 pekas vidare på vikten av olika slag av bistånd för att främja u-ländernas export till Sverige och det övriga Skandinavien. Utskottet vill här erinra om propositionens redogörelse för det svenska exportfrämjande biståndet. Sverige är den störste enskilde bidragsgivaren till GATT/UNCTAD:s gemensamma handelscentrum (ITC) som är det centrala internationella organet för främjande av u-ländernas export.

Den av Sverige stödda exportfrämjande verksamheten går ut på att ge u-länderna information om urvalet av produkter som är konkurrenskraftiga på den internationella marknaden, rådgivning om åtgärder för att anpassa produktionen efter konsumenternas krav, utbildning i internationell marknadsföring och praktisk exportkunskap, bistånd för att bygga upp effektiva exportorganisationer samt bistånd med marknadsföring.

En proposition om upprättande av ett svenskt organ för stöd till u-ländernas exportansträngningar på den svenska marknaden har förelagts riksdagen.

Av det som här anförts torde framgå att syftet med motionen 657, såvitt nu är i fråga, är tillgodosett.

Yrkandet i motionen 61, punkten 5, går ut på att Sverige skall upphöra med stödet till den amerikanska dollarn och verka för en reglering av den *internationella valutapolitiken* i enlighet med de krav som u-länderna enats om i Lima-programmet.

Utskottet får i anledning av detta yrkande hänvisa till följande uttalande i propositionen:

U-länderna deltar genom sitt medlemskap i den s. k. 20-kommittén inom Internationella valutafonden (IMF) i arbetet på att förbättra det internationella valutasystemet. Sedan flera år föreligger ett samlat u-landskrav på förändringar av detta system som leder till en ökad överföring av resurser till u-länderna. De nordiska länderna anser att frågan om förhållandet mellan de s. k. särskilda dragningsrätterna (SDR) och utvecklingsbistånd bör studeras i positiv anda. Den allmänna uppfattningen är att de särskilda dragningsrätterna skall utgöra den huvudsakliga reservtillgången i det internationella betalningssystemet och att deras eventuella användning i utvecklingssyfte inte får äventyra detta monetära mål. Den gemensamma nordiska uppfattningen är att det nu borde vara möjligt att finna en lösning där de monetära aspekterna på de särskilda dragningsrätterna kan kombineras med ett system som gynnar u-länderna.

I motionen 61 förekommer ett uttalande om att Sveriges biståndspolitik går stick i stäv mot u-ländernas krav i fråga om reglering av det internationella valutasystemet. Utskottet konstaterar under hänvisning bl. a. till ovan citerade avsnitt i propositionen att detta uttalande saknar grund. Mot den bakgrund som här har tecknats avstyrker utskottet motionen 61, såvitt nu är i fråga.

Motionen 278 förordar att den kreditkonkurrens som svenska företag möter vid anbudsgivning till u-länder skall utredas och att frågan om inrättande av en särskild *kreditkonkurrensfond* skall övervägas.

Med anledning av ett liknande förslag om särskilda kreditförmåner vid export till u-länderna framhöll 1970 års riksdag (SU 1970:84) att ett dylikt stöd till exportindustrin lämpligen syntes böra diskuteras i annat sammanhang än i samband med biståndspolitiken.

Utskottet finner att samma synsätt bör anläggas i fråga om förslaget i motionen 278 om en kreditkonkurrensfond. I detta sammanhang vill utskottet erinra om att 1973 års riksdag antagit en i propositionen 1973:126 föreslagen lag om särskilt forskningsavdrag och exportkreditstöd för industrin. De möjligheter som ges enligt denna lag torde i viss utsträckning tillgodose motionärernas önskemål. Lagen medger sålunda rätt för företagen att vid taxering dra av skillnaden mellan refinansieringsräntan och räntan på vissa exportkrediter som lämnas till i första hand öststater och u-länder. Skatteutskottet framhöll i sitt betänkande (SkU 1973:43) bl. a. att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet bör följa de praktiska konsekvenserna av de nya stödformerna och lägga fram de förslag som med hänsyn till erfarenheterna kan anses motiverade.

Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t därvid även följer utvecklingen beträffande problem av det slag som berörs i motionen 278. Mot denna bakgrund avstyrks motionen.

I motionen 657, punkten 19, yrkas på nya initiativ av regeringen tillsammans med övriga nordiska länder för att ett system med *supplementär finansiering* kommer till stånd.

Motionärernas uppfattning ligger i linje med den politik som

regeringen följer. Sverige har drivit frågan om ett system för supplementär finansiering mycket hårt sedan den första UNCTAD-konferensen 1964. Emellertid är de stora industriländerna liksom även Världsbanken numera negativt inställda till ett dylikt system. Över huvud taget torde intresset för frågan vara något mattare under den period med hög prisnivå för råvaror som nu råder.

Utskottet förutsätter emellertid att regeringen fortsätter att bevaka detta område och tar de initiativ som bedöms vara realistiska. Syftet med motionen 657, såvitt nu är i fråga, synes vara tillgodosett.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1974:61, i vad avser förslag om åtgärder på valutapolitikens område,
2. att riksdagen avslår motionen 1974:278, i vad avser utredning av kreditkonkurrens m. m.,
3. att riksdagen anser motionen 1974:657, i vad avser frågan om ett system för supplementär finansiering, besvarad med vad utskottet anfört,
4. att riksdagen avslår motionen 1974:657, i vad avser frågan om världshandeln och u-ländernas export.

8. Familjeplanering

Propositionen (s. 17–18, 37, 38, 48, 53, 54, 56–57, 58)

Befolkningen i tredje världen har ökat mycket snabbt under hela efterkrigstiden. Med nuvarande tillväxttakt fördubblas många u-länder sin befolkning på 30 år. Detta skapar problem av flera slag. Efterfrågan på samhälleliga tjänster såsom hälsovård, utbildning och kommunikationer ökar sålunda betydligt snabbare än möjligheterna att bygga ut dessa. Nya arbetstillfällen kan ej heller skapas i takt med de allt större årskullarna.

Endast i ett fåtal u-länder har livsmedelsproduktionen ökat märkbart snabbare än befolkningen. En minskning av befolkningstillväxten framstår därför som väsentlig även av detta skäl. Tillgång till familjeplaneringsservice är dessutom väsentlig ur bl. a. hälsovårdssynpunkt och har i FN fastslagits som en mänsklig rättighet. Erfarenheterna visar emellertid att en sänkning av födelsetalen sällan kan uppnås isolerat utan måste normalt föregås av en förbättring av människornas sociala situation. Befolkningsfrågan aktualiserar därför behovet av såväl sociala reformer som ökad resursöverföring till u-länderna med sikte på en förbättring av folkflertalets levnadsnivå.

Sverige har varit pådrivande när det gäller att ge familjeplaneringen en framträdande roll både i det bilaterala utvecklingssamarbetet och i internationella organ. Drygt hälften av det svenska biståndet inom befolkningssektorn lämnas numera genom internationella organisationer. Det största enskilda bidraget lämnas till forskning inom fortplantningsområdet. Stödet till familjeplaneringsverksamhet har ökat kraftigt och uppgår för innevarande budgetår till ca 95 milj. kr. För budgetåret

1974/75 beräknar departementschefen att det sammanlagda familjeplaneringsbiståndet kommer att uppgå till 105 milj. kr.

I augusti 1974 kommer en befolkningskonferens i FN:s regi att äga rum i Bukarest. Avsikten är att konferensen skall rekommendera ett antal åtgärder på nationell och internationell nivå, vilka skall sammanfattas i en aktionsplan för världens befolkningsutveckling. Sverige har tagit en mycket aktiv del i konferensens förberedelsearbete. Från svensk sida har därvid bl. a. framförts att befolkningsfrågan även bör sättas i relation till enskilda länders resursförbrukning och de globala energi- och miljöproblemen, varför konferensen bör uppmärksamma också de industrialiserade ländernas befolkningssituation. Denna uppfattning har fått stöd bl. a. i rapporten från ett förberedande vetenskapligt FN-symposium om sambandet mellan befolkning, resurser och miljö som på inbjudan av svenska regeringen ägde rum i Stockholm i september 1973.

FN:s befolkningsfond (UNFPA) finansierar FN-systemets biståndsverksamhet på befolkningsområdet. Närmare hälften av verksamheten avser familjeplaneringsprojekt i egentlig bemärkelse. Betydande resurser anslås vidare till demografisk forskning, folkräkning, utbildning och preventivmedelsforskning. Verksamheten bygger på frivilliga bidrag från såväl i- som u-länder. För år 1973 uppgår de sammanlagda bidragsutfästelserna till ca 42 milj. dollar.

Genom beslut av FN:s generalförsamling har fonden under år 1973 inordnats under UNDP:s styrelse. Härigenom har ett tillfredsställande regeringsinflytande i verksamheten uppnåtts. Reformen bör på sikt även komma att möjliggöra en ökad praktisk samordning mellan biståndet på befolkningsområdet och annat FN-bistånd.

Fonden har varit verksam i mer betydande omfattning i knappt tre år. Dess administrativa effektivitet har lämnat en del övrigt att önska, vilket i stor utsträckning kan förklaras genom den ovanligt snabba expansionen i inledningsskedet. Den större insyn och de ökade möjligheter till effektivisering som kan följa med överflyttningen till UNDP-styrelsen är härvidlag av stor betydelse. Viktiga förändringar har redan företagits beträffande fondens finansregler och långtidsplanering.

Från UNFPA har intresse visats för samarbete med Sverige rörande stöd till familjeplaneringsprogram i några enskilda u-länder. I de fall där Sverige har särskilda förutsättningar att lämna teknisk rådgivning beträffande utformningen av insatserna bör sådana önskemål kunna prövas i positiv anda. När det gäller finansiellt stöd lämnar Sverige allmänna bidrag till fonden sedan dess upprättande. Diskussionen i UNDP-styrelsen har visat att fonden åtnjuter ett brett stöd bland såväl u- som i-länder. Det flerårsprogram för verksamheten, som nu har behandlats i styrelsen, förutskickar en fortsatt stark expansion av fondens biståndsverksamhet på befolkningsområdet. Propositionens förslag beträffande svenska bidrag refereras under punkten 17 nedan.

Ett omfattande svenskt stöd lämnas till *Världshälsövnärdörganisatio-*

nen (WHO) för forskning på den mänskliga fortplantningens område. Projektet är delvis knutet till Karolinska institutet i Stockholm. Det omfattar bl. a. stöd till forsknings- och utbildningscentra, samarbete med kliniker i olika länder samt upprättande av internationella forskningsgrupper för kontraceptiv forskning. Syftet är att genom ökad kännedom om fortplantningens processer bidra till framställandet av säkra, effektiva och billiga födelsekontrollerande medel och metoder som lämpar sig för omfattande användning i u-länderna. Projektets kostnad för perioden 1972–1975 har uppskattats till ca 33 milj. dollar. Härav svarar Sverige för drygt hälften. Återstoden tillskjuts av Canada, Danmark, Norge samt Ford-stiftelsen.

Överläggningar pågår med WHO om en utökning av det svenska stödet till att även omfatta områdena nutrition, parasitära sjukdomar samt utveckling av hälso- och sjukvårdssystemen i u-länder. Kostnaderna för de av WHO föreslagna insatserna uppgår till totalt ca 5 milj. kr. per år under en första försöksperiod på tre år.

Propositionens förslag beträffande svenska bidrag till WHO-projektet refereras under punkten 17.

I propositionen redovisas svenska bilaterala familjeplaneringsinsatser i Kenya, Indien, Demokratiska republiken Vietnam, Sydkorea och Malaysia. Vidare redovisas bidrag till vissa enskilda organisationers familjeplaneringsverksamhet. För budgetåret 1974/75 föreslår SIDA sålunda ett ökat bidrag till Internationella familjeplaneringsförbundet (IPPF). Denna organisation förmedlar bistånd till familjeplaneringsverksamhet som bedrivs av enskilda organisationer i u-länder. Verksamheten finansieras helt med frivilliga bidrag som för år 1973 uppgick till 26 milj. dollar. I propositionen beräknas en höjning av det svenska bidraget från 15 till 20 milj. kr. Ett fortsatt stöd på 1,7 milj. kr. lämnas vidare till Världskyrkorådets befolkningsprogram. Denna verksamhet syftar till att i kyrkornas program för hälsovård och undervisning inlemma familjeplanering och sexualupplysning.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1974:657 av herr Helén m. fl. (fp) i vad avser hemställan att riksdagen uttalar att insatser på familjeplaneringens område inte omfattas av den koncentrationsprincip som gäller övrigt bistånd samt att det är önskvärt att de direkta bilaterala familjeplaneringsinsatserna utanför kretsen av programländer vidgas (punkt 15),

dels motionen 1974:661 av herr Svensson i Kungälv (s) vari hemställes att riksdagen, för att kunna bedöma Sveriges fortsatta insats och innehåll inom familjeplaneringen, beslutar att hos Kungl. Maj:t begära att biståndsutredningen prövar familjeplaneringens betydelse för u-ländernas sociala och ekonomiska utveckling samt att biståndsutredningen erhåller tilläggsdirektiv för detta ändamål.

Utskottet

Befolkningsfrågan har sedan länge ägnats stor uppmärksamhet i den svenska diskussionen om utvecklingsproblemen, och Sverige har varit pådrivande när det gällt att ge insatser på familjeplaneringens område en framträdande roll både i det bilaterala utvecklingssamarbetet och i internationella organ.

Befolkningen i tredje världen har ökat mycket snabbt under hela efterkrigstiden. Med nuvarande tillväxttakt fördubblar många u-länder sin befolkning på 30 år. Detta skapar problem av flera slag. Efterfrågan på samhällseliga tjänster såsom hälsovård, utbildning och kommunikationer ökar sålunda betydligt snabbare än möjligheterna att bygga ut dessa. Nya arbetstillfällen kan ej heller skapas i takt med de allt större årskullarna.

Endast i ett fåtal u-länder har livsmedelsproduktionen ökat märkbart snabbare än befolkningen. En minskning av befolkningstillväxten framstår därför som väsentlig även av detta skäl.

I SIDA:s anslagsframställning erinras om att insikten om de investeringar som krävs för att förse alla nya medborgare med livsmedel, hälsovård, undervisning, arbetstillfällen, m.m. nu har lett många regeringar till att införa befolkningsprogram i syfte att sänka folkökningstakten. Dessa genomförs framför allt genom att individerna ges möjlighet till familjeplanering. I länder som saknar en officiell befolkningspolitik ges ofta familjeplaneringsservice av humanitära skäl genom förbättring av mödrars och barns hälsa samt understundom även för främjande av kvinnans frigörelse.

I propositionen framhålls att tillgång till familjeplaneringsservice är väsentlig ur bl. a. hälsovårdssynpunkt och att den i FN har fastslagits som en mänsklig rättighet. Erfarenheterna visar emellertid att en sänkning av födelsetalen sällan kan uppnås isolerat, utan måste normalt föregås av en förbättring av människornas sociala situation. Familjeplaneringsprogrammen har hittills, framhålls i SIDA:s anslagsframställning, med några få undantag givit blygsamma resultat. Under 1970 förhindrades enligt en uppskattning 3 miljoner födslar genom sådana program. Bland de faktorer som försvårar genomförandet av effektiva program kan nämnas: bristfällig befolkningsstatistik som underlag för beslut om åtgärder samt planering och utvärdering av programmen; otillräcklig prioritering av familjeplanering — för många ett känsligt område — av rädsla för negativa reaktioner; människornas avsaknad av social och ekonomisk trygghet; avsaknad av effektiva och billiga preventivmedel; otillräcklig kunskap om vad som styr människans fertila beteende. Familjeplaneringen har emellertid under det gångna decenniet accepterats som ett viktigt led i utvecklingsansträngningarna i länder med skilda samhällssystem.

I propositionen framhålls att befolkningsfrågan därför aktualiserar behovet av såväl sociala reformer som ökad resursöverföring till u-länderna med sikte på en förbättring av folkflertalets levnadsnivå.

Internationellt sett har befolkningsfrågan nu kommit i förgrunden

genom att FN, för att betona problemets angelägenhet, har utsett 1974 till det internationella befolkningsåret. I augusti 1974 kommer en befolkningskonferens i FN:s regi att äga rum i Bukarest. Politiker från hela världen kommer där att gemensamt diskutera befolkningsfrågan i ett globalt perspektiv. Konferensen väntas anta en aktionsplan som med hänsyn tagen till de enskilda ländernas speciella situation skall ange de åtgärder som skulle krävas för en lösning av de globala problemen.

I SIDA:s petita erinras om att man i diskussionen hittills främst framhåvt befolkningsfrågan som ett u-landsproblem. Den ökade insikten om följderna av miljöförstörelsen och förbrukningen av jordens resurser, vilka redan nu till alldeles övervägande del förbrukas inom de industrialiserade länderna, har emellertid inneburit att man börjat förstå att även i-länderna har befolkningsproblem. I u-landssamarbetet är detta ett faktum som inte nog kan betonas.

Sverige har tagit en mycket aktiv del i det förberedande arbetet inför Världsbefolkningskonferensen. Från svensk sida har därvid bl. a. framförts att befolkningsfrågan även bör sättas i relation till enskilda länders resursförbrukning och de globala energi- och miljöproblemen, varför konferensen bör uppmärksamma också de industrialiserade ländernas befolkningssituation.

De svenska insatserna för familjeplaneringsverksamhet har ökat kraftigt. Under budgetåret 1968/69 utbetalades 28 milj. kr. för detta ändamål, medan det sammanlagda biståndet för nästa budgetår beräknas till 105 milj. kr.

Riksdagen har med tillfredsställelse noterat (UU 1972:6) den starka satsning på familjeplanering som sker inom den svenska bistandsverksamheten och uttalat att direkta familjeplaneringsinsatser även fortsättningsvis kan ske utanför kretsen av programländer. Därvid är det väsentligt att beakta att familjeplaneringsinsatserna integreras i en allmän och social omvårdnadspolitik.

Riksdagen har vidare konstaterat (UU 1973:3) att det inte minst i fråga om Sveriges insatser på familjeplaneringens område är av väsentlig betydelse att den myndighet som innehar sakkunskapen härvidlag även i fortsättningen kommer att bereda frågor rörande både det bilaterala och det multilaterala samarbetet.

Utskottet förutsätter att SIDA ges tillfälle yttra sig beträffande uppkommande förslag om dylika insatser och i detta sammanhang företar den utredning som är motiverad med hänsyn till gällande riktlinjer för familjeplaneringsbiståndet.

I motionen 657, punkten 15, hemställs om ett uttalande av riksdagen att insatser på familjeplaneringens område inte omfattas av den koncentrationsprincip som gäller för övrigt bistånd samt att det är önskvärt att de bilaterala familjeplaneringsinsatserna utanför kretsen av programländer vidgas.

Utskottet, som konstaterar att dessa synpunkter överensstämmer med de riktlinjer som riksdagen antagit för bistånd på familjeplaneringens område, finner att syftet med motionen, såvitt nu är i fråga, är

tillgodosett.

I motionen 661 hemställs att den biståndspolitiska utredningen skall erhålla tilläggsdirektiv för att bedöma familjeplaneringens betydelse för u-ländernas sociala och ekonomiska utveckling. I motiveringen till detta yrkande uttrycks tvivel beträffande familjeplaneringens ekonomiska och sociala betydelse. Utskottet delar inte denna syn.

De fortsatta insatserna på familjeplaneringens område tillhör de frågor som den biståndspolitiska utredningen kommer att ta upp.

Av de skäl som här nämnts avstyrks motionen 661.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen anser motionen 1974:657, såvitt nu är i fråga, besvarad med vad utskottet anfört,
2. att riksdagen avslår motionen 1974:661.

9. U-ländernas skuldbörda, biståndsvillkor m. m.

Propositionen (s. 44–46)

Den snabbt ökande skuldbördan för flertalet u-länder utgör ett allvarligt hinder för dessa länders utveckling och strävan efter ekonomiskt oberoende. Mot bakgrund av denna situation ser Sverige det som en angelägen uppgift att, främst inom OECD och UNCTAD, verka för en allmän förbättring av biståndsvillkoren.

De villkor som Sverige tillämpar i sitt direkta bistånd kan vid en internationell jämförelse betecknas som synnerligen förmånliga. Det bilaterala gåvobiståndet utgjorde budgetåret 1972/73 fyra femtedelar av det bilaterala biståndet. Tillsammans med bidragen till multilaterala organ uppgick gåvobiståndet till närmare 90 % av anslagen för internationellt utvecklingssamarbete. Under samma år lämnades fem bilaterala utvecklingskrediter till ett belopp om nära 270 milj. kr. varav fyra, på sammanlagt ca 255 milj. kr., på IDA-villkor (50 års löptid, 10 amorteringsfria år samt 3/4 % i administrationsavgift) och en kredit på 25 år med 10 års amorteringsfrihet och 2 % ränta.

Kreditvillkoren har successivt mjukats upp. Ursprungligen lämnades utvecklingskrediterna normalt med 20 års löptid, varav de fem första åren amorteringsfria, samt med 2 % ränta. År 1967 medgav riksdagen en förlängning med fem år av såväl löptiden som den amorteringsfria perioden för dessa krediter. Vidare bemyndigades Kungl. Maj:t tillämpa IDA-villkor i samband med samfinansiering med Världsbanken/IDA.

Sedan riksdagen år 1968 lämnat medgivande till användning av IDA-villkor även för vanliga bilaterala utvecklingskrediter har dessa kommit att tillämpas i flertalet fall och får numera betraktas som normalvillkor för svenska utvecklingskrediter.

Även om det svenska biståndet inte nämnvärt bidrar till u-ländernas skuldbörda finns det anledning att ytterligare förbättra biståndsvillkoren. Riksdagen begärde år 1973 förslag från Kungl. Maj:t rörande sådana förbättringar. SIDA har uttalat sig för att andelen gåvobistånd ytterligare

ökas samt att krediter uppmjukas genom att som regel göras räntefria.

En ökning av andelen gävbistånd bör främst avse länder som hör till kretsen av de minst utvecklade u-länderna. I de fall det inte redan sker, bör dessa fr. o. m. budgetåret 1974/75 få hela sitt nya bistånd från Sverige som gåva. I fråga om kreditvillkoren förordar departementschefen att Kungl. Maj:t bemyndigas att efter prövning från fall till fall lämna utvecklingskredit utan ränta eller administrationsavgift.

Riksdagen bemyndigade år 1972 Kungl. Maj:t att, i samband med internationella skuldkonsolideringsaktioner, medge ränteeftergift, nedskrivning av skuldbelopp, förlängning av amorteringsfri period samt, för 25-åriga krediter, förlängning av löptid. Med stöd i detta bemyndigande deltar Sverige f. n. i internationella skuldkonsolideringar för Indien och Pakistan.

Eftersom amorteringar hittills inte varit aktuella för krediterna till Indien eller Pakistan har de svenska bidragen till skuldlättnad begränsats till att gälla avskrivning av räntefordringar. Därutöver har avskrivits den del av en kredit till Pakistan som hänförde sig till ett avslutat projekt i Bangladesh.

Under budgetåret 1974/75 skall de första amorteringarna betalas på utvecklingskrediter. Hittills har de svenska åtgärderna för minskning av u-ländernas skuldbörda vidtagits inom ramen för internationella skuldkonsolideringsaktioner. Med hänsyn till att effekterna av de svenska insatserna får större räckvidd när dessa kan göras gemensamt med andra länders, anser departementschefen att samordnade aktioner även i fortsättningen bör eftersträvas. I vissa fall kan det dock föreligga skäl för enskilda svenska insatser. Kungl. Maj:t bör därför ges möjlighet att, efter särskild prövning i varje enskilt fall, bevilja skuldlättnad även om någon internationell skuldkonsolideringsoperation för landet inte företas.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1974:61 av herr Hermansson m. fl. (vpk) i vad avser hemställan att biståndets utformning ändras så att det får karaktären av gåvor som ej kringgärdas av villkor (punkt 2).

dels motionen 1974:657 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställs bl. a. att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts under avsnittet Biståndsvillkor (punkt 18).

Utskottet

Yrkandet i motionen 657, punkten 18, anknyter till de förslag om uppmjukade biståndsvillkor som framförts i SIDA:s petita. Styrelsen förordar sålunda att de svenska krediterna fortsättningsvis görs räntefria samt att möjligheterna utnyttjas att helt eller delvis avskriva amorteringar och räntebetalningar avseende redan ingångna kreditavtal. Styrelsen förutsätter att Kungl. Maj:t utverkar riksdagens medgivande att avskriva

de under 1974/75 förfallande skuldbeloppen och räntebetalningarna. Styrelsen avser att därefter allteftersom amorteringar och räntor förfaller till betalning inkomma med förslag, efter prövning i varje särskilt fall, om avskrivning av de förfallande beloppen.

I statsverkspropositionen framhålls att även om det svenska biståndet inte nämnvärt bidrar till u-ländernas skuldbörda finns det anledning att ytterligare förbättra biståndsvillkoren. En ökning av andelen gåvobistånd bör främst avse länder som hör till kretsen av de minst utvecklade u-länderna. I de fall det inte redan sker, bör dessa från och med budgetåret 1974/75 få hela sitt nya bistånd från Sverige som gåva. I fråga om kreditvillkoren förordar departementschefen att Kungl. Maj:t be- myndigas att efter prövning från fall till fall lämna utvecklingskredit utan ränta eller administrationsavgift.

De första amorteringarna på utvecklingskrediter skall betalas under budgetåret 1974/75. Hittills har de svenska åtgärderna för minskning av u-ländernas skuldbörda vidtagits inom ramen för internationella skuld-konsolideringsaktioner. Med hänsyn till att effekterna av de svenska insatserna får större räckvidd när dessa kan göras gemensamt med andra länders, anser departementschefen att samordnade aktioner även i fortsättningen bör eftersträvas. I vissa fall kan det dock föreligga skäl för enskilda svenska insatser. Kungl. Maj:t bör därför ges möjlighet att, efter särskild prövning i varje enskilt fall, bevilja skuldlättnad även om någon internationell skuldkonsolideringsoperation för landet inte företas.

Utskottet finner att den i propositionen föreslagna linjen medger betydande möjligheter att förbättra biståndsvillkoren. Deltagande i samordnade skuldkonsolideringsaktioner kan ge vårt land möjlighet att i det internationella samarbetet konkret verka för mjukare biståndsvillkor även från andra biståndsgivande länders sida.

Utskottet vill inte heller utesluta att det i framtiden kan komma att finnas fall, där ett mottagarlands ekonomi gradvis förbättrats så mycket att en återbetalning av svenska krediter ter sig som helt naturlig och berättigad ur utvecklingssamarbetets synvinkel.

Med hänvisning till ovanstående redogörelse för det svenska gåvobi- ståndets utveckling avstyrks motionen 61, såvitt nu är i fråga.

Utskottet finner att syftet med motionen 657, såvitt nu är i fråga, är tillgodosett.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1974:61, såvitt nu är i fråga,
2. att riksdagen anser motionen 1974:657, såvitt nu är i fråga, besvarad med vad utskottet anför.

10. Humanitärt stöd och utbildningsstöd till befrielserörelser i Afrika

Propositionen (s. 16, 28, 51–52)

I delar av Afrika kämpar folken fortfarande för att nå sitt politiska oberoende. I Angola, Moçambique och Guinea-Bissau söker Portugal

upprätthålla sin kolonialmakt, trots FN:s upprepade och alltmer omfattande ställningstaganden mot denna politik. I Sydafrika, Sydrhodesia och Namibia råder omänskliga förhållanden för folkmajoriteten till följd av det ekonomiska förtrycket och raspolitiken, vilka likaså fördömts i upprepade FN-resolutioner.

De nationella befrielseströrelser, som aktivt verkar för oberoende och majoritetsstyre i dessa länder, betonar i sina program nödvändigheten av att skapa såväl ett reellt ekonomiskt oberoende som ett politiskt. Deras kritik vänder sig både mot förtryckarregimen i de egna länderna och mot utländska investeringar, som direkt eller indirekt stödjer dessa regimers maktställning. En översyn har inletts av svenska företagsinvesteringar i bl. a. dessa länder.

Det är positivt att kunna konstatera att intresset och engagemanget för de speciella problemen i södra Afrika nu växer både internationellt och i Sverige. FN och Afrikanska enhetsorganisationen (OAU) arrangerade våren 1973 en konferens i Oslo angående problemen i södra Afrika. Behandlingen av konferensens rekommendationer i flera FN-organ har bekräftat de afrikanska befrielseströrelsernas ställning som talesmän för sina förtryckta folk. Befrielseströrelserna har numera fått observatörsstatus med yttranderätt i flera organ inom FN. Det är värdefullt att de på detta sätt kan göra sin röst hörd i världsorganisationen.

Sverige har kraftigt ökat sitt direkta stöd till befrielseströrelserna. Samtidigt har Sverige aktivt arbetat på en vidgning av FN-organens bistånd till dem. I FN:s utvecklingsprogram (UNDP) har Sverige ställt i utsikt särskilda bidrag för att möjliggöra för FN-familjen att öka sitt bistånd till dessa.

Sverige verkar aktivt för ökat FN-bistånd till befrielseströrelserna i södra Afrika. Frågan har bl. a. rests i UNDP-styrelsen varvid från svensk sida i enlighet med riksdagens önskemål understrukits att UNDP som centralt finansieringsorgan bör vidga sin verksamhet på detta område. Frågan kommer att på svenskt förslag diskuteras vidare i styrelsen under år 1974. För att underlätta för UNDP att följa FN-rekommendationerna om stöd till befrielseströrelserna har regeringen – med förbehåll för riksdagens bemyndigande – ställt i utsikt ett särskilt bidrag under år 1974 till de insatser på detta område som UNDP:s styrelse kan komma att besluta. Utrymme härför har beräknats under anslagsposten Övriga multilaterala bidrag.

Propositionen innehåller vidare en redogörelse för Sveriges humanitära bistånd och utbildningsstöd till följande befrielseströrelser:

Rörelsen för Guineas och Kap Verde-öarnas självständighet (PAIGC), Moçambiques befrielsefront (FRELIMO), Folkrörelsen för Angolas befrielse (MPLA), Sydvästafrikas folks organisation (SWAPO), Zimbawes afrikanska nationella union (ZANU), Zimbawes afrikanska folkunion (ZAPU) och Afrikanska nationalkongressen (ANC).

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1974:399 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari föreslås att riksdagen anvisar 25 miljoner kronor till FRELIMO, 25 miljoner kronor till MPLA och 25 miljoner kronor till PAIGC (punkten 1) samt att riksdagen uttalar sig för ett upphävande av förmyndarprincipen rörande humanitärt bistånd till förmån för en princip om villkorslöst stöd till befrielseströrelserna (punkten 2),

dels motionen 1974:657 av herr Helén m. fl. (fp) i vad avser hemställa att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts om stöd till befrielseströrelser i södra Afrika och Angola (punkt 10) samt att riksdagen begär hos Kungl. Maj:t att den s. k. Flyktingberedningen ges parlamentarisk representation (punkt 11),

dels motionen 1974:658 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari föreslås att riksdagen anvisar 5 miljoner kronor till ELF (Eritreas befrielsefront),

dels motionen 1974:1271 av herr Fälldin m. fl. (c) i vad avser hemställa att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att flyktingberedningen ges parlamentarisk representation (punkt 2).

Utskottet

Av propositionen framgår att de nationella befrielseströrelser i Afrika som kämpar mot vita minoritetsregimers förtryck numera har fått observatörstatus med yttranderätt i flera organ inom FN.

Sverige har aktivt arbetat på en utvidgning av FN-organens bistånd till dem. Utskottet noterar med tillfredsställelse att vissa framsteg uppnåtts för att förmå de internationella organen att engagera sig mera verksamt för att stödja kampen mot raspolitiskt och kolonialt förtryck.

Det är angeläget att Sverige fortsätter att stödja en sådan utveckling och tar lämpliga initiativ i detta syfte.

Gällande principer för svenskt humanitärt bistånd och utbildningsstöd till befrielseströrelser återfinns i statsutskottets utlåtande 1969:62. Därav framgår att humanitärt stöd och utvecklingsstöd till afrikanska befrielseströrelser tillstyrks med beaktande av att utformningen av svenskt statligt stöd ej kan tillåtas komma i konflikt med den folkrättsliga regeln att ej ingripa i en annan stats inre angelägenheter. En sådan konflikt behöver inte uppstå, sägs det i utlåtandet, i de fall då FN entydigt har tagit ställning mot förtryck av folk som eftersträvar nationell frihet. Detta kan anses vara fallet beträffande Namibia, Rhodesia och de under Portugals överhöghet stående områdena i Afrika. I vad avser hjälp till apartheidpolitikens offer kan sådan hjälp motiveras bl. a. med FN:s uttryckliga fördömande av den sydafrikanska apartheidpolitiken.

I samma utlåtande påpekas att de speciella förutsättningarna för stöd åt vissa befrielseströrelser i Afrika inte ger underlag för generella krav på

statliga stödåtgärder till rörelser och organisationer vilka betecknas som nationella eller sociala befrielseörelser.

I motionen 1974:399 förordas en kraftig ökning av biståndet till FRELIMO, PAIGC och MPLA.

I motionen 1974:657 förordas bl. a. ökat stöd till ANC, ZAPU, ZANU och SWAPO.

Av propositionen framgår följande.

Sveriges humanitära bistånd och utbildningsstöd till befrielseörelserna och befolkningen i södra Afrika uppgick budgetåret 1972/73 till 21 milj. kr. Därav avsåg 7 milj. kr. verksamhet för flyktingar och offer för rasåtskillnadspolitik. Under innevarande budgetår upptas 33 milj. kr. för ändamålet. Det svenska stödet till befrielseörelserna växer i takt med dessas möjligheter att organisera civil verksamhet i befriade områden och i fria grannstater. För budgetåret 1974/75 beräknas preliminärt 50 milj. kr. för programmet.

PAIGC i Guinea-Bissau har med svenskt stöd successivt byggt upp sin transport- och lagringskapacitet och kan nu ta emot avsevärda kvantiteter civila varor. Listor upprättas årligen av PAIGC, och varorna, främst undervisningsmateriel och utrustning för hälsovårdssektorn, upphandlas sedan av SIDA. Biståndet inkluderar även vanliga handelsvaror för folkaffärer PAIGC inrättat i befriade områden. Befolkningen kan där byta till sig bl. a. tyger och redskap mot jordbruksprodukter. Innevarande budgetår levereras även ris till de områden i befriade delar av Guinea-Bissau som drabbats av torka. Totalt lämnas 15 milj. kr. till PAIGC under innevarande budgetår.

Med FRELIMO i Moçambique har på samma sätt nåtts överenskom- melse om svenskt stöd till utbildning, hälsovård och produktion, dels i Tanzania, dels i befriade områden i Moçambique. Kontantbidrag lämnas till driften av ett barnläger i södra Tanzania och till Moçambiqueinsti- tutet i Dar es Salaam, som är huvudkvarter för rörelsens civila verksamhet. För transport och lagring av varor utgår särskilda kontant- bidrag. FRELIMO får budgetåret 1973/74 sammanlagt 5 milj. kr.

För MPLA i Angola har beräknats 3,5 milj. kr., varav en del utgör bidrag till en av UNESCO administrerad utbildningsinsats i Kongo. Den namibiska rörelsen SWAPO har börjat bygga upp bl. a. en egen utbildningsverksamhet bland namibiska flyktingar i Zambia. Till denna har Sverige under budgetåret bidragit med 500 000 kr. ZANU och ZAPU från Sydrhodesia och ANC från Sydafrika får svenskt stöd för liknande verksamhet.

En kraftig ökning kan således väntas under budgetåret 1974/75 av det svenska humanitära biståndet och utbildningsstödet till ifrågavarande befrielseörelser. Av detta skäl avstyrker utskottet motionerna 1974:399 och 657, båda såvitt nu är i fråga.

I motionen 1974:657 hävdas vidare att stöd bör ges till två av befrielseörelserna i Angola, nämligen såväl till MPLA som till Angolas nationella befrielsefront FNLA. Motionärerna anför att FNLA behärskar vissa områden i Angola och har en aktivitet där.

Som kriterium för svenskt humanitärt bistånd till befrielseörelser gäller bl. a. att rörelsen bedöms ha möjlighet att effektivt kanalisera hjälpen till offren för kolonialregimens förtryck. FNLA bör enligt utskottets mening kunna erhålla svenskt stöd om rörelsen efter sedvanlig

prövning anses uppfylla nämnda krav. Det ankommer på flyktingberedningen att svara för de bedömningar som krävs för ställningstagande till eventuella ansökningar om bidrag.

Motionen 1974:657 torde, såvitt nu är i fråga, anses besvarad.

I motionen 1974:658 föreslås stöd till Eritreas befrielsefront (ELF). Utskottet har redogjort för de principer som gäller för svenskt bistånd till afrikanska befrielseströrelser. Grunden för detta bistånd är resolution av FN:s generalförsamling, som Sverige kunnat stödja. Resolution av detta slag föreligger inte i fråga om den i motionen nämnda rörelsen. Av detta skäl avstyrks motionen 1974:658.

I motionen 1974:399 begärs en förändrad utformning av stödet till de afrikanska befrielseströrelserna. Riksdagen avlog 1973 ett motsvarande yrkande. I utrikesutskottets betänkande UU 1973:3 framhölls att motionens beskrivning av det nuvarande biståndets karaktär saknade grund. Förslaget till ändrade principer för biståndet avstyrktes, då det befanns stridande mot gällande, väl fungerande, riktlinjer. Utskottet avstyrker motionen 399, såvitt nu är i fråga, med samma motivering.

I motionerna 1974:657 och 1271 föreslås att den s. k. flyktingberedningen ges parlamentarisk representation. Liknande motionsyrkanden har avslagits av fyra tidigare riksdagar. Därvid har framhållits att i beredningen för studiestöd och humanitärt bistånd till afrikanska flyktingar och nationella befrielseströrelser (flyktingberedningen) ingår representanter för olika organisationer och institutioner som har manifesterat intresse för och har erfarenheter av insatser på detta område. Vidare har understrukits att beredningen fungerar på ett tillfredsställande sätt (jfr UU 1970:9).

Utskottet konstaterar att det i samband med dess behandling av frågor rörande humanitärt stöd och utbildningsstöd till afrikanska befrielseströrelser visat sig föreligga ett allt större behov av information om dessa rörelser. Detta motiverar att Kungl. Maj:t överväger åtgärder för att ge flyktingberedningen ett parlamentariskt inslag. Vad utskottet nu anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Syftet med motionerna 1974:657 och 1271, båda såvitt nu är i fråga, är därmed tillgodosett.

Utskottet återkommer i samband med medelsanvisningen under punkt 18 (Bilateralt utvecklingssamarbete) till hemställan angående motionen 399, i vad avser beräkning av bidrag till befrielseströrelser, samt till hemställan angående motionen 658.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1974:399, i vad avser villkoren för stöd till befrielseströrelser,
2. att riksdagen anser motionen 1974:657, i vad avser motionens uttalande om stöd till befrielseströrelserna i södra Afrika och Angola besvarad med vad utskottet anfört,
3. att riksdagen i anledning av motionerna 1974:657 och 1271 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om parlamentarisk representation i flyktingberedningen.

11. Katastrofbistånd

Propositionen (s. 20—21, 39)

Under budgetåret 1972/73 fattades beslut om katastrofinsatser för ett sammanlagt belopp om 48,9 milj. kr. Bland de mest omfattande insatserna märktes direkt bistånd till Provisoriska revolutionära regeringens (PRR) område i Sydvietnam med 11 milj. kr. Enskilda organisationer erhöll bidrag för verksamhet i Indokina med 9 milj. kr. Humanitära insatser på den indiska halvön stöddes med bidrag på sammanlagt 11,5 milj. kr. Bidrag till FN-insatser för flyktingar och hemlösa i södra Sudan uppgick till 7 milj. kr., medan 8 milj. kr. lämnades genom FAO och enskilda organisationer till det av torka och hungersnöd drabbade Västafrika.

Hittills har under budgetåret 1973/74 följande större insatser för katastrofbistånd och för extra bistånd till programländerna beslutats. Ett belopp på 20 milj. kr. har använts för utökning av biståndet till Demokratiska republiken Vietnam (DRV) av hänsyn till de omfattande återuppbyggnadsbehoven. Biståndet till Indien har ökats med 10 milj. kr. med anledning av livsmedelsbristen i landet. Zambia, som fick sin försörjningssituation hotad genom att gränsen till Sydrhodesia stängdes, erhöll extra bistånd till samma belopp. För bistånd till PRR har ur katastrofreserven avsatts 20 milj. kr., medan det statliga bidraget till Bach Mai-sjukhuset i DRV uppgått till 10 milj. kr. Med anledning av en översvämning erhöll Pakistan katastrofhjälp för 6 milj. kr., medan 5 milj. kr. utnyttjades för hjälp till torkdrabbade områden i Etiopien.

En väsentlig del av det svenska katastrofbiståndet under senare år har lämnats till av FN-organ samordnade internationella aktioner. Enskilda svenska organisationer har också erhållit betydande statligt stöd till sin verksamhet. Vidare har katastrofresurserna utnyttjats för direkt katastrofbistånd genom SIDA till enskilda mottagarländer eller för en utökning av det reguljära utvecklingssamarbetet med programländer. För framtiden kommer samma kanaler att stå till buds för svenskt katastrofbistånd och för extra bistånd med utnyttjande av katastrofreserven. Den grupp som år 1972 inrättades inom utrikesdepartementet med företrädare för departementet, SIDA och Röda korset har visat sig vara ett ändamålsenligt forum för samråd i katastrofärenden oberoende av om besluten sedan fattas av regeringen eller SIDA. Gruppen har till uppgift att ge förslag om svenska katastrofinsatser och bedöma deras utformning och kanalisering. Därtill bör den utnyttjas för samråd även i frågor som rör riktlinjerna för det svenska katastrofbiståndet.

Den redovisade utvecklingen under de senare åren visar på angelägenheten av betydande resurser på biståndsanslagen för insatser som inte i förväg kunnat planeras eller förutses och som kan vidtas utan att medföra långsiktiga förpliktelser för svensk del. Vanligen rör det sig om åtgärder för att lindra akut nöd orsakad av krigshändelser eller naturkatastrofer. I länder med vilka Sverige har utvecklingssamarbete bör medel ur katastrofreserven kunna disponeras också när försörjningen och plane-

ringen hotas till följd av den politiska och ekonomiska utvecklingen. I sådana lägen ställs katastrofmedlen till förfogande inom ramen för det reguljära samarbetet. Ett sådant stöd kan underlätta för u-landets regering att fullfölja sitt långsiktiga utvecklingsarbete. Ett exempel härpå är det ovan nämnda biståndet till Zambia. Hjälpbehoven i Indokina och livsmedelsbristen i Sydasiens och vissa afrikanska länder kan likaså komma att ställa anspråk på det kommande budgetårets katastrofreserv.

För budgetåret 1974/75 beräknas en katastrofreserv på 150 milj. kr. Härav upptas 30 milj. kr. under anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram. Återstoden beräknas kunna tas i anspråk under anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete. .

De medel som anslagits under anslaget för katastrofinsatser under anslaget C 2 bör vid behov kunna användas för internationellt samordnade insatser.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1974:278 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställa att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att minst 30 milj. kr. av katastrofbiståndet används för att lindra svältkatastrofen i Etiopien och övriga av torkan drabbade afrikanska stater (punkt 4),

dels motionen 1974:657 av herr Helén m. fl. (fp) i vad avser hemställa att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförs under avsnittet Katastrofbistånd (punkt 14).

Utskottet

I motionen 278 föreslås en minimiram för katastrofinsatser i Etiopien och övriga av torkan drabbade afrikanska stater.

Regeringen har hittills anslagit 23 milj. kr. för katastrofhjälp till Västafrika och 9,1 milj. kr. till Etiopien utöver den ordinarie biståndsramen för sistnämnda land. I propositionen understryks angelägenheten av att betydande ramar beräknas inom biståndsanslagen för insatser som inte i förväg kunnat planeras eller förutses och som kan vidtas utan att medföra långsiktiga förpliktelser för svensk del.

En katastrofreserv på 150 milj. kr. beräknas för budgetåret 1974/75.

Utskottet finner inte ändamålsenligt att diskutera minimiramar för framtida katastrofinsatser i olika länder. Om behov av sådana insatser som beskrivs i motionen 278 skulle föreligga under budgetåret 1974/75, torde dessa kunna tillmötesgåas inom ramen för den föreslagna katastrofreserven. Motionen 278 avstyrks mot denna bakgrund.

Innebörden av motionen 657, såvitt nu är i fråga, är att åtgärder bör vidtas för att ett system för internationell samverkan vid katastrofsituationer skall komma till stånd.

Utrikesministern förklarade i ett inlägg i utrikesdebatten den 20 mars

1974 att han delade uppfattningen om nödvändigheten av att samordna hjälparbetet på internationell nivå i det hårt kris- och svältdrabbade Afrika. Sverige kommer att i FN verka i detta syfte.

En del av detta problemkomplex kommer att kunna behandlas vid Världslivsmedelskonferensen hösten 1974.

Utskottet konstaterar att man kan vänta sig fortsatt svensk aktivitet i den riktning som anges i motionen 657. Motionens syfte är sålunda tillgodosett.

Utskottet återkommer i samband med medelsanvisningen under punkten 18 (Bilateralt uvecklingssamarbete) till hemställan angående motionen 1974:278, såvitt angår en viss ram för katastrofhjälp till olika länder.

Utskottet hemställer

att riksdagen anser motionen 1974:657, i vad avser samordning av katastrofinsatser, besvarad med vad utskottet anfört.

12. Varubistånd

Propositionen (s. 43–44)

Varubiståndet, dvs. det bistånd som formellt är förhandsbestämt till upphandling i Sverige, har ökat kraftigt under de senaste åren. Från en nivå på ca 25 milj. kr. i början av 1970-talet ökade varubiståndet till inemot 100 milj. kr. budgetåret 1972/73. Mot bakgrund av de avtal och överenskommelser som ingåtts med mottagarländerna, har SIDA beräknat att volymen för budgetåret 1973/74 kommer att bli ca 180 milj. kr., motsvarande inte fullt 20 % av det totala bilaterala biståndet. Därtill kan läggas de svenska bidrag in natura som lämnas till Internationella livsmedelsprogrammet (WFP) samt enligt den internationella livsmedelskonventionen (FAC) till ett sammanlagt värde av ca 50 milj. kr. under budgetåret 1973/74. Det har visat sig att det vid rådande internationella högkonjunktur med högt kapacitetsutnyttjande inom industrin föreligger svårigheter att erhålla leveranser vid de tidpunkter som mottagarländerna önskar.

De huvudsakliga mottagarna av svenskt varubistånd under innevarande budgetår är Bangladesh, Cuba, DRV, Indien och Sri Lanka, vilka samtliga får en stor del av sitt bistånd från Sverige i form av importstöd. Till denna grupp hör även Zambia, som utnyttjat den ökning av biståndet som motiverades av gränsstängningen mot Sydrhodesia för import av svenska varor.

Även annat bistånd än varubiståndet leder till upphandling i Sverige. De multilaterala organisationerna gör sålunda betydande inköp i Sverige och upphandlingen under de obundna bilaterala krediterna genererar en omfattande svensk export. Detsamma gäller det obundna svenska gävobiståndet. Stödet till befrielserörelserna i Afrika utgörs till betydande del av svenska varor, likaså en del av katastrofhjälpen.

Inom ramen för det ordinarie utvecklingssamarbetet förutses för

framtiden fortsatta varubiståndsinsatser i länder som får en betydande del av sitt bistånd från Sverige i form av importstöd, alltså huvudsakligen samma länderkrets som hittills. Departementschefen räknar även med möjligheten att utnyttja svenska varor, bl. a. vete, för en del av de katastrofinsatser som kommer att företas.

Tidigare planerades svenskt varubistånd med utgångspunkt i varor som Sverige erbjöd sig tillhandahålla, främst konstgödsel och papper. Numera ges mottagarlandets regering möjlighet, i enlighet med riksdagens uttalande (UU 1973:3 rskr 1973:139), att inom en överenskommen finansiell ram fritt välja svenska varor. Därigenom inriktas varubiståndet naturligen på sådana områden där det svenska näringslivet besitter särskild konkurrensförmåga.

Departementschefen förordar att planeringen av varubiståndet för budgetåret 1974/75 tar sikte på en volym av ca 250 milj. kr. Ett varubistånd av denna omfattning kan tillgodoses inom de ökade belopp som ställs till programländernas förfogande. Som tidigare nämnts kan departementschefen återkomma till frågan om de samlade anslagen för budgetåret 1974/75. I det sammanhanget får frågan om varubiståndets del av det samlade anslaget ytterligare övervägas.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1974:279 av herr Gustafsson i Säfle m. fl. (c) vari hemställes att riksdagen hos Kungl. Maj:t anholder om utredning beträffande möjligheterna att låta vissa typer av konserverade livsmedel, bl. a. frystorkade produkter, i ökad utsträckning ingå i det statliga svenska biståndet till u-länderna,

dels motionen 1974:657 av herr Helén m. fl. (fp) i vad avser hemställan att riksdagen uttalar att varubiståndet skall läggas utanför mottagarländernas länderramar (punkt 12) samt att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad i motionen i övrigt anförs under avsnittet Varubistånd (punkt 13),

dels motionen 1974:982 av herr Komstedt (m) vari hemställs att riksdagen uttalar sig till förmån för att en ökad andel av den svenska u-hjälpen bör utgå i form av varor och tjänster från svenska företag,

dels motionen 1974:1271 av herr Fälldin m. fl. (c) i vad avser hemställan att riksdagen uttalar att varubiståndet i största möjliga utsträckning skall läggas utanför de s. k. länderramarna (punkt 3).

Utskottet

I motionerna 657 och 1271 yrkas att varubistånd helt respektive i största möjliga utsträckning skall läggas utanför länderramarna.

1970 års riksdag (UU 1973:3) framhöll bl. a. att det vid framtida förändringar av det svenska biståndets utformning borde beaktas att biståndet skall grundas på mottagarlandets egna prioriteringar och målsättningar. För att möjliggöra att denna princip kan tillämpas samtidigt som ett ökat inslag av svenska varuleveranser skulle prägla vårt bistånd krävs noggranna överväganden om formerna för och det organisatoriska genomförandet av ett dylikt bistånd. Mottagarna bör fritt kunna besluta vilka varor de önskar erhålla. Den närmare utformningen av varubiståndet bör bli föremål för biståndsutredningens prövning, uttalade riksdagen vidare.

Som framhålls i propositionen ges mottagarlandet numera möjlighet, i enlighet med riksdagens ovanstående uttalande, att inom en överenskommen finansiell ram fritt välja svenska varor. Därigenom inriktas varubiståndet naturligen på sådana områden, där det svenska näringslivet besitter särskild konkurrensförmåga.

Inom ramen för det ordinarie utvecklingssamarbetet förutses för framtiden fortsatta varubiståndsinsatser i länder som får en betydande del av sitt bistånd från Sverige i form av importstöd, alltså huvudsakligen samma länderkrets som hittills. Departementschefen räknar även med möjligheten att utnyttja svenska varor, bl. a. vete, för en del av de katastrofinsatser som kommer att företas.

SIDA är nu i färd med att, efter kontakter med vederbörande mottagarländer, uppgöra förslag till finansiella ramar för varubiståndet. Mottagarländerna kommer därefter att få bistånd från SIDA för att komma i kontakt med leverantörer av de svenska varor som intresserar dem. Inköpen sker antingen genom kommersiella kanaler eller genom offentliga inköpsorganisationer. Vid behov får mottagarna hjälp med inköpens genomförande. Varuleveranserna betalas genom SIDA:s försorg.

För mottagare av denna typ av bistånd är det särskilt viktigt att biståndet kan planeras långsiktigt. Det är därför ändamålsenligt för båda parter att varubiståndet planeras tillsammans med andra resursöverföringar inom en gemensam finansiell ram.

Svenska varor kan, som framhålls i propositionen, även komma att utnyttjas för katastrofinsatser. Det säger sig självt att varubistånd för detta ändamål inte kan ges inom ramen för en långsiktig länderplanering.

Utskottet finner att syftet med motionerna 657 och 1271, båda såvitt nu är i fråga, i huvudsak torde vara tillgodosett.

I motionen 657 förordas vidare att liksom hittills de huvudsakliga mottagarna av svenskt varubistånd skall vara Bangladesh, Cuba, Demokratiska republiken Vietnam, Indien och Zambia. Såsom redan framhållits, framgår det av propositionen att fortsatta varubiståndsinsatser förutses inom huvudsakligen samma länderkrets som hittills. Utskottet förutsätter att den indikativa uppdelning på länder som företas av det för varubistånd beräknade beloppet inte innebär någon definitiv lösning utan att anslag, som på grund av mottagarländernas egna prioriteringar eventuellt inte kommer att utnyttjas för varubistånd i vissa länder, kan utnyttjas av andra mottagare. Motionen 657 torde i denna del därmed få

anses besvarad.

I motionen 279 föreslås utredning om att vissa typer av konserverade livsmedel i ökad utsträckning skall ingå i det svenska biståndet. Riksdagen avslag ett motsvarande motionsyrkande 1973. Därvid konstaterades (UU 1973:3) att intet principiellt hinder förelåg mot biståndsin-satser av detta slag, om ett mottagarland skulle uttrycka önskemål därom. En särskild utredning av denna fråga ansågs därför inte motiverad. Motionen 279 avstyrks av samma skäl.

I motionen 982 förordas att en ökad andel av den svenska u-hjälpen bör utgå i form av varor och tjänster från svenska företag. Utskottet vill erinra om att det svenska biståndet utgår från mottagarländernas önskemål och prioriteringar. Det är ett u-landsönskemål att utvecklings-krediter inte skall bindas till upphandling i det land som finansierar krediten. För egen del tillämpar Sverige denna princip och arbetar bl. a. inom OECD:s biståndskommitté (DAC) för att få den allmänt godtagen.

Beträffande gåvobistånd i form av svenska varor hänvisas till ovanstående redogörelse. I praktiken kommer det svenska näringslivet redan nu i mycket hög grad att engageras i uppdrag inom biståndets ram. Mot den bakgrund som här nämnts avstyrks motionen 982.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1974:279,
2. att riksdagen i fråga om varubistånd utanför länderramarna anser motionerna 1974:657 och 1271, båda såvitt nu är i fråga, besvarade med vad utskottet anfört,
3. att riksdagen anser motionen 1974:657, såvitt angår vad i motionen i övrigt anförs under avsnittet varubistånd, besva-rad med vad utskottet anfört,
4. att riksdagen avslår motionen 1974:982.

13. Jordbruksprojektens ekologiska aspekter

Motionen

I motionen 1974:1271 av herr Fälldin m. fl. (c) hemställs bl. a. att riksdagen uttalar, att stödet till utvecklingen av jordbruket i u-länderna måste ske under stort ansvarstagande för de ekologiska konsekvenserna och på så sätt att förgiftning av jorden, urlakning och erosion motverkas (punkt 5).

Utskottet

Den syn på miljöfrågorna som ingår i den svenska biståndspolitikens beskrivs i SIDA:s anslagsframställning. SIDA understryker sålunda att miljöintressen i europeisk eller nordamerikansk bemärkelse måste beva-kas med varsamhet och nyansering i de rådslag med u-länder som ingår i utvecklingssamarbetet. För de fattiga ländernas regeringar måste en så snabb förbättring som möjligt av levnadsnivån i materiell mening förbli

en primär målsättning. Att till förmån för exempelvis ett naturvårdsintresse avstå från en på kort sikt möjlig materiell nivåhöjning är inte heller för välställda länder alltid ett lätt avgörande. Med hänsyn till det nu anförda har SIDA inriktat sina ansträngningar i miljövardshänseende på i huvudsak tre dimensioner:

a) Genom stöd åt utbildning och forskning i miljövarsfrågor med deltagande från u-länder eftersträvas vidgad och förbättrad information till dessa länders beslutande organ om miljöaspekter på alternativa utvecklingsåtgärder. Det framstår som betydelsefullt att utvecklingsplanering inte skall ske i frånvaro av kunskap om effekterna på miljön av olika åtgärder.

I vad gäller specifika utvecklingsprojekt, vari svensk medverkan önskas, försöker SIDA i förekommande fall initiera behövliga förundersökningar av exempelvis ekologisk art eller avseende arbetsmiljön, innan definitiva beslut fattas om projektets genomförande och om svenskt stöd.

b) Stöd åt forskning och utbildning samt åt miljövarsinriktade förundersökningar av projekt åsyftar också att i Sverige bredda kunskapsbasen då det gäller tropiska miljöfrågor, i första hand ekologiska förhållanden i de länder, med vilka Sverige särskilt samarbetar. Härigenom väntas SIDA bli bättre i stånd att stödja sig på inhemsk expertis för planering av biståndet på kort och lång sikt.

c) SIDA tillstyrker inte medverkan i utvecklingsprogram eller projekt som beräknas få uppenbart miljöskadliga effekter. I anslagsframställningen hänvisas bl. a. till att SIDA sedan ett år samverkar med Naturvetenskapliga forskningsrådet i det nybildade Sekretariatet för internationell ekologi, vilket fungerar som konsult åt de båda stiftarna och som initiativtagare till utbildnings- och forskningsinsatser. För närvarande övervägs inom sekretariatet en studie rörande afrikanska gräsmarker.

Styrelsen anser vidare att Sverige bör ta initiativ i olika sammanhang till brett upplagda aktioner i syfte att på sikt motverka markförstöringen. Intim samverkan synes påkallad med i synnerhet FN:s miljövarssekreteriat, med livsmedels- och jordbruksorganisationen FAO samt med närmast berörda u-länders regeringar.

Sverige bör vidare vara berett att för miljövarsinsatser liksom för exempelvis befolknings-, sysselsättnings- eller arbetsmiljöfrågor ställa personal och pengar till förfogande inom ramen för biståndet.

Avslutningsvis framhålls i anslagsframställningen att det genom dylika aktioner finns utsikter att samla länder på olika välståndsnivåer kring en miljövarsfråga som torde uppfattas som en gemensam angelägenhet av största vikt. Ett stort upplagt markskyddsarbete innebär för övrigt sysselsättningsmöjligheter för utbildad undersysselsatt landsbygdsbefolkning i u-länderna. Styrelsen avser återkomma med förslag i dessa hänseenden.

Riksdagens revisorer har för yttrande till bl. a. SIDA överlämnat en granskningspromemoria angående resultatvärdering i den svenska biståndsverksamheten (nr 10, daterad den 30 november 1973), i vilken bl. a. de svenska biståndsinsatsernas ekologiska effekter granskats. I promemorian, som ännu ej slutbehandlats, anföras på denna punkt bl. a. följande:

I enlighet med statsmakternas intentioner räknar SIDA till målen för biståndsinsatserna även miljövärden. Vid arbetet med att åstadkomma ekonomiska och sociala förbättringar skall sålunda, jämte annat, de ekologiska effekterna beaktas. Flera av de biståndsinsatser som företas i utvecklingsländerna, särskilt de som avser jordbruk, skogsbruk, boskaps-skötsel och vattenförsörjning, är av sådan karaktär att de kan medföra ekologiska effekter. Det kan därför sättas i fråga om inte det totala utbytet av åtgärder i välståndsskapande syfte i vissa fall kan bli negativt. Erfarenheterna av revisorernas besök i två av dessa länder har gett det intrycket, att dessa frågor ännu är långt ifrån lösta och att även de svenska biståndsinsatserna är förenade med osäkerhetsmoment av angiven karaktär. Det är synnerligen angeläget att dessa problem studeras i samband med biståndsarbetet. De måste därför noggrant uppmärksammas vid resultatvärderingen.

SIDA har i sitt yttrande över granskningspromemorian bl. a. framhållit att någon principiell skillnad mellan vad som anförts i promemorian och styrelsens syn på principer för och metoder för genomförande av resultatvärderingsverksamheten inom utvecklingssamarbetet inte torde föreligga. Av yttrandet framgår att de praktiska svårigheter som föreligger bl. a. sammanhänger med länderplaneringens metodik och med personalläget inom SIDA. Sistnämnda fråga behandlas under avsnitt 15 här nedan.

Utskottet instämmer i motionärernas bedömning att stödet till utvecklingen av jordbruket i u-länderna måste ske under stort ansvarstagande för de ekologiska konsekvenserna och på så sätt att förgiftning av jorden, urlakning och erosion motverkas. Av ovanstående redogörelse framgår att problemet i hög grad uppmärksammas av biståndsmyndigheten.

Utskottet förutsätter att biståndsmyndigheten även framdeles ägnar de ekologiska frågorna stor uppmärksamhet och ges praktiska möjligheter att ytterligare förbättra sina insatser härvidlag.

Motionen 1271, såvitt nu är i fråga, torde därmed få anses besvarad.

Utskottet hemställer

att riksdagen anser motionen 1974:1271, såvitt nu är i fråga, besvarad med vad utskottet anför.

14. Bidrag till enskilda organisationers hjälpverksamhet

Propositionen (s. 58)

Under budgetåret 1972/73 lämnades ca 13 milj. kr. i bidrag till svenska enskilda organisationers utvecklingsfrämjande verksamhet. Däri

inräknas inte de bidrag på ca 14 milj. kr. som under budgetåret 1972/73 lämnats till enskilda organisationer för katastrofinsatser i Indokina och på den indiska subkontinenten, för stöd till offren för rasförtryck och kolonialism i södra Afrika samt för informationsverksamhet i Sverige.

Under budgetåret 1973/74 beräknas bidrag om drygt 16 milj. kr. utgå till de enskilda organisationernas utvecklingsfrämjande verksamhet. Denna verksamhet utgör ofta ett värdefullt stöd till det utvecklingsarbete som bedrivs av u-ländernas egna enskilda organisationer och bidrar därtill till ett förstärkt engagemang i Sverige för u-länderna. Bidrag utgår främst för verksamhet i länder med vilka Sverige redan har ett omfattande statligt utvecklingssamarbete och avser i första hand insatser inom områdena hälsovård, utbildning, byutveckling, Kooperation och facklig verksamhet. Stöd har emellertid lämnats även till verksamhet utanför de s. k. programländernas krets och detta bör kunna ske även i framtiden.

Vid prövning av bidrag till enskilda organisationers verksamhet synes det angeläget att försäkra sig om att projekten är väl förankrade i mottagarlandets allmänna utvecklingssträvanden. En princip som normalt bör gälla är att de statliga bidragen skall stödja verksamhet till vilken de enskilda organisationerna själva ger betydande bidrag. För budgetåret 1974/75 beräknas 25 milj. kr. för ändamålet, vilket innebär en uppräknings med mer än 50 %.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1974:278 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att inom ramen för beviljade anslag ett belopp om 35 mkr skall utgå till missionens och andra humanitära organisationers biståndsverksamhet (punkt 11),

dels motionen 1974:657 av herr Helén m. fl. (fp) i vad avser hemställan att riksdagen uttalar att stödet till de frivilliga organisationernas u-landsverksamhet skall öka till i motionen angiven nivå (punkt 16).

Utskottet

I motionerna 278 och 657 förordas att 35 milj. kr. – dvs. samma belopp som föreslås i SIDA:s *petita* – avsätts för bidrag till enskilda svenska organisationers biståndsverksamhet.

I propositionen beräknas 25 milj. kr. för ändamålet, vilket innebär en uppräknings med 50 % i förhållande till innevarande budgetår.

I propositionen uttrycks en positiv syn på de enskilda organisationernas utvecklingsfrämjande verksamhet. Denna utgör ofta ett värdefullt stöd till det utvecklingsarbete som bedrivs av u-ländernas enskilda organisationer och bidrar därtill till ett förstärkt engagemang i Sverige för u-länderna. Vidare redogörs i propositionen (jfr sammandraget här ovan)

för de kriterier som gäller i fråga om bidrag till vederbörande organisationer.

Vid föredragning inför utskottet har framgått att de enskilda organisationerna i rätt stor omfattning fördelar bistånd i katastrofsituationer liksom stöd till offer för rasdiskrimination och kolonialt förtryck. De statliga bidrag som organisationerna faktiskt kommer att åtnjuta över olika anslagsposter under budgetåret 1974/75 kan därför komma att uppgå till en högre summa än det belopp av 25 milj. kr. som propositionen anger. Under innevarande budgetår beräknas ett bistånd om sammanlagt ungefär 40 milj. kr. ha förmedlats genom enskilda organisationer, varvid deras medverkan i katastrofbiståndet m. m. inräknats.

Utskottet har erfarit att den nedskärning av beräknade bidrag som gjorts i propositionen i förhållande till SIDA:s petita inte är att betrakta som en begränsning av möjligheterna att bifalla framställningar från dessa organisationer, i den mån framställningarna motsvarar bidragskriterierna. Olikheter förklaras i stället av skilda uppfattningar om den summa som bidragsframställningar av detta slag — bortsett från bidrag av katastrofmedel — kan komma att belöpa sig till.

Utskottet förutsätter att bidrag till enskilda organisationer kommer att beviljas i den omfattning som anges i motionerna, under förutsättning att framställningar härom inkommer som motsvarar bidragskriterierna. Även om den summa som anges i propositionen inte är att uppfatta som en begränsning, förefaller det rimligt att, med tanke på de bedömningar som framkommit vid föredragningar inför utskottet, höja beräkningen av medelsbehovet till 30 milj. kr. för budgetåret 1974/75 inom ramen för beviljade anslag.

Utskottet återkommer i samband med medelsanvisningen under punkten 18 (Bilateralt utvecklingssamarbete) till hemställan angående motionerna 1974:278 och 657, båda såvitt nu är i fråga.

15. SIDA:s organisation och funktioner

Propositionen (s. 42—43, 63—66)

Huvuddelen av Sveriges direkta bistånd till enskilda mottagarländer lämnas inom ramen för långsiktiga samarbetsprogram. Programmeringen syftar till att låta mottagarlandets regering ange hur de resurser som Sverige ställer till förfogande bör nyttiggöras för att stödja landets egna utvecklingsansträngningar.

På svensk sida möjliggör länderprogrammeringen en mer rationell beslutsordning och ger ett effektivt instrument för biståndsgivningen till ett enskilt land. Till SIDA har delegerats att komma överens med mottagarlandets myndigheter om utformningen av det stöd till enskilda verksamheter som upptas i samarbetsprogrammen. Tidigare krävdes Kungl. Maj:ts beslut i ärenden av detta slag.

SIDA är central förvaltningsmyndighet för det direkta utvecklings-samarbete som Sverige bedriver med utvecklingsländer. I den omfattning Kungl. Maj:t föreskriver samarbetar styrelsen dessutom med mellanstatliga organisationer. SIDA leds av en styrelse. Chef för den löpande verksamheten är en generaldirektör. I enlighet med den nya instruktion för verket, som trädde i kraft den 1 september 1973, bedrivs verksamheten inom tio byråer: länderbyrån, industribyrån, lantbruksbyrån, undervisningsbyrån, befolkningsbyrån med sektionen för hälso- och näringsfrågor, utredningsbyrån, ekonomibyrån, rekryterings- och utbildningsbyrån, personaladministrativa byrån samt informationsbyrån.

I propositionen redovisas SIDA:s framställning om 27 nya tjänster för budgetåret 1974/75, fördelade på flertalet enheter och byråer inom verket. SIDA föreslår vidare bl. a. en ny tjänst som överdirektör samt en tjänst som chefsjurist. I övrigt ligger tyngdpunkten i SIDA:s personal-äskande vid tjänster som har samband med ökat varu- och katastrof-bistånd, behovet att förstärka kapaciteten att lämna industribistånd och andra förskjutningar i sektorinriktningen samt med ett ökat informationsutbud.

Departementschefen erinrar om att under de senaste åren en rad förändringar genomförts av det bilaterala biståndets administration.

Införandet av fasta rutiner för länderprogrammeringen ligger nära i tiden. Under innevarande budgetår har det blivit möjligt att dra nytta av de möjligheter till rationalisering av biståndsadministrationen som det nya systemet erbjuder. Det bättre underlaget för biståndsplaneringen, som länderprogrammeringen ger, kan utnyttjas för att införa förenklade och mindre personalkrävande planeringsrutiner och metoder för resursöverföring och kontroll. Arbetet med detta pågår inom SIDA och departementschefen vill understryka betydelsen av att mottagarlandets egna organ i växande utsträckning får ta på sig ansvar för genomförande, kontroll och uppföljning av biståndsfinansierad verksamhet. Härigenom möjliggörs personalbesparingar inom verket samtidigt som ett mål för att införa länderprogrammering genom samarbetsprogram uppnås.

Samtidigt som möjligheter finns till betydande rationaliseringsvinster medför förändringarna av det bilaterala utvecklingssamarbetets inriktning på länder och biståndsformer, resursinnehåll och administration, åtminstone under en övergångsperiod, ökade krav på delar av SIDA:s administration.

Departementschefen har beräknat medel för sex nya tjänster. Denna ökning av SIDA:s personal medger en förstärkning av inköpsverksamheten, industribyrån, sektionen för hälso- och näringsfrågor samt tillgodoser behov av ytterligare biträdespersonal.

Under sommaren 1973 genomfördes SIDA:s flyttning till nya lokaler i kvarteret Provisorn. Därmed bortfaller de engångsutgifter som de senaste åren belastat SIDA:s myndighetsanslag. För utgifter i övrigt beräknar departementschefen en ökning av medelsanvisningen med 495 000 kr. Inom denna ram ryms, förutom ökade omkostnader till följd av löne- och

prishöjningar, bl. a. förhyrning av motionslokaler för SIDA:s personal. Viss höjning av posterna för reseersättningar och utbildning av hemma-personalen finner departementschefen också motiverad.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1974:657 av herr Helén m. fl. (fp), i vad avser hemställa att riksdagen beslutar att ge SIDA beredningsansvaret för Sveriges medverkan i de internationella biståndsprogrammen (punkt 4) samt att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförs under avsnittet Biståndsförvaltningen (punkt 23),

dels motionen 1974:1271 av herr Fälldin m. fl. (c) i vad avser hemställa att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att SIDA ges beredningsansvaret för Sveriges medverkan i de internationella biståndsprogrammen (punkt 1).

Utskottet

Frågan om *beredningsansvaret för Sveriges medverkan i de internationella biståndsprogrammen* tas upp i motionerna 657 och 1271.

Enligt grundlagen ingås överenskommelser med annan stat eller med mellanfolklig organisation av regeringen. Detsamma gäller åtagande av internationell förpliktelse för riket i annan form än överenskommelse. Förvaltningsmyndighet har inte denna kompetens utan särskilt bemyndigande från regeringen.

Enligt vad som framgått vid utskottsbehandlingen är motionernas syfte att understryka vikten av att SIDA skall bidra till beredningen av ärenden rörande Sveriges medverkan i de internationella biståndsprogrammen.

Härvidlag vill utskottet erinra om följande uttalande av 1970 års riksdag (SU 1970:85):

Utskottet förutsätter vidare att den sakkunskap som finns företrädd inom SIDA också fortsättningsvis utnyttjas i det multilaterala utvecklingssamarbetet, däribland även vad gäller de svenska förberedelserna för och deltagandet i möten inom de mellanstatliga organisationerna. En fortsatt nära kontakt med och god inblick i de internationella organens planering och löpande verksamhet är av största betydelse även för SIDA och för utformningen av Sveriges bilaterala utvecklingssamarbete som i allt större utsträckning anknyts och samordnas med de internationella biståndsprogrammen.

Utskottet vill understryka vikten av att nära kontakter upprätthålls mellan departement och myndigheter rörande handläggningen av ärenden avseende det multilaterala samarbetet. I statsverkspropositionen anförs härvidlag följande:

De svenska insatserna inom de multilaterala organisationerna förbereds i nära samråd med berörda svenska myndigheter, bl. a. inom ramen för den s. k. multilaterala samrådsgruppen. Härigenom har ett enhetligt uppträdande i de olika organisationerna möjliggjorts, liksom en närmare samordning med det direkta svenska utvecklingssamarbetet. Det är också angeläget att som ett led i dessa samordningssträvanden se till att alla biståndsinsatser som Sverige kanaliserar via internationella organisationer inordnas i Sveriges allmänna politik i dessa organisationer.

Utskottet finner i detta sammanhang att man bör fästa lika mycket vikt vid det *samråd* mellan berörda departement och myndigheter som är ett nödvändigt led i utarbetandet av en hållfast svensk biståndspolitik som vid *samordningen* av de svenska ställningstagandena i olika organ.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att ett konsultativt statsråd numera har biståndsfrågorna som sin särskilda arbetsuppgift. Därigenom bör bl. a. samrådet rörande biståndspolitikens uppläggning kunna underlättas.

Vad åter angår samordningen — dvs. uppnåendet av enhetliga svenska ställningstaganden i olika internationella organ — så är även detta beroende av ett utbyte av informationer och synpunkter mellan de departement och myndigheter som deltar i vederbörande organs arbete. Det följer av grundlagen att ansvaret för samordningen av utrikespolitiken, varav biståndspolitikerna är en del, vilar på utrikesdepartementet. Utrikesledningen skall hållas informerad om alla kontakter av utrikespolitisk betydelse som svenska myndigheter upprätthåller med utländska eller internationella organ.

I anslutning till det som nu sagts välkomnar utskottet att SIDA i sin årliga anslagsframställning inkommer med synpunkter på Sveriges medverkan i de internationella biståndsprogrammen. Utskottet menar att en sådan ordning ger riksdagen bättre underlag vid bedömningen av dessa program och att möjligheterna i övrigt till en öppen och realistisk debatt om verksamheten härigenom vidgas.

Motionerna 657 och 1271, båda såvitt nu är i fråga, torde få anses besvarade med vad utskottet anför.

Motionen 657 tar även upp frågan om SIDA:s personalbehov. Motionärerna framhåller att den ökande anslagsvolymen ställer ökade krav på biståndsförvaltningens kapacitet och finner att SIDA:s äskanden rörande nya tjänster bör bifallas.

I SIDA:s petita har anmälts behov av 27 nya tjänster för budgetåret 1974/75. Dessa fördelar sig på flertalet enheter och byråer inom verket.

För att generaldirektören skall få möjlighet att ägna sig åt särskilt prioriterade verksamhetsuppgifter och med hänsyn till att arbetet i SIDA medför stor bortovaro från Stockholm föreslås att en ny tjänst som överdirektör på SIDA inrättas. Vidare föreslås en tjänst som chefsjurist. I övrigt ligger tyngdpunkten i SIDA:s personaläskanden vid tjänster som har samband med ökat varu- och katastrofbistånd, behovet att förstärka kapaciteten att lämna industribistånd och andra förskjutningar i sektorinriktningen samt ett ökat informationsutbud.

I statsverkspropositionen beräknas medel för sex nya tjänster. Denna ökning av SIDA:s personal medger en förstärkning av inköpsverksamheten, industribyrån, sektionen för hälso- och näringsfrågor samt tillgodoser behov av ytterligare biträdespersonal, framhålls i propositionen.

Motiveringen till den nedskärning som sålunda gjorts i SIDA:s äskanden framgår av följande uttalande i propositionen:

Under de senaste åren har en rad förändringar genomförts av det bilaterala biståndets administration. Införandet av fasta rutiner för länderprogrammeringen ligger nära i tiden. Under innevarande budgetår har det blivit möjligt att dra nytta av de möjligheter till rationalisering av biståndsadministrationen som det nya systemet erbjuder. Det bättre underlaget för biståndsplaneringen, som länderprogrammeringen ger, kan utnyttjas för att införa förenklade och mindre personalkrävande planeringsrutiner och metoder för resursöverföring och kontroll. Arbetet med detta pågår inom SIDA och jag vill understryka betydelsen av att mottagarlandets egna organ i växande utsträckning får ta på sig ansvar för genomförande, kontroll och uppföljning av biståndsfinansierad verksamhet. Härigenom möjliggörs personalbesparingar inom verket samtidigt som ett mål för att införa länderprogrammering genom samarbetsprogram uppnås.

Samtidigt som möjligheter finns till betydande rationaliseringsvinster medför förändringarna av det bilaterala utvecklingssamarbetets inriktning på länder och biståndsförmer, resursinnehåll och administration, åtminstone under en övergångsperiod, ökade krav på delar av SIDA:s administration.

Utskottet vill erinra om att riksdagens revisorer för yttrande till bl. a. SIDA överlämnat en granskningspromemoria angående resultatvärdering i den svenska biståndsverksamheten. I promemorian konstateras bl. a. att brister vidlåder det praktiska genomförandet av det system för resultatvärdering som tillämpas av SIDA.

I sitt yttrande över granskningspromemorian har SIDA bl. a. framhållit att överväganden av regeringen av utrikespolitisk natur, sekretessbestämmelser och liknande omständigheter kan medföra att Sverige eller den svenska allmänheten inte kan få full insyn i all av ett mottagarland med svenskt stöd bedriven verksamhet. Styrelsen finner att någon principiell skillnad mellan vad som anförs i promemorian och styrelsens syn på principer för och metoder för genomförande av resultatvärderingsverksamheten inom utvecklingssamarbetet inte torde föreligga.

Styrelsen framhåller att det emellertid krävs resurser från SIDA i form av personal för genomförande av resultatvärderingsverksamheten. I detta sammanhang framhåller styrelsen att den föreslagna förstärkningen av SIDA:s personalresurser är otillräcklig och hänvisar till statsverkspropositionens uttalande om att mottagarlandet i växande utsträckning får ta på sig ansvaret för genomförande, kontroll och uppföljning av biståndsfinansierad verksamhet. Styrelsen anser att den under sådana förhållanden endast har små praktiska möjligheter att ytterligare öka ambitionsnivån eller kvalitén i vad gäller genomförandet av resultatvärderingsverksamheten inom utvecklingssamarbetet.

Utskottet noterar i detta sammanhang att riksdagens revisorer inlett en särskild undersökning rörande personalkostnader i den svenska biståndsverksamheten.

Det bör vidare erinras om att det ingår i den biståndspolitiska utredningens uppgifter att göra en översyn av de administrativa formerna för de svenska biståndsmyndigheternas arbete och avge förslag till eventuella ändringar.

De pågående utredningarna torde få till resultat att ett bättre underlag framdeles kommer att finnas för beslut som berör biståndsmyndigheternas administration. Emellertid pågår redan nu en mycket betydande ökning av biståndets volym som kan motivera en förstärkning av SIDA:s administration, även om det ingalunda föreligger en självklar proportionalitet mellan biståndsanslagens ökning och behovet av personalförstärkningar.

Vid föredragning inför utskottet har framgått att många mottagarländer i samband med överföringen till dem av svenska resurser begär och behöver tjänster som ställer ökade krav på SIDA:s förvaltning. Detta förhållande bör beaktas vid bedömningen av verkets personalbehov, särskilt som det är en av grundreglerna för våra utvecklingsinsatser att de skall utgå från mottagarländernas önskemål och prioriteringar.

Av de skäl som nämnts i det föregående bör Kungl. Maj:t överväga att, så snart en ökning av biståndsanslagen är aktuell, framlägga en beräkning av medel för nya tjänster inom SIDA, som tar hänsyn till de synpunkter som utskottet här anfört.

Syftet med motionen 657, såvitt nu är i fråga, torde vara tillgodosett. Utskottet hemställer

1. att riksdagen anser motionerna 1974:657 och 1271, i vad de avser beredningsansvaret för Sveriges medverkan i de internationella biståndsprogrammen, besvarade med vad utskottet anfört,
2. att riksdagen anser motionen 1974:657, i vad avser biståndsförvaltningens kapacitet, besvarad med vad utskottet anfört,
3. att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om beredningsprocessen avseende Sveriges deltagande i multilateralt samarbete och behovet av nya tjänster inom SIDA.

16. Information i Sverige om u-landsproblemen

Propositionen (s. 60–63)

Departementschefen anför bl. a. följande:

I förra årets statsverksproposition framhölls att informationsverksamhetens utbyggnad i första hand borde ske genom att löntagarorganisationer, studieförbund och andra folkrörelser gavs ökade bidrag för att självständigt informera om u-landsförhållanden, utvecklingsproblem och bistånd. Jag anser att denna grundprincip för informationsverksamheten fortfarande är riktig och beräknar därför en kraftig ökning av bidragen till enskilda organisationers egen informationsverksamhet. En ökning av

dessas bidrag med 2 milj. kr. till 6 milj. kr. under budgetåret 1974/75 bör ge berörda organisationer väsentligt ökade möjligheter att nå egna medlemmar och andra målgrupper med självständig information om u-landsfrågor.

SIDA:s egen produktion av informationsmaterial har nu nått en betydande omfattning. Redan under innevarande budgetår disponerar SIDA för sin informationsverksamhet ungefär lika mycket som hela Världsbanksgruppen och långt mer än UNDP. Även inom i stort oförändrade anslag ges kontinuerligt utrymme för en betydande nyproduktion av material. Eftersom avsikten är att bidragsmottagande folkrörelseorganisationer i stor utsträckning skall producera och sprida egen information minskas kraven på SIDA när de direkta bidragen till folkrörelserna ökar. Mot denna bakgrund anser jag att ökningen av medelsanvisningen för SIDA:s informationsverksamhet kan begränsas. Utrymme bör emellertid beredas för det tidigare nämnda informationsprojektet om Tanzania i samarbete med en rad andra institutioner. Jag föreslår att medlen för SIDA:s egen informationsverksamhet ökas med 750 000 kr. till 4,75 milj. kr.

Under hösten 1973 inrättades en särskild beredning för informationsfrågor. I informationsberedningen ingår representanter för Arbetarnas bildningsförbund (ABF), Landsorganisationen (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Folkbildningsförbundet, Svenska missionsrådet, Sveriges Ungdomsorganisationers landsråd (SUL), SIDA och utrikesdepartementet. En av huvudfrågorna för beredningen blir att diskutera den framtida arbetsfördelningen mellan folkrörelserna och SIDA. Härutöver kommer beredningen att medverka vid fördelningen av bidrag till folkrörelseorganisationernas informationsverksamheter. Kostnaderna för beredningen förutsätts täckas av de medel som anvisas för SIDA:s informationsverksamhet.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1974:401 av herr Werner i Malmö m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen anholder att Kungl. Maj:t genom beredningen för u-landsinformation låter överse principerna för fördelningen av anslagen till organisationernas informationsverksamhet,

dels motionen 1974:657 av herr Helén m. fl. (fp) i vad avser hemställa att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförs om SIDA:s informationsverksamhet (punkt 17).

Utskottet

Det ingår i den biståndspolitiska utredningens uppgifter att precisera de allmänna målen för den statligt finansierade u-landsinformationen. I utredningens direktiv sägs bl. a. följande:

Huvudmålet för denna information skall som hittills vara att sprida kunskap i Sverige om underutvecklingens orsaker samt om u-ländernas sociala och ekonomiska situation. Kunskaper om dessa förhållanden är en förutsättning för en folklig förankring av det svenska biståndet till u-länderna och över huvud taget för Sveriges solidaritet med tredje världens folk.

Informationsverksamheten skall liksom hittills också omfatta den svenska och multilaterala biståndsverksamheten. Utredningens utgångspunkter för granskningen av denna del av informationen bör vara det faktum att de avgörande utvecklingsinsatserna görs och måste göras av u-länderna själva.

Det är särskilt angeläget att utredningen undersöker möjligheterna att engagera de många människor som informationen hittills inte kunnat nå. Det framstår som självklart att stödet till folkrörelsernas verksamhet härvid bör tilldelas en avgörande betydelse. Effektiva resultat torde förutsätta en betydande grad av självständighet hos folkrörelserna när det gäller upplysningsverksamhetens utformning. Utredningen bör även undersöka skolans roll i u-landsinformationen.

Utredningen bör i detta sammanhang överväga informationsverksamhetens organisatoriska former.

Av den redogörelse som här lämnats framgår att syftet med motionen 401 är tillgodosett. .

I motionen 657 påtalas den av regeringen föreslagna nedskärningen av SIDA:s anslagsäskande, vilken innebär att de enskilda organisationerna kommer att få 800 000 kr. mindre till förfogande än vad SIDA förutsatt. Motionärerna menar vidare att propositionens förslag inte ger kompensation för prisstegringar inom SIDA:s egen informationsverksamhet, långt mindre till någon utvidgning av verksamheten.

I propositionen framhålls bl. a. att en ökning av bidragen till enskilda organisationers egen informationsverksamhet med 2 milj. kr. till 6 milj. kr. under budgetåret 1974/75 bör ge berörda organisationer väsentligt ökade möjligheter att nå egna medlemmar och andra målgrupper med självständig information om u-landsfrågor. Vidare framhålls i propositionen att SIDA:s egen produktion av informationsmaterial nu har nått en betydande omfattning och att SIDA redan under innevarande budgetår för sin informationsverksamhet disponerar ungefär lika mycket som hela Världsbanksgruppen och långt mer än UNDP. Även inom i stort sett oförändrade anslag ges kontinuerligt utrymme för en betydande nyproduktion av material.

Mot bakgrunden av det som här anförts avstyrker utskottet motionen 657, såvitt nu är i fråga.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen anser motionen 1974:401 besvarad med vad utskottet anför,
2. att riksdagen avslår motionen 1974:657, såvitt avser SIDA:s informationsverksamhet.

Medelsanvisning m. m.**17. Bidrag till internationella biståndsprogram****Propositionen (s. 24–41)**

Kungl. Maj:t har (punkten C 1) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de i propositionen angivna riktlinjerna för multilateralt utvecklingssamarbete,

2. godkänna den gjorda utfästelsen om bidrag till FN:s utvecklingsprogram (UNDP) för budgetåret 1975/76 i enlighet med vad som förordas i propositionen,

3. medge att Kungl. Maj:t gör utfästelser om bidrag till FN:s utvecklingsprogram (UNDP), FN:s barnfond (UNICEF), Internationella utvecklingsfonden (IDA), Internationella livsmedelsprogrammet (WFP), FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) och FN:s befolkningsfond (UNFPA) för budgetåren 1975/76 och 1976/77 samt inom ramen för 1971 års konvention om livsmedelshjälp (FAC) för budgetåret 1975/76 i enlighet med vad som förordats i propositionen,

4. medge att Kungl. Maj:t, om så bedömes lämpligt, i enlighet med vad som angivits i propositionen, utbetalar det första svenska bidraget till IDA under den fjärde påfyllnaden vid förutsedd tidpunkt, även om överenskommelsen härom då inte skulle ha trätt i kraft,

5. till Bidrag till Internationella biståndsprogram för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 750 000 000 kr.

På ifrågavarande anslag redovisas bl. a. följande (jfr referat under punkten 4 ovan).

FN:s utvecklingsprogram (UNDP)

Vid UNDP:s bidragskonferens hösten 1973 tillkännagav regeringen med förbehåll för riksdagens godkännande sin avsikt att höja det svenska bidraget för verksamhetsåret 1974 (budgetåret 1974/75) till sammanlagt 175 milj. kr. Till följd av att Sverige nu övergått till bidragsutfästelser i svenska kronor på grund av växelkursändringar under år 1973 uppgår höjningen till ca 37 %. Bidraget har delats upp i ett ordinarie bidrag på 160 milj. kr. och ett bidrag på 15 milj. kr. till UNDP:s program för de minst utvecklade länderna. Med samma förbehåll gjordes en utfästelse för verksamhetsåret 1975 (budgetåret 1975/76) omfattande dels ett ordinarie bidrag till UNDP på 180 milj. kr., dels ett bidrag på 15 milj. kr. till de minst utvecklade u-länderna. Höjningen i förhållande till riksdagens tidigare lämnade bemyndigande (UU 1973:3, rskr 139) får ses mot bakgrund av en appell från UNDP:s styrelse och FN:s generalförsamling om ökade bidrag för att fullfölja UNDP:s förutsedda verksamhetsprogram för 1972–1976.

I propositionen begärs riksdagens godkännande av de gjorda utfästelserna för åren 1974 och 1975 (budgetåren 1974/75 och 1975/76) samt riksdagens bemyndigande att om den fortsatta utvecklingen motiverar

detta göra en bidragsutfästelse för år 1976 (budgetåret 1976/77), omfattande jämväl extra bidrag bl. a. till de minst utvecklade u-länderna, på sammanlagt 215 milj. kr.

FN:s barnfond (UNICEF)

I enlighet med riksdagens beslut har utfästelser gjorts om svenska bidrag under verksamhetsåren 1974 och 1975 (budgetåren 1974/75 och 1975/76) på 50 milj. kr. för vardera året. Med hänsyn till önskemålet att den särskilda bidragskonferensen uppnår det av FN fastställda målet, dvs. 100 milj. dollar år 1975, och till det starka stöd som UNICEF:s verksamhet åtnjuter bland u-länderna föreslår departementschefen att Kungl. Maj:t begär riksdagens bemyndigande att höja utfästelsen för budgetåret 1975/76 till 55 milj. kr.

I propositionen begärs vidare riksdagens bemyndigande att ge utfästelse för verksamhetsåret 1976 (budgetåret 1976/77) om ett bidrag på 55 milj. kr.

Internationella utvecklingsfonden (IDA)

Som redovisades i förra årets statsverksproposition är budgetåret 1973/74 det sista bidragsår som täcks av nu gällande överenskommelse om bidrag till IDA. Sedan december 1972 har förhandlingar ägt rum om en ny påfyllnad av IDA:s resurser. Dessa förhandlingar resulterade hösten 1973 i en principöverenskommelse enligt vilken de deltagande regeringarna åtog sig att föreslå sina lagstiftande församlingar nya bidrag till IDA under åren 1974/75–1976/77 på totalt 4 500 milj. dollar jämfört med ca 2 900 milj. dollar i motsvarande växelkurs under den tredje påfyllnadsperioden. Enligt överenskommelsen skall de sammanlagda bidragen under påfyllnadsperioden fördelas på följande sätt:

<i>Land</i>	<i>Dollar</i>	<i>Land</i>	<i>Dollar</i>
Australien	90 000 000	Kuwait	27 000 000
Belgien	76 500 000	Luxemburg	2 250 000
Canada	274 500 000	Nederländerna	132 750 000
Danmark	54 000 000	Norge	49 500 000
Finland	25 200 000	Nya Zeeland	11 745 000
Frankrike	253 545 000	Schweiz	66 179 147
Förenta Staterna	1 500 000 000	Spanien	13 333 000
Irland	7 500 000	Storbritannien	499 500 000
Island	1 350 000	<i>Sverige</i>	<i>180 000 000</i>
Israel	1 000 000	Sydafrika	9 000 000
Italien	181 350 000	Västtyskland	514 500 000
Japan	495 000 000	Österrike	30 600 000
Jugoslavien	5 000 000		

Enligt de tidigare överenskommelserna uttrycktes bidragsutfästelserna till IDA i US-dollarns guldparitet den 1 januari 1960. Detta innebär att de bidragsgivande länderna garanterade bidragens värdebeständighet vid växelkursförändringar så länge bidragen kvarstod i det bidragsgivande

landets valuta. Denna regel skall inte gälla den nya påfyllnaden. Bidragen beräknas i stället efter den växelkurs som gällde den 27 september 1973. För svensk del uppgår i enlighet härmed bidragen under vart och ett av budgetåren 1974/75–1976/77 till 252 102 000 kr.

Skyldighet att garantera värdebeständigheten av bidrag lämnade under tidigare påfyllnader föreligger alltså. För fullgörande av kursgarantibetalningar avseende dessa bidrag, förorsakade av att den svenska kronans fastställda guldvärde sjunkit, beräknas 22 650 000 kr. erfordras under budgetåret 1974/75. Det sammanlagda medelsbehovet för IDA under budgetåret 1974/75 skulle därigenom komma att uppgå till 274 752 000 kr.

Överenskommelsen om den fjärde påfyllnaden av IDA:s resurser träder i kraft först när den godkänts av minst 12 Part I-länder vilkas bidrag uppgår till minst 3 500 milj. dollar dvs. drygt 3/4 av bidragsvolymen. Förseningar i ikraftträdandet av påfyllnadsöverenskommelserna har ägt rum vid de senaste två påfyllnaderna på grund av dröjsmål med den amerikanska kongressens godkännande. Denna gång synes risken för sådant dröjsmål särskilt stor vilket framhållits av IDA:s president. Ett flertal u-länder har påtalat de negativa verkningar som ett utlåningsstopp från IDA skulle medföra. Med hänsyn härtill förordar departementschefen att Kungl. Maj:t begär riksdagens bemyndigande att, om så bedöms lämpligt med hänsyn bl. a. till andra bidragsgivares inställning och till IDA:s olika åtaganden, utbetala det första svenska bidraget under den fjärde påfyllnaden vid förutsedd tidpunkt även om överenskommelsen då inte skulle ha trätt i kraft.

Regionala utvecklingsbanker

Afrikanska utvecklingsbanken (ADB). Det medelsbehov för budgetåret 1974/75 som kan uppkomma för svenska insatser i samband med Afrikanska utvecklingsbanken kan belasta anslagsposten Övriga multilaterala bidrag.

Afrikanska utvecklingsfonden (ADF). Det svenska åtagandet till fonden uppgår till ca 25 milj. kr. att inbetalas över tre år. En första svensk inbetalning på 15,2 milj. kr. har redan gjorts. De återstående två inbetalningarna uppgår därmed till ca 5 milj. kr. vardera. I 1973 års statsverksproposition anslogs medel för den andra utbetalningen till fonden. För budgetåret 1974/75 har således beräknats 5 milj. kr. för den sista inbetalningen.

Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB). Något ställningstagande till svenskt inträde i banken är för närvarande inte aktuellt.

Internationella livsmedelsprogrammet (WFP). I propositionen begärs riksdagens bemyndigande att öka det svenska bidraget till WFP från 32 milj. kr. till 43 milj. kr. årligen under budgetåren 1974/75–1976/77. Ett belopp av 5 milj. kr. beräknas för fortsatt proteinberikning av de svenska veteleveranserna även under budgetåret 1974/75.

Det totala medelsbehovet för WFP uppgår därmed till 48 milj. kr. för

budgetåret 1974/75.

1971 års konvention om livsmedelshjälp (FAC). I propositionen räknas med att Sverige under kommande tvåårsperiod lämnar ett oförändrat bidrag, dvs. 35 000 ton svenskt vete per år.

Det svenska FAC-bidraget kanaliseras som tidigare nämnts genom WFP. På grund av höjda fraktkostnader har bidraget till WFP för frakt- och administrationskostnader höjts från 22,5 % till 25 % av leveransernas nominella värde. Ett motsvarande bidrag bör även utgå under budgetåret 1974/75. Det svenska åtagandet enligt konventionen tillsammans med fraktkostnader och kostnader för eventuell förmalning av vetet motsvarar ett medelsbehov av högst 37 milj. kr. Departementschefen förordar att Kungl. Maj:t begär riksdagens bemyndigande att göra utfästelse för budgetåret 1975/76 om bidrag av denna storlek, om konventionen förlängs.

Det samlade medelsbehovet för internationellt livsmedelsbistånd skulle därmed uppgå till 85 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Skulle förhandlingarna om en förlängning av FAC inte leda till förväntat resultat bör en del av de resurser som avsatts för detta ändamål kunna utnyttjas för en ytterligare ökning av det svenska bidraget till WFP.

Övriga multilaterala bidrag

FN:s flyktingkommissarie (UNHCR). Programmet som finansieras med frivilliga bidrag beräknas för verksamhetsåret 1974 omfatta 9 milj. dollar. Sverige lämnar treåriga utfästelser till UNHCR.

Vid styrelsemötet år 1973 utlovades i enlighet med riksdagens bemyndigande 1,3 resp. 1,4 milj. dollar avseende åren 1974 och 1975 (budgetåren 1973/74 och 1974/75). I linje med vad som anfördes i 1973 års statsverksproposition lämnades för verksamhetsåret 1976 (budgetåret 1975/76) utfästelse i svenska kronor med 6,9 milj. kr.

För budgetåret 1974/75 beräknas medelsbehovet till 6,4 milj. kr. Vidare förordar departementschefen att Kungl. Maj:t begär riksdagens bemyndigande att avge utfästelse för verksamhetsåret 1977 (budgetåret 1976/77) med 7,5 milj. kr.

FN:s hjälpprogram för Palestina-flyktingar (UNRWA). Programmet finansieras helt genom frivilliga bidrag. Det har för närvarande en omfattning av cirka 60 milj. dollar. För budgetåret 1973/74 uppgår det svenska bidraget till nära 15 milj. kr.

Mot bakgrund av organisationens allmänna finansiella svårigheter och eventuella ökade kostnader på grund av konflikten mellan Israel och arabstaterna under hösten 1973 har regeringen med förbehåll för riksdagens godkännande utfäst ett förhöjt svenskt bidrag för verksamhetsåret 1974 (budgetåret 1974/75) på 17 milj. kr. I propositionen begärs att riksdagen godkänner denna utfästelse.

UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC). Sverige är ITC:s största enskilda bidragsgivare. Av det svenska bidraget utgörs en del av ett allmänt bidrag av multilateral karaktär. Budgetåret 1973/74

uppgick detta bidrag till 5 milj. kr. Härutöver sker samarbete med ITC inom ramen för de svenska länderprogrammen. I propositionen förordas att det svenska multilaterala bidraget till ITC höjs till 7 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

FN:s befolkningsfond (UNFPA). I propositionen förordas att det svenska bidraget, som i flera år legat på oförändrad nivå, för budgetåret 1974/75 höjs från 15 till 20 milj. kr. Vidare begärs riksdagens bemyndigande att, om den fortsatta utvecklingen motiverar detta, vid den bidragskonferens som förutses under 1974, göra utfästelser om svenska bidrag på totalt 20 milj. kr. för vardera av de kommande två verksamhetsåren 1975 och 1976 (budgetåren 1975/76 och 1976/77).

FN:s enhet för ekonomisk och social information (CESI). I propositionen förordas ett fortsatt bidrag om 250 000 kr. under budgetåret 1974/75.

Medelsbehovet för bidrag till internationell forskning om u-ländernas problem redovisas i propositionen i ett sammanhang (jfr referat under punkten 5 ovan). Ett omfattande svenskt stöd lämnas till Världshälsö- vårdsorganisationen (WHO) för forskning på den mänskliga fortplantningens område. Projektets kostnad för perioden 1972–1975 har uppskattats till cirka 33 milj. dollar. Härav svarar Sverige för drygt hälften. Regeringen har med förbehåll för riksdagens godkännande utfäst ett med cirka 2 milj. kr. förhöjt bidrag om 25 milj. kr. för verksamhetsåret 1975 (budgetåret 1974/75) i samband med övergången till utfästelser i svenska kronor. I propositionen begäres att riksdagen godkänner denna utfästelse. För bidrag till WHO:s forskning beträffande nutrition, parasitära sjukdomar samt utvecklingen av hälso- och sjukvårdssystemen i u-länder beräknas ett medelsbehov om 5 milj. kr. för budgetåret 1974/75. För bidrag till den verksamhet som stöds av den rådgivande gruppen för internationell jordbruksforskning, avseende bl. a. förädling av olika grödor, bl. a. vete, ris, majs, baljväxter och potatis, beräknas ett oförändrat medelsbehov med 10 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

För det svenska bidraget till *ILO:s världssysselsättningsprogram (WEP)* förordas i propositionen en ökning från cirka 2,3 milj. kr. budgetåret 1973/74 till 3 milj. kr. budgetåret 1974/75.

För bidrag till *FN:s forskningsinstitut för social utveckling (UNRISD)* samt *FN:s utbildnings- och forskningsinstitut (UNITAR)* beräknas under budgetåret 1974/75 ett bidrag på sammanlagt 1,7 milj. kr.

För bidrag till *katastrofinsatser* som samordnas av olika multilaterala organ beräknas ett behov om minst 30 milj. kr. under budgetåret 1974/75.

Medelsbehovet för de nu redovisade insatserna under posten Övriga multilaterala bidrag uppgår till 125,4 milj. kr.

Utöver dessa insatser kan ytterligare multilaterala bidrag aktualiseras under budgetåret 1974/75. Sålunda kan bidrag komma ifråga till UNDP för särskilda insatser för befrielserörelserna i södra Afrika (jfr ovan under punkten 10). Även bidrag till ADB kan bli aktuella.

Erfarenhetsmässigt kan man vidare räkna med ett medelsbehov

sammanhängande med FN:s och övriga internationella organisationers u-landsinriktade verksamhet. Insatser till förmån för regionalt u-lands-samarbete, exempelvis via någon av FN:s regionala ekonomiska kommissioner, kan komma att aktualiseras. Sverige har under budgetåren 1971/72–1973/74 lämnat frivilliga bidrag till FN:s generalsekreterare för verksamhet med anknytning till FN:s utvecklingsstrategi som denne anser angelägen. Bidragen har uppgått till motsværdet av 1 milj. dollar vartdera året. Det kan bli motiverat att också under budgetåret 1974/75 lämna ett bidrag. Vidare kan, som tidigare nämnts, kostnader för ett svenskt organ till stöd för u-ländernas exportansträngningar på den svenska marknaden komma att belasta denna anslagspost. Även olika slag av forskningsinsatser eller stöd till forskning i u-länderna kan aktualiseras för finansiering under denna anslagspost. Utöver den oin-tecknade reservation som kan föreligga vid ingången av budgetåret 1974/75 bör 34,8 milj. kr. stå till förfogande för dessa ändamål.

Mot bakgrunden av anförda medelsbehov beräknas anslagsposten Övriga multilaterala bidrag till sammanlagt 160,2 milj. kr.

Bidrag till internationella biståndsprogram budgetåren 1971/72–1974/75 (milj. kr).

	1971/72 Anslag	1972/73 Anslag	1973/74 Anslag	1974/75 Förslag
UNDP	119,6	128,0	157,4	175,0
UNICEF	30,0	40,0	45,0	50,0
IDA	175,9	177,7	177,7	274,8
Regionala utvecklingsbanker	—	—	7,4	5,0
WFP/FAC	42,9	51,0	56,0	85,0
Övriga multilaterala bidrag	27,5	59,2	106,5	160,2
	395,9	455,9	550,0	750,0

Motionerna

Utskottet har tidigare behandlat

dels under punkten 4 här ovan motionen 1974:398 av herr Hermansson m. fl. (vpk) i vad avser hemställan att riksdagen beslutar avslå det i prop. 1974 bil. 5 punkt C 1 äskade anslaget till IDA och regionala utvecklingsbanker (punkt 1),

dels under punkten 4 här ovan motionen 1974:1276 av herr Olof Johansson i Stockholm m. fl. (c) i vad avser hemställan att riksdagen i avvaktan på prövningen av de internationella biståndsorganens verksamhet avslår hemställan i propositionen 1974:1, Bilaga 5, C 1.4 angående medgivande för Kungl. Maj:t att utbetala det första svenska bidraget till IDA under den fjärde påfyllnaden (punkt 2).

Utskottet

Utskottet, som avstyrkt ovannämnda motionsyrkanden, hemställer

1. att riksdagen godkänner de av föredragande statsrådet och av utskottet angivna riktlinjerna för multilateralt utvecklingssamarbete,
2. att riksdagen godkänner den gjorda utfästelsen om bidrag till FN:s utvecklingsprogram (UNDP) för budgetåret 1975/76 i enlighet med vad som förordas i propositionen,
3. att riksdagen medger att Kungl. Maj:t gör utfästelser om bidrag till FN:s utvecklingsprogram (UNDP), FN:s barnfond (UNICEF), Internationella utvecklingsfonden (IDA), Internationella livsmedelsprogrammet (WFP), FN:s flyktingkommisarie (UNHCR) och FN:s befolkningsfond (UNFPA) för budgetåren 1975/76 och 1976/77 samt inom ramen för 1971 års Konvention om livsmedelshjälp (FAC) för budgetåret 1975/76 i enlighet med vad som förordats i propositionen,
4. att riksdagen med bifall till propositionen 1974:1 och med avslag på motionen 1974:1276, såvitt nu är i fråga, medger att Kungl. Maj:t om så bedöms lämpligt utbetalar det första svenska bidraget till IDA under den fjärde påfyllnaden vid förutsedd tidpunkt, även om överenskommelsen härom då inte skulle ha trätt i kraft,
5. att riksdagen med bifall till propositionen 1974:1 och med avslag på motionen 1974:398, såvitt nu är i fråga, till *Bidrag till internationella biståndsprogram* för budgetåret 1974/75 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 750 000 000 kr.

18. Bilateralt utvecklingssamarbete

Propositionen (s. 41–60)

Kungl. Maj:t har (punkten C 2) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de i propositionen föreslagna riktlinjerna för bilateralt utvecklingssamarbete,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t lämna utvecklingskrediter utan ränta eller administrationsavgift,
3. bemyndiga Kungl. Maj:t att, även utan samband med internationella skuldkonsolideringsaktioner, beträffande utvecklingskrediter medge eftergift av skuldtjänst och nedskrivning av skuldbelopp,
4. till Bilateralt utvecklingssamarbete för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 297 778 000 kr.

Bilateralt bistånd budgetåren 1973/74 1974/75

Fördelning på mottagarländer

Land	Beräknat medelsbehov ¹ 1973/74		Indikativ planeringsram ² 1974/75	
	milj. kr.	%	milj. kr.	%
Bangladesh	75	7,8	80	6,2
Botswana	20	2,1	30	2,3
Cuba	35	3,6	45	3,5
Demokratiska Republiken Vietnam	120	12,5	170	13,1
Etiopien	30	3,1	40	3,1
Indien	135	14,1	175	13,5
Kenya	60	6,3	60	4,6
Tanzania	120	12,5	145	11,2
Tunisien	35	3,6	40	3,1
Zambia	30	3,1	45	3,5
Övriga länder	53 ³	5,5	80	6,2
Flyktingar och befrielseörelser i Afrika	33	3,5	50	3,8
Biståndskontor	12,5	1,3	12,5	0,9
Övrigt ⁴	201,5	21,0	325,5	25,0
Totalt	960	100,0	1 298	100,0

¹ Enligt regleringsbrevet för budgetåret 1973/74.

² Dessa belopp för de enskilda länderna kan, beroende på medelstillgång, extraordinära händelser etc., ändras i de årliga överläggningarna om samarbetsavtal. Medel som kan utnyttjas för ökning av planeringsramarna finns upptagna under posten Övrigt. Beloppet för budgetåret 1974/75 under posten Övriga länder är en preliminär beräkning.

³ Afghanistan (3 milj. kr.), Lesotho (6 milj. kr.), Swaziland (6 milj. kr.), Malaysia (1,5 milj. kr.), Pakistan (1 milj. kr.), Sri Lanka (13 milj. kr.), Republiken Korea (4,5 milj. kr.) samt Östafrikanska Gemenskapen (15 milj. kr.).

⁴ Denna post avser främst medel till katastrofreserven och extra medel utöver planeringsramarna för programländerna. Därutöver ingår en reserv för forskning samt bidrag till enskilda organisationer och internationella familjeplaneringsorganisationer samt till regionala projekt. Dessutom omfattar posten kostnaderna för stipendiat- och kursverksamhet samt biträdande experter.

Beträffande propositionens avsnitt om de bilaterala samarbetsprogrammen, varubistånd och biståndsvillkor hänvisas till punkterna 3, 9 respektive 12 här ovan. Länderprogrammeringen berörs vidare under punkten 15. Beträffande insatser i enskilda länder hänvisas till punkten 3.

Under *icke-länderinriktat bistånd* redovisas bl. a. för *familjeplaneringsinsatser* ett medelsbehov av 21,7 milj. kr. För *svenska enskilda organisationers* utvecklingsfrämjande verksamhet beräknas för budgetåret 1974/75 ett belopp av 25 milj. kr. För *kurs- och stipendiatverksamhet* beräknar SIDA för budgetåret 1974/75 ett medelsbehov om totalt 21,5 milj. kr.

För det icke-länderfördelade biståndet, vilket även innefattar kostnader för *biträdande experter* och *förberedelse och kontroll av projekt* samt kostnader för den biståndspolitiska utredningen, beräknar departements-

chefen för budgetåret 1974/75 ett sammanlagt medelsbehov på ca 100 milj. kr. Det samlade medelsbehovet för *biståndskontoren* under budgetåret 1974/75 beräknas till 12,5 milj. kr.

För det bilaterala utvecklingssamarbetet beräknar departementschefen ett sammanlagt medelsbehov om 1 298 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Därav beräknas en reserv på 120 milj. kr. för katastrofinsatser.

Fördelningen av anslaget framgår av ovanstående tabell.

Motionerna

Utskottet har tidigare behandlat

dels under punkten 3 här ovan motionen 1974:278 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att inom ramen för beviljade anslag ett belopp om 50 mkr skall utgå till Etiopien budgetåret 1974/75 (punkt 3),

dels under punkten 11 här ovan motionen 1974:278 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att minst 30 mkr av katastrofbiståndet används för att lindra svältkatastrofen i Etiopien och övriga av torkan drabbade afrikanska stater (punkt 4),

dels under punkten 5 här ovan motionen 1974:278 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att förslag i enlighet med u-landsforskningsutredningens betänkande snarast föreläggs riksdagen samt att i avvaktan härpå ett belopp av 25 mkr inom ramen för anslagna medel särskilt anslås för utvecklingsforskning (punkt 6),

dels under punkten 14 här ovan motionen 1974:278 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att inom ramen för beviljade anslag ett belopp om 35 mkr skall utgå till missionens och andra humanitära organisationers biståndsverksamhet (punkt 11),

dels under punkten 10 här ovan motionen 1974:399 av herr Hermansson m. fl. (vpk), i vad avser hemställan att riksdagen anvisar 25 miljoner kronor till FRELIMO, 25 miljoner kronor till MPLA och 25 miljoner kronor till PAIGC (punkt 1),

dels under punkten 3 här ovan motionen 1974:655 av herrar Ahlmark och Molin (fp) vari föreslås att riksdagen beslutar att planeringsramen för budgetåret 1974/75 för biståndet till Zambia höjes till 70 mkr.,

dels under punkten 14 här ovan motionen 1974:657 av herr Helén m. fl. (fp) i vad avser hemställan att riksdagen uttalar att stödet till de frivilliga organisationernas u-landsverksamhet skall öka till i motionen angiven nivå (punkten 16),

dels under punkten 10 här ovan motionen 1974:658 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari föreslås att riksdagen anvisar 5 miljoner kronor till ELF (Eritreas befrielsefront),

dels under punkten 3 här ovan motionen 1974:1272 av herr Hermansson m. fl. (vpk) i vad avser hemställa att riksdagen under III huvudtiteln C 2 (prop. 1974:1, Bilaga 5) anvisar 50 miljoner kronor till Cambodjas nationella enhetsregering (GRUNK),

dels under punkten 3 här ovan motionen 1974:1273 av herr Hermansson m. fl. (vpk) i vad avser hemställa att riksdagen under tredje huvudtiteln punkten C 2 anvisar 300 000 000 kronor till Demokratiska republiken Vietnam och 150 000 000 kronor till Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering,

dels under punkten 3 här ovan motionen 1974:1274 av herr Hermansson m. fl. (vpk) i vad avser hemställa att riksdagen under III huvudtiteln C 2 (prop. 1974:1, Bilaga 5) anvisar 50 miljoner kr. till den befriade zonen i Laos, dvs. till Laos patriotiska front,

dels under punkten 3 här ovan motionen 1974:1279 av herr Takman m. fl. (vpk) i vad avser hemställa att riksdagen för budgetåret 1974/75 till en forskningsfond för Vietnam anvisar 25 miljoner kronor (punkt 2).

Utskottet

I anledning av motionerna 278 och 657, båda såvitt nu är i fråga, har utskottet uttalat att beräkningen av medelsbehovet för bidraget till enskilda organisationer bör höjas till 30 milj. kr. för budgetåret 1974/75 inom ramen för beviljade anslag. Utskottet har avstyrkt övriga motionsyrkanden.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen godkänner de av föredragande statsrådet och utskottet angivna riktlinjerna för bilateralt utvecklingssamarbete,
2. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t lämna utvecklingskrediter utan ränta eller administrationsavgift,
3. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att, även utan samband med internationella skuldkonsolideringsaktioner, beträffande utvecklingskrediter medge eftergift av skuldtjänst och nedskrivning av skuldbelopp,
4. att riksdagen i anledning av motionerna 1974:278 och 1974:657, såvitt de angår beräkningen av medelsbehovet för bidrag till enskilda organisationer under budgetåret 1974/75, ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,
5. att riksdagen avslår motionen 1974:278 i vad avser beräkningen av medel för bistånd till Etiopien,
6. att riksdagen avslår motionen 1974:278 i vad avser beräkning av medel för katastrofbistånd,
7. att riksdagen avslår motionen 1974:278 i vad avser beräkningen av medel för utvecklingsforskning,
8. att riksdagen med bifall till propositionen 1974:1 och med avslag på motionerna 1974:399, såvitt nu är i fråga, samt

655, 658, 1272, 1273, 1274 och 1279, såvitt nu är i fråga, till *Bilateralt utvecklingssamarbete* för budgetåret 1974/75 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 1 297 778 000 kr.

19. Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet

Utskottet

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkten C 3, s. 60–63) och hemställer

att riksdagen till *Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet* för budgetåret 1974/75 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 17 250 000 kr.

20. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)

Utskottet

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkten C 4, s. 63–66) och hemställer

att riksdagen till *Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)* för budgetåret 1974/75 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 28 772 000 kr.

Stockholm den 5 april 1974

På utrikesutskottets vägnar
ARNE GEIJER

Närvarande: Herr Arne Geijer i Stockholm (s), fru Nettelbrandt (fp), herrar Bengtson i Jönköping (c), Hernelius (m), Lange (s), Antonsson (c), fru Lewén-Eliasson (s), herr Adamsson (s), fru Nilsson i Kristianstad (c), herrar Palm (s), Turesson (m), Göransson (s), Korpås (c), Hellström (s) och Ullsten (fp).

Reservationer

1. vid *punkten 1* (Anslagsutveckling, planeringsramar och vägen till enprocentsmålet) av fru Nettelbrandt och herr Ullsten (fp) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Eftersom av propositionen" och slutar med "utskottet anfört" bort ha

följande lydelse:

Energikrisen, som i propositionen åberopas som skäl att inte nu ta ställning till enprocentsmålet uppnående, bör enligt utskottet i första hand ses ur u-ländernas synpunkt. För de icke oljeproducerande u-länderna, dvs. det stora flertalet, har de höjda oljepriserna inneburit mycket kraftiga påfrestningar. Det beräknas att förra årets oljeprishöjningar i stort sett motsvarar i-ländernas totala bistånd och andra nettokapitalöverföringar under 1973. Därtill kommer att u-ländernas skuldåtaganden till följd av lämnade biståndskrediter för samma år uppgår till ett belopp av motsvarande storlek eller ca 8 miljarder dollar.

Den påfrestning som energikrisen tillsammans med u-ländernas skuldåtaganden innebär för u-ländernas betalningsbalans gentemot utlandet gör det enligt utskottets mening särskilt angeläget att i-länderna nu fullföljer sitt löfte beträffande det offentliga biståndets omfattning. Det svenska bidraget spelar härvid en viktig roll inte bara när det gäller anslagens storlek utan också genom den politiska effekt som ett svenskt uppfyllande av enprocentsmålet vid utlovad tidpunkt kan ha på andra biståndsgivare. Utskottet förordar därför, att riksdagen med bifall till motionen 657 i förevarande del dels uttalar, att anslaget för internationellt utvecklingssamarbete för budgetåret 1974/75 skall ha en omfattning motsvarande en procent av brottonationalprodukten, dels hos Kungl. Maj:t begär, att förslag om erforderliga tilläggsanslag för att nå detta mål framläggs för riksdagen.

Beträffande utnyttjandet av de ökade anslag som kommer att stå till förfogande för biståndssändamål ifall riksdagen bifaller utskottets yrkande om tilläggsanslag ansluter sig utskottet till de prioriteringar som görs i motion 657.

Detta innebär ökade insatser i Etiopien, Zambia, Pakistan, Bangladesh, Sri Lanka, Lesotho och Swaziland. Beträffande de sistnämnda tre länderna bör dessa enligt utskottet i fortsättningen ingå i kretsen av programländer. Utskottet vill också förorda att det svenska biståndssamarbetet med Sudan, som under en tid varit avbrutet, nu återupptas.

Utskottet vill vidare förorda att anslagsökningen disponeras så att ytterligare medel kan avsättas för katastrofändamål, bl. a. för att möjliggöra större svenska insatser i de av torka och hungersnöd drabbade områdena i Afrika och Asien. Vidare anser utskottet att inom ramen för anslaget för internationella biståndsprogram 50 milj. kr. bör anslås till regionalt samarbete och att anslagsbeloppet för varubistånd i enlighet med SIDA:s anslagsframställning bör begränsas till 200 milj. kr.

Slutligen vill utskottet förorda, att SIDA beviljas de belopp för sin informationsverksamhet, som begärts i verkets petita. En sådan uppräknings i förhållande till förslagen i propositionen torde vara nödvändig om den av riksdagen tidigare tillstyrkta planen för informationsarbetets utvidgning skall kunna genomföras.

I motionen 657 berörs även frågan om biståndets inriktning och omfattning sedan det nuvarande enprocentsmålet uppnåtts. Motionen

föreslår, att den biståndspolitiska utredningen bör ges i uppdrag att framlägga förslag härom.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att riksdagen när den 1968 antog det nuvarande enprocentsmålet uttalade att detta skulle betraktas som ett etappmål. Därigenom fastslogs, att anslagen för offentligt bistånd borde utgöra en växande andel av vårt lands samlade resurser även efter budgetåret 1974/75. Utskottet finner det naturligt att den biståndspolitiska utredningen ges i uppdrag att närmare överväga hur en sådan plan för anslagsutvecklingen bör utformas.

Utskottet finner det dock angeläget att en sådan plan när det gäller de offentliga biståndsanslagens storlek inordnas i en samlad u-landspolitik. I-ländernas politik har nämligen på många områden återverkningar på u-länderna. En samordnad u-landspolitik krävs också i FN:s strategi för det s. k. andra utvecklingsårtiondet, till vilken Sverige utan reservationer anslutit sig. Detta får konsekvenser på många områden, t. ex. när det gäller vår sysselsättnings- och handelspolitik. Åtgärder på det inhemska området som motverkar import av u-landsvaror försvårar t. ex. u-ländernas möjlighet att skaffa sig de nödvändiga valutainkomsterna och att åstadkomma en produktivitetshöjande strukturuomvandling.

Även i-ländernas kredit- och valutapolitik påverkar u-länderna. Ändrade växelkurser, räntenivåer och lånemöjligheter har återverkningar på företagens vilja till u-landsinsatser.

I-ländernas miljö- och befolkningspolitik spelar också en viktig roll. Den mycket kraftiga energikonsumtionen i i-länderna innebär ett orättvist utnyttjande av världens gemensamma resurser i detta avseende. Det är också viktigt att ansvaret att hejda överbefolkningen inte uteslutande betraktas som en angelägenhet för de fattiga länderna.

Dessa exempel visar att vi behöver en helhetssyn på våra relationer till u-länderna. Det bör ankomma på den biståndspolitiska utredningen att närmare precisera denna u-landspolitik.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar med "I motionen" och på s. 5 slutar med "FN:s utvecklingsstrategi" bort utgå,

dels att utskottets hemställan under punkterna 2 och 3 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen med bifall till motionen 1974:657 dels uttalar att det statliga anslaget till u-länderna budgetåret 1974/75 i enlighet med tidigare gjorda utfästelser skall ha en omfattning motsvarande en procent av bruttonationalprodukten, dels hos Kungl. Maj:t begär att förslag om erforderliga tilläggsanslag för att nå detta mål framläggs för riksdagen,
3. att riksdagen hos Kungl. Maj:t ger till känna vad i motionen anförts om framtida planeringsramar och en samordnad u-landspolitik.

2. vid *punkten 3* (Svenska insatser i enskilda mottagarländer) av fru Nettelbrändt och herr Ullsten (fp) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Innebörden av" och på s. 11 slutar med "anses besvarad" bort ha följande lydelse:

I motionen 1974:657, *punkten 7*, har föreslagits att *Sri Lanka* (Ceylon), Lesotho och Swaziland i fortsättningen skall ingå bland programländerna för svenskt bistånd. Motionärerna förordar också att biståndet till dessa länder väsentligt vidgas.

Utskottet, som finner att starka skäl föreligger för en snabb utbyggnad av det svenska biståndet till *Sri Lanka* (Ceylon), Lesotho och Swaziland, vill instämma i motionens förslag och förorda att dessa tre länder i fortsättningen kommer att ingå i kretsen av programländer för svenskt bistånd.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar med "Frågan om" och på s. 14 slutar med "i denna del" bort ha följande lydelse:

I motionen 1974:655 föreslås att ett belopp av 70 milj. kr. utgår till *Zambia* och i motionen 1974:657, *punkten 8*, föreslås att planeringsramen för *Zambia* för nästa budgetår höjs till 60 milj. kr., för vilket ändamål tilläggsanslag skall utgå.

I likhet med motionärerna anser utskottet att starka skäl finns för att kraftigt höja biståndet till *Zambia*. Trots att kopparpriset varit högt under det senaste året har avspärrningen av gränsen till Rhodesia betytt mycket stora upppoffringar för *Zambia*. En vädjan har också utgått från FN:s generalsekreterare till medlemsstaterna i FN att bistå *Zambia* i denna situation. Mot denna bakgrund vill utskottet i likhet med motionen 1974:655 förorda att planeringsramen för *Zambia* för nästa budgetår höjs till 70 milj. kr.

Syftet med motionen 1974:657, *punkten 8*, är därmed tillgodosett.

I motionen 1974:657, *punkten 8*, föreslås en höjning av planeringsramen för biståndet till *Bangladesh* för nästa budgetår till 100 milj. kr., för vilket ändamål tilläggsanslag skall utgå. Bangladesh möter i dag mycket stora problem. På grund av torka och översvämningar råder brist på spannmål. Samtidigt har det utländska biståndet kraftigt minskat, bl. a. beroende på att en av de tidigare stora biståndsgivarna, Indien, nu själv har mycket stora svårigheter. Mot denna bakgrund förordar utskottet att planeringsramen för *Bangladesh* för nästa budgetår höjs till 100 milj. kr. Utskottet förutsätter att regeringen framlägger förslag om ytterligare ökning av de svenska insatserna om situationen i *Bangladesh* motiverar detta. Syftet med motionen 1974:657, *punkten 8*, är därmed tillgodosett.

dels att utskottets hemställan under punkterna 5 och 6 bort ha följande lydelse:

5. att riksdagen med bifall till motionen 1974:657, i vad avser bistånd till Sri Lanka, Lesotho och Swaziland, hos Kungl. Maj:t begär att Sri Lanka, Lesotho och Swaziland i fortsättningen skall ingå bland programländerna för svenskt bistånd,
6. att riksdagen i anledning av motionen 1974:657, i vad avser bistånd till Zambia och Bangladesh, och med bifall till motionen 1974:655 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört.

3. vid *punkten 3* (Svenska insatser i enskilda mottagarländer) av herrar Hernelius och Turesson (m) som anser att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "Frågan om" och på s. 13 slutar med "i fråga" bort ha följande lydelse:

I motionen 278 påyrkas en höjning av det bilaterala biståndet till Etiopien från föreslagna 40 milj. till 50 milj. kr.

Det stora behovet av bistånd till Etiopien är väl känt. Fattigdomen är skrämmande; medelinkomsten per capita är den lägsta i världen. Även till följd av tradition och tidigare insatser har Sverige all anledning att kraftigt medverka till bistånd åt detta land och folk. De pågående inre störningarna har snarare ökat än minskat hjälpbehovet. Skulle ett förvärrat läge i detta avseende inträda, finns möjlighet att på sätt som skett i andra fall ompröva det svenska biståndets inriktning. På grund härav vill utskottet förorda att riksdagen med bifall till motionen 278, såvitt nu är i fråga, beslutar att medelsbehovet för bistånd till Etiopien inom ramen för begärda anslag beräknas till 50 milj. kr.

4. vid *punkten 3* (Svenska insatser i enskilda mottagarländer) av herrar Hernelius och Turesson (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar med "Av propositionen" och på s. 18 slutar med "här anförts" bort ha följande lydelse:

Vid Sveriges val av mottagarland bör, som framhålls i motionen 278, hjälpbehovet och möjligheterna att uppnå god utvecklingseffekt vara avgörande och icke politiska bedömningar.

Det väsentligaste måste vara att biståndet i varje enskilt land utformas på ett utvecklingsbefrämjande sätt, så att det kommer den fattiga befolkningen till godo. En politisering av det svenska biståndet, som låter inhemska politiska värderingar påverka valet av mottagarländer, kan icke accepteras. En sådan utveckling äventyrar inte bara en nödvändig kontinuitet i utvecklingssamarbetet utan även en bred uppslutning bakom den svenska u-hjälpen.

FN förordar i sin strategi att i-länderna vidtar särskilda åtgärder till förmån för de fattigaste u-länderna. Hjälpbehovet har tidigare varit ett ledmotiv i svenskt biståndarbete och bör återigen så vara. I enlighet med

denna uppfattning anser utskottet att Cuba är mindre väl ägnat som mottagarland för större svenska insatser av länderkoncentrerad natur. Med bifall till motionen 278, såvitt nu är i fråga, förordar utskottet att riksdagen uttalar att anslaget till Cuba snarast överförs till verkligt behövande länder samt till u-landsforskning och till de frivilliga organisationernas hjälpinsatser.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. att riksdagen med bifall till motionen 1974:278, såvitt nu är i fråga, ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande biståndet till Cuba.

5. vid *punkten 5* (Forskning) av herrar Hernelius och Turesson (m) som anser att utskottets yttrande från och med den mening som på s. 26 börjar med "Den biståndspolitiska" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill understryka att målinriktad forskning kring utvecklingsfrågornas natur och biståndets mål och vägar är en av de väsentligaste förutsättningarna för att utvecklingssamarbetet skall lyckas. Utskottet anser liksom u-landsforskningsutredningen att en rimlig minsta ram för svensk utvecklingsforskning bör vara 5 % av det totala biståndsanslaget. I denna summa bör inte ingå kostnader för olika former av forskning anknuten till biståndprojekt som beräknas ingå i det bilaterala utvecklingssamarbetet. Utskottet instämmer vidare i utredningens förslag beträffande de kriterier som bör uppfyllas av projekt eller andra insatser inom ramen för ett utvidgat stöd till svensk utvecklingsforskning.

Väsentligt för det fortsatta utvecklingssamarbetet är också utbildning om utvecklingsproblemen. De förslag till organisation av utvecklingsforskningen som utredningen framlägger är enligt utskottets mening på denna punkt inte helt tillfredsställande. U-landsutbildningen på högskolenivå bör byggas ut, och en nära anknytning till den vidgade u-landsforskningen är att eftersträva. På sikt bör ett internationellt universitet för u-landsforskning och u-landsutbildning i vårt land övervägas.

Med hänsyn till angelägenheten av att utvecklingsforskningen snabbt byggs ut bör förslag om en särskild nämnd för utvecklingsforskning, i enlighet med utredningens förslag, snarast föreläggas riksdagen.

Utskottet anser vidare att 25 milj. kr. bör avsättas till ett särskilt anslag för utvecklingsforskning.

Vad utskottet nu anfört i anledning av motionen 278 om beräkningen av medel för utvecklingsforskning bör ges Kungl. Maj:t till känna.

6. vid *punkten 6* (U-landsinvesteringar, u-ländernas industrialisering, kapitalbildning i u-länderna m. m.) av fru Nettelbrandt (fp), herrar Hernelius (m), Turesson (m) och Ullsten (fp) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 29 börjar med "Frågan om utformningen" och på s. 30 slutar med "i fråga" bort ha följande lydelse:

För att bryta sig loss ur rollen som främst råvaruproducenter måste

u-länderna skapa ett mer differentierat näringsliv. Därför satsar också u-länderna i dag på att utveckla sin industri — alltifrån hantverk och småindustri till större industriella företag. Genom att stödja en industrialisering, som sker jämsides med landsbygdens och jordbrukets utveckling, kan Sveige främja u-ländernas ekonomiska frigörelse och bidra till att göra dem mindre beroende av ekonomiska bindningar av kolonial karaktär.

För u-länderna är det ett utomordentligt stort problem att skapa produktiv sysselsättning åt en alltför snabbt växande befolkning. En produktionshöjning krävs för att skapa de resurser som är nödvändiga vid ansträngningarna att öka levnadsstandarden i vidaste mening. Härför behövs inte bara kapital utan också överförande av kunnande på det tekniska, industriella och kommersiella området.

Riksdagen har tidigare uttalat att insatser till förmån för u-ländernas industrialisering bör ges en ökad vikt inom biståndsverksamheten. Industribiståndsutredningen har i sitt betänkande lämnat flera förslag, som går i denna riktning. Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t låter utredningens förslag om *utvidgning av investeringsgarantisystemet* bilda underlag för förslag, som kan behandlas vid årets riksdag. Systemet bör därvid utvidgas till att omfatta i princip alla u-länder, dock med bibehållen prövning av utvecklingseffekterna i varje särskilt fall.

Mot denna bakgrund avstyrks motionen 61 och tillstyrks motionerna 278 och 657, såvitt nu är i fråga.

I motionerna 278 och 657 föreslås *upprättande av ett utvecklingsbolag*. Utskottet finner att ett utvecklingsbolag kan få stor betydelse. Det skulle kunna ställa medel — och vid behov expertis — till förfogande för förinvesteringsstudier. Det skulle kunna förmedla krediter för investeringar. Det skulle genom tillskott av riskkapital kunna medverka i direkta investeringar i u-länder, tillsammans med svenska företag och u-landsföretag i form av joint ventures. I vissa fall skulle det kunna träda in med ett övergripande ansvar, inte minst för att medverka till att inriktning och finansiella villkor i projekten utformas på för u-landet lämpligaste sätt. Värdefulla synpunkter på bildandet av ett dylikt bolag har redovisats i en bilaga till industribiståndsutredningens betänkande.

Utskottet förutsätter att regeringen i enlighet med vad som föreslås i motionerna 278 och 657 lägger fram förslag till inrättande av ett utvecklingsbolag efter beredning inom berörda departement och myndigheter. I detta sammanhang bör också prövas, i enlighet med vad som anförs i motionen 1974:657, möjligheten av att åstadkomma en ökad satsning på förinvesteringsundersökningar i u-länderna med svenskt näringslivs medverkan.

dels att utskottets hemställan under 2 och 3 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen med bifall till motionerna 1974:278 och 657, i berörda delar, hos Kungl. Maj:t begär förslag till årets riksdag om ett vidgat system för investeringsgarantier,
3. att riksdagen med bifall till motionen 1974:278, i vad avser

frågan om utvecklingsbolag, och motionen 1974:657, i vad avser frågorna om utvecklingsbolag och förinvesteringsundersökningar, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört.

7. vid *punkten 7* (Handelsutbyte med u-länderna, u-ländernas exportinkomster) av fru Nettelbrandt och herr Ullsten (fp) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 33 börjar med "Sverige har" och på s. 34 slutar med "är tillgodosett" bort ha följande lydelse:

I motionen 1974:657 påpekas att u-ländernas försök att vidga sin export till i-länderna motverkas av tullar, icke-tariffära handelshinder och bristande marknadsföringsresurser. Motionärerna hävdar att i-ländernas vilja att stödja import av både råvaror och färdigvaror från u-länderna utan att begära motsvarande insatser vid u-ländernas import av varor från i-länderna blir avgörande för möjligheterna att minska klyftan mellan u-länder och i-länder. De problem som skulle kunna uppstå i vissa branscher inom i-länderna vid en sådan politik bör vara tämligen lätta att lösa, vilket inte kan sägas om de väldiga svårigheter u-länderna möter, ställda inför behovet att skapa sysselsättning åt stora grupper av arbetslösa eller undersysselsatta människor och samtidigt möta kraven på sysselsättning hos de nya grupper som varje år tillförs arbetskraften.

Motionärerna framhåller att vid UNCTAD-förhandlingarna 1964, 1968 och 1972 har u-ländernas krav på förändrade handelsvillkor mötts med en avvisande eller tveksam hållning från i-ländernas sida eller, i vissa fall, med till intet förpliktande rekommendationer. De praktiska resultaten har varit mycket obetydliga. Först under senare år har vissa i-länder, enskilt eller tillsammans med andra, upprättat system med tullpreferenser för färdigvaror från u-länderna. Betydelsen skall emellertid inte överdrivas, då systemet lider av många brister.

Utskottet instämmer i dessa synpunkter och konstaterar att det är av grundläggande betydelse att u-länderna får en sådan mångsidighet i sin produktion att de kan exportera mer bearbetade varor och inte enbart blir beroende av några få produkter. I-länderna bör i enlighet med vad som anförs i motionen 1974:657 medverka till att göra u-ländernas exportinkomster säkrare genom att stödja tillkomsten av råvaruavtal och buffertlager. I likhet med motionärerna finner utskottet det angeläget att de svenska insatserna för att stödja u-ländernas exportfrämjande verksamhet ytterligare byggs ut genom såväl ökade bilaterala som multilaterala insatser. Därvid bör speciellt behovet av en utvidgad utbildningsverksamhet på detta område och av ytterligare satsningar på marknadsundersökningar för speciella produkter uppmärksammas.

I motionen 1974:657 erinras om att det svenska tullpreferenssystemet innebär att industrivaror utom vissa textilvaror, skor och lädervaror är tullfria. I händelse av särskilda påfrestningar vid viss import kan särskilda kvantitativa begränsningar införas, vilket utnyttjades senast under 1973 i

samband med import av skjortor från Indien. Motionärerna förordar att man bör ytterligare vidga det tullfria varuområdet och att en betydligt mer restriktiv praxis än hittills bör iakttas när det gäller att införa kvantitativa begränsningar gentemot u-länder.

Utskottet finner det angeläget att regeringen vidtar åtgärder i syfte att ytterligare liberalisera importen från u-länderna. Därvid bör en omprövning ske av tullpreferenssystemet i syfte att utvidga det tullfria varuområdet och att iakttas en mer restriktiv praxis när det gäller att införa kvantitativa begränsningar gentemot u-länderna.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. att riksdagen med bifall till motionen 1974:657, i vad avser frågan om världshandeln och u-ländernas export, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anför.

8. vid *punkten 7* (Handelsutbyte med u-länderna, u-ländernas exportinkomster m. m) av herrar Hernelius och Turesson (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 35 som börjar med "Med anledning" och slutar med "avstyrks motionen" bort ha följande lydelse:

Ett sätt att motverka den internationella biståndsbindingens nackdelar såväl för u-länderna som för svenska företag – liksom för vår betalningsbalans -- vore en förbättring av företagens möjligheter att hävda sig i kreditkonkurrensen med utländska företag vid anbudsgivning till u-länderna. Under hittillsvarande förhållanden har skillnaden i kreditmöjligheter ofta betytt att svenska företag gått miste om beställningar, även om de lämnat den i fråga om pris, kvalitet, leveranstid etc. förmånligaste offerten. Detta sammanhänger med att u-landets valuta-situation ofta är så dålig att de erbjudna betalningsvillkoren blir helt avgörande.

En möjlighet att lösa detta problem kan ligga i att bilda en särskild kreditkonkurrensfond. Med en sådan fond skulle med utländska företags anbud jämförbara kreditvillkor kunna lämnas från svensk sida, vilket givetvis förbättrar de enskilda företagens konkurrenssituation. Fonden skulle också innebära stora fördelar för u-länderna. Den skulle minska deras beroende av bundna biståndskrediter och därigenom motverka den snedvridning av marknadssituationen som biståndsbindingen leder till.

Med instämmande i de synpunkter som framförts i motionen 278 förordar utskottet att frågan om kreditkonkurrensen utreds och att därvid inrättande av en särskild kreditkonkurrensfond övervägs.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad som anförts i motionen 1974:278 om utredning av kreditkonkurrens och inrättande av en särskild kreditkonkurrensfond.

9. vid *punkten 9* (Uländernas skuldbörda, biståndsvillkor m. m.) av fru Nettelbrandt och herr Ullsten (fp) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 43 som börjar med "Utskottet finner" och slutar med "i fråga" bort ha följande lydelse:

Som konstateras i motion 1974:657 har u-ländernas skuldsituation ytterligare förvärrats. Biståndsflödet stagnerar och kapitalöverföringarna sker på mer ofördelaktiga villkor, vilket leder till ökad skuldsättning. Sverige måste därför fortsätta att verka för en allmän uppmjukning av det internationella utvecklingsbiståndet.

Utskottet erinrar om att föregående års riksdag begärde förslag från Kungl. Maj:t rörande förbättringar av villkoren i det svenska kreditbiståndet. De förslag till uppmjukningar av kreditbiståndet som framförs i motion 1974:657 synes sålunda vara helt i linje med intentionerna bakom detta beslut. Utskottet förutsätter därför att krediterna i fortsättningen som regel görs räntefria och att de skuldbelopp och räntebelopp, som förfaller till betalning under 1974/75, avskrivs.

Ett sådant förfaringsätt hindrar icke Sverige att medverka i internationella skuldkonsolideringsaktioner för att påverka andra biståndsgivare till att förbättra sina biståndsvillkor. Avsaknaden av en internationell skuldkonsolideringsaktion får emellertid inte stå i vägen för en avskrivning av förfallande skuldbelopp och räntor, som mot bakgrunden av mottagarlandets ekonomiska situation synes motiverad. Det synes därför inte rimligt att en lindring av villkoren för finansiellt bistånd som regel först sker i ett akut krisläge, dvs. i samband med internationella skuldkonsolideringsaktioner.

Vad utskottet sålunda anfört i anledning av motionen 1974:657, såvitt nu är i fråga, torde ges Kungl. Maj:t till känna.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen med bifall till motionen 1974:657 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om ytterligare uppmjukning av biståndsvillkoren.

10. vid *punkten 11* (Katastrofbistånd) av fru Nettelbrandt och herr Ullsten (fp) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 49 börjar med "Innebörden av" och på s. 50 slutar med "tillgodosett" bort ha följande lydelse:

I motion 1974:657 hävdas att det är realistiskt att förutsätta ett ökande behov av svenska katastrofhjälpinsatser. Motionärerna förutsätter att ytterligare humanitär hjälp och katastrofhjälp kommer att lämnas ur katastrofreserven för att lindra nöden i Indokina och att avsevärda insatser, som grundar sig på samtliga parterns behov, kommer att finansieras genom detta anslag. Enligt motionen motiveras ännu mer massiva omedelbara katastrofhjälpinsatser av den rådande hungersituationen såväl i Sahel-området som i Etiopien och i Sydasien. I Sydasien pekar

man speciellt på behoven av fortsatta katastrofhjälpinsatser i Bangladesh och Pakistan.

Utskottet instämmer i dessa synpunkter och förutsätter att regeringen utformar katastrofhjälpen i enlighet därmed.

I motion 1974:657 pekas också på behovet av en förbättrad internationell planering och samverkan vid katastrofsituationer. Motionärerna hänvisar till att SIDA i sina petita föreslagit att radikala åtgärder vidtas för att åstadkomma en samordning på internationell nivå och finner det ytterst angeläget att Sverige skyndsamt medverkar till att de föreslagna såväl internationella som svenska samordningsåtgärderna snart kommer till stånd.

Utskottet instämmer i dessa synpunkter och förutsätter att regeringen skyndsamt kommer att vidta åtgärder i detta syfte.

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

att riksdagen med bifall till motionen 1974:657, i vad avser katastrofbistånd, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört.

11. vid *punkten 11* (Katastrofbistånd) av herrar Hernelius och Turesson (m) som anser att utskottets yttrande t. o. m. det stycke som på s. 49 slutar med "denna bakgrund" bort ha följande lydelse:

Svältkatastrofen i Etiopien och i det torkdrabbade Sahel-området i Afrika medför fortsatta behov av omfattande humanitära hjälpinsatser, vilka bör följas av ett mera långsiktigt bistånd i syfte att åter skapa försörjningsmöjligheter för befolkningen. Vårt land bör i enlighet med sina långa traditioner av humanitärt hjälparbete även i framtiden vara berett att göra omfattande insatser i dessa områden. I enlighet med vad som framhålls i motionen 278 bör minst 30 milj. kr. av katastrofreserven sålunda beräknas för att lindra svältkatastrofen i nämnda områden.

12. vid *punkten 18* (Bilateralt utvecklingssamarbete) av herrar Hernelius och Turesson (m) som – vid bifall till reservationen 3 – anser

dels att utskottets yttrande bort innehålla en mening av följande lydelse:

Utskottet har tillstyrkt motionen 278 i vad avser beräkning av medel för bistånd till Etiopien.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. att riksdagen med bifall till motionen 1974:278, såvitt nu är i fråga, uttalar att inom ramen för beviljade anslag ett belopp om 50 milj. kr. skall utgå till Etiopien under budgetåret 1974/75.

13. vid *punkten 18* (Bilateralt utvecklingssamarbete) av herrar Hernelius och Turesson (m) som – vid bifall till reservationen 11 – anser

dels att utskottets yttrande bort innehålla en mening av följande lydelse:

Utskottet har tillstyrkt motionen 278, i vad avser beräkning av medel för katastrofbistånd.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. att riksdagen med bifall till motionen 1974:278, såvitt nu är i fråga, uttalar att ett belopp av minst 30 milj. kr. bör inom ramen för katastrofreserven beräknas för att lindra svältkatastrofen i Etiopien och övriga torkdrabbade områden i Afrika.

14. vid *punkten 18* (Bilateralt utvecklingssamarbete) av herrar Hernelius och Turesson (m) som – vid bifall till reservationen 5 – anser

dels att utskottets yttrande bort innehålla en mening av följande lydelse:

Utskottet har tillstyrkt motionen 278 i vad avser beräkningen av medel för utvecklingsforskning.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. att riksdagen i anledning av motionen 1974:278 uttalar att ett belopp av 25 milj. kr. bör inom ramen för anslagna medel särskilt beräknas för utvecklingsforskning.

15. vid *punkten 18* (Bilateralt utvecklingssamarbete) av fru Nettelbrandt och herr Ullsten (fp) som – vid bifall till reservationen 2 – anser

dels att utskottets yttrande bort innehålla en mening av följande lydelse:

Utskottet har tillstyrkt motionen 1974:655.

dels att utskottets hemställan under punkterna 8 och 9 bort ha följande lydelse:

8. att riksdagen med bifall till motionen 1974:655 ger Kungl. Maj:t till kännä vad utskottet anfört om bistånd till Zambia,
9. att riksdagen med bifall till propositionen 1974:1 och med avslag på motionerna 1974:399, såvitt nu är i fråga, samt 658, 1272, 1273, 1274 och 1279, såvitt nu är i fråga, till *Bilateralt utvecklingssamarbete* för budgetåret 1974/75 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 1 297 778 000 kr.

Särskilda yttranden

vid *punkten 3* (Svenska insatser i enskilda mottagarländer) av herrar Hernelius och Turesson (m):

1. Stor vikt ligger uppå att den *svenska biståndspolitik*en förankras hos medborgarna. De år från år stigande beloppen medför givetvis en allt större uppmärksamhet rörande biståndsmedlens rätta användning och urvalet av mottagare. Med rätta är den allmänna opinionen angelägen om att trygghet vinnas om biståndsmedlens effektiva utnyttjande samt om

att inga ovidkommande hänsyn får tagas vid fördelningen eller slutande av avtal.

I stort sett har enighet kunnat upprätthållas om den svenska biståndspolitikens mål och medel och dess nära anpassning till av Förenta nationerna eller dess organ under svensk medverkan antagna riktlinjer. Emellertid har under senaste tid en tendens till obalans kunnat märkas i fråga om det bilaterala biståndet och länderurvalet. Vad som borde stå i förgrunden, nämligen folkens och landets behov, synes ibland ha trängts undan av värderingar som mera speglar den svenska regeringens bedömning av rådande regim än landets fattigdom i vid mening. Självfallet kan det inte få bli fråga om hjälpinsatser i länder, där regimen kan befaras använda medlen för berikande av närstående grupper eller för upprätthållande av ett orättfärdigt samhälle. Å andra sidan är det förkastligt om regimens mer eller mindre socialistiska karaktär blir utslagsgivande vid urval och fördelning.

De i statsverkspropositionen angivna länderramarna synes ge upphov till vissa farhågor i denna riktning. Det ökade anslaget har icke fördelats proportionellt i förhållande till tidigare tillämpade principer utan har i några fall genom avsteg från av vederbörande ämbetsverk föreslagen fördelning kommit till en användning som förstärker intrycket av obalans. I något fall har ett icke-socialistiskt land kommit att föras åt sidan även sedan det härför en gång återopade krigstillståndet upphört. Valet av mottagarland är i ett annat fall såsom i fråga om Cuba, vilket påtalas i en särskild reservation, svårförståeligt med hänsyn till naturtillgångar, nationalinkomst och annat bistånd.

Vid uppgörandet av planeringsramar för framtiden är det nödvändigt att tillse att denna obalans undanröjs eller förminskas. Det är viktigare att, som i debatten framhållits, se mera till människorna än till regeringarna. Det är framför allt viktigt om den förda biståndspolitikens skall vinna det önskvärda gensvaret i en bred folkopinion.

2. I statsverkspropositionen meddelas att s. k. förprojektering kommer att avslutas under innevarande år beträffande ett *skogsindustriprojekt i Demokratiska republiken Vietnam*. Projektet har initierats av mottagarlandets regering.

Detta projekt omfattar en integrerad massa- och pappersfabrik med en beräknad årsproduktion av 55 000 ton skriv- och tryckpapper i första etappen, skogsodlingsåtgärder för att trygga behovet av råvara samt investeringar i kraftverk, vägar och bostäder.

Projektet är det största, det mest komplicerade och troligen också det mest riskfyllda som svensk biståndsverksamhet någonsin engagerat sig i.

Den svenska andelen av investeringskostnaden beräknas till omkring 600 milj. kr. i 1973 års penningvärde. Detta belopp kan komma att stiga avsevärt på grund av oförutsedda svårigheter under uppbyggnadsskedet och risken för driftstörningar under inkörningstiden. De erfarenheter ett par av de större svenska skogsföretagen gjort i samband med liknande investeringar i bl. a. Canada under förhållanden som är mycket mera likartade med svenska förhållanden än vad som är fallet i Vietnam är

värda att uppmärksammas.

Vid de fortsatta förhandlingarna bör tillses att den svenska projektledningen har så fullständiga garantier som möjligt för att importerad maskinutrustning o. d. kan tas om hand på ett betryggande sätt, innan den förs från hamn till fabriksområdet. Lika viktigt är att man vet att transportväsendet kommer att fungera, kvalificerad arbetskraft finns att tillgå och inhemsk materiel kan anskaffas vid de rätta tidpunkterna.

Avtal om projektet bör inte träffas förrän tillfredsställande garantier i dessa och liknande avseenden erhållits. Först då är tidpunkten inne för ett definitivt ställningstagande.

*Bilaga 1**Ur statsutskottets utlåtande nr 84 år 1970*

— — —

I propositionen uttalas att den ledande principen, då tillfälle ges till en utvidgning eller förnyelse av den länderkrets till vilken det direkta biståndet koncentreras, och vid fördelningen av biståndet mellan dessa länder bör vara att främja uppnåendet av det dubbla mål som uppställts för vårt utvecklingssamarbete med u-länderna. Det är därför naturligt att Sverige i första hand söker samarbeta med länder, vilkas regeringar i sin ekonomiska och sociala politik strävar efter att genomföra sådana strukturförändringar som skapar förutsättningar för en utveckling präglad av ekonomisk och social utjämning. Vid utbyggandet av vårt direkta bistånd bör vi därför enligt propositionen gradvis åstadkomma en förskjutning, så att nya insatser i första hand kommer i fråga i sådana länder.

Utskottet är medvetet om att såväl ländervalet som utformningen av de enskilda biståndsinsatserna har betydelse för möjligheterna att förverkliga de uppställda målen för svensk biståndspolitik och att erhålla största möjliga effekt av de enskilda insatserna. En långsiktig planering av biståndsinsatserna är under alla förhållanden nödvändig. Vad som i propositionen särskilt anförs om ländervalet innebär inte heller ett övergivande av principen om en långsiktig planering av det bilaterala biståndet. Som konsekvens härav kan det i praktiken endast bli fråga om en gradvis förskjutning av biståndsinsatsernas fördelning mellan mottagarländerna. Propositionen aktualiserar inte heller ett avbrytande av biståndssamarbetet med något av de nuvarande mottagarländerna. Utskottet utgår från att den svenska biståndspolitikens målsättningar är möjliga att uppnå i länder med olika politiska och ekonomiska system. Utskottet kan mot bakgrund härav och med beaktande av de synpunkter som utskottet anfört ge sin anslutning till propositionens uttalande vad avser länderval och förskjutning vid utbyggandet av Sveriges direkta bistånd.

Utskottet kan i detta sammanhang även ansluta sig till SIDA:s bedömning av hur bistånd från Sverige skall komma de breda befolkningslagren i de fattiga länderna till godo och medverka till social och ekonomisk utjämning i mottagarländerna. Biståndsinsatser inom jordbruk, vattenförsörjning, hälsovård och familjeplanering, skolbyggande och yrkesutbildning bör, såsom styrelsen framhåller i sin senaste anslagsframställning, utformas så att de direkt når gemene man i samhället. Varje överföring av finansiella resurser förutsätter insyn i medlens användning i enlighet med de avtal som överenskommits mellan parterna. Genom en sådan utformning bör även den kulturella och politiska utvecklingen i de fattiga länderna på sikt påverkas på det sätt som är önskvärt. Den samhällsutveckling i demokratisk riktning, som de svenska insatserna inom utvecklingssamarbetet enligt statsmakternas

uttalanden skall medverka till, befordras genom att möjligheter skapas till utveckling och arbete och genom att befolkningstillväxten hålls tillbaka så att en snabbare standardhöjning möjliggörs.

Utskottets ställningstagande överensstämmer med uttalandet i motionerna I:450 och II:497 att våra projekt naturligtvis måste få en inriktning, som gör att insatsen bidrar till en bred ekonomisk och social utveckling till gagn för den stora massan av folket. Som framhålls i de nämnda motionerna, varierar möjligheterna att bedöma resultatet beroende på vilken typ av projekt det gäller. Det är också klart att utsikterna till goda resultat kan vara beroende av i vilket land insatsen görs. Det finns länder vilkas regimer inte i första hand är inriktade på att utnyttja biståndssamarbetet för att höja folkets sociala och ekonomiska standard. I andra fall kan en bristfällig förvaltning göra att mottagarlandet inte uppfyller sin del av ett ingånget avtal och att insatsen av det skälet inte når avsett resultat. Återigen i andra fall kan regimen ha en klart uttalad vilja att åstadkomma sociala effekter, men svårigheter av annan art gör att resultaten ändå blir dåliga. Exempel på länder, där det råder i alla avseenden ideala förhållanden, finns knappast. Utskottet kan på samtliga ovan angivna punkter instämma i motionernas uttalanden.

Till dessa i motionerna I:450 och II:497 anförda synpunkter vill utskottet lägga, att omfattningen och varaktigheten av svenskt bilateralt utvecklingsbistånd givetvis måste betingas av i vilken mån biståndet kan väntas bidra till de uppställda målsättningarnas förverkligande. Det ställer sig ofta svårt att på ett tidigt stadium förutsäga att så blir fallet. U-landsregimer som betecknar sig själva som progressiva och inleder ambitiösa utvecklingsprogram kan drivas att revidera sin politik eller störtas av grupper med mindre tilltalande målsättningar. Eftersom biståndspolitikerna måste arbeta på lång sikt, kan ett projekt inte lämpligen avbrytas på grund av sådana förändringar. Omvänt kan regimer, som framstår som föga framstegsvänliga, genom kontakt med olika biståndsgivare förmås att inleda program som på lång sikt kan ha positiva effekter. En schematisk uppdelning av u-länderna under olika etiketter är sålunda vanskelig.

Även om man beaktar ovan anförda reservationer och nyanseringar, synes det dock möjligt att uppställa vissa principer för ett lämpligt länderval, då en utvidgning av mottagarkretsen blir aktuell. I de fall då ett u-land sedan länge har behärskats av en regim som har visat sig ointresserad av en både ekonomisk och social utveckling finns det skäl att visa återhållsamhet i fråga om nya svenska biståndsinsatser. I de fall då starka indicier talar för att en u-landsregim allvarligt strävar till ekonomisk och social utjämning och har realistiska förutsättningar att samtidigt öka den allmänna utvecklingstakten, om den får bistånd utifrån, kan det vara särskilt befogat för vårt land att underlätta dess strävanden.

Sammanfattningsvis vill utskottet betona riskerna med att döma u-ländernas interna politik efter dagslägets växlingar. Det svenska utvecklingssamarbetet skall syfta till reformer på lång sikt i en riktning,

som är förenlig med våra ideal om social och ekonomisk rättvisa och om allas delaktighet i kulturen och i samhällets styrelse. När statsmakterna har att ta ställning till en utvidgning av mottagarkretsen för bilateralt bistånd, bör de främst välja länder som förenar fattigdomens och underutvecklingens behov med framstegsvilja och utvecklingskraft. Från allmän utjämningsynpunkt ställer det sig naturligt att utvälja särskilt fattiga länder som mottagare av svenskt bistånd, men detta innebär inte att sådant bistånd endast skall vara förbehållet de allra fattigaste länderna. En liknande tankegång synes SIDA:s styrelse i sin anslagsframställning ha velat ge uttryck åt.

— — —

*Bilaga 2**Översikt över motionernas behandling*

Motionen	Utskottets yttrande återfinns under punkten	Utskottets hemställan återfinns under punkten
1974:61	2, 4, 6, 7, 9	2, 4, 6, 7, 9
1974:80	1	1
1974:278	3, 4, 5, 6, 7, 11, 14	3, 4, 5, 6, 7, 18
1974:279	12	12
1974:398	4	4, 17
1974:399	10	10, 18
1974:401	16	16
1974:655	3	18
1974:657	1, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16	1, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 18
1974:658	10	18
1974:661	8	8
1974:979	3	3
1974:980	3	3
1974:982	12	12
1974:1271	1, 4, 6, 10, 12, 13, 15	1, 4, 6, 10, 12, 13, 15
1974:1272	3	18
1974:1273	3	18
1974:1274	3	18
1974:1276	4	4, 17
1974:1279	3	3, 18
1974:1281	1, 2	1, 2

Innehållsförteckning

Sid.

Allmänt	1
Särskilda frågor avseende Sveriges insatser i internationellt utvecklingssamarbete	2
1. Anslagsutveckling, planeringsramar och vägen till enprocentsmålet	
Propositionen	2
Motionerna	3
Utskottet	3
2. Biståndspolitikens inriktning och utformning	
Propositionen	6
Motionerna	7
Utskottet	8
3. Svenska insatser i enskilda mottagarländer	
Propositionen	8
Motionerna	9
Utskottet	10
4. Sveriges deltagande i utvecklingssamarbete inom ramen för internationella biståndsprogram	
Propositionen	18
Motionerna	21
Utskottet	21
5. Forskning	
Propositionen	25
Motionen	26
Utskottet	26
6. U-landsinvesteringar, u-ländernas industrialisering, kapitalbildning i u-länderna m. m.	
Propositionen	27
Motionerna	29
Utskottet	29
7. Handelsutbyte med u-länderna, u-ländernas exportinkomster m. m.	
Propositionen	31
Motionerna	32
Utskottet	33
8. Familjeplanering	
Propositionen	36
Motionerna	38
Utskottet	39
9. U-ländernas skuldbörda, biståndsvillkor m. m.	
Propositionen	41
Motionerna	42
Utskottet	42

10. Humanitärt stöd och utbildningsstöd till befrielseströrelser i Afrika	
Propositionen	43
Motionerna	45
Utskottet	45
11. Katastrofbistånd	
Propositionen	48
Motionerna	49
Utskottet	49
12. Varubistånd	
Propositionen	50
Motionerna	51
Utskottet	51
13. Jordbruksprojektens ekologiska aspekter	
Motionen	53
Utskottet	53
14. Bidrag till enskilda organisationers hjälpverksamhet	
Propositionen	55
Motionerna	56
Utskottet	56
15. SIDA:s organisation och funktioner	
Propositionen	57
Motionerna	59
Utskottet	59
16. Information i Sverige om u-landsproblem	
Propositionen	62
Motionerna	63
Utskottet	63

Medelsanvisning m. m.

17. Bidrag till internationella biståndsprogram	
Propositionen	65
Motionerna	70
Utskottet	71
18. Bilateralt utvecklingssamarbete	
Propositionen	71
Motionerna	73
Utskottet	74
19. Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet	
Utskottet	75
20. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)	
Utskottet	75

Reservationer

vid punkten 1	
reservation nr 1 (fp)	75
vid punkten 3	
reservation nr 2 (fp)	78
reservation nr 3 (m)	79
reservation nr 4 (m)	79
vid punkten 5	
reservation nr 5 (m)	80
vid punkten 6	
reservation nr 6 (m, fp)	80
vid punkten 7	
reservation nr 7 (fp)	82
reservation nr 8 (m)	83
vid punkten 9	
reservation nr 9 (fp)	84
vid punkten 11	
reservation nr 10 (fp)	84
reservation nr 11 (m)	85
vid punkten 18	
reservation nr 12 (m)	85
reservation nr 13 (m)	85
reservation nr 14 (m)	86
reservation nr 15 (fp)	86

Särskilda yttranden	86
--------------------------------------	-----------

<i>Bilaga 1: Ur statsutskottets utlåtande nr 84 år 1970</i>	<i>89</i>
---	-----------

<i>Bilaga 2: Översikt över motionernas behandling</i>	<i>92</i>
---	-----------

